

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 20.

Tisdagen den 21 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 218, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen m. m.; och
nr 227, angående anslag till Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen m. m.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 378 av herr *Hansson* i Rubbestad m. fl.; och
nr 379 av herr *Olsson* i Staxäng m. fl.;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 380 av herr *Weijne* m. fl.;
nr 381 av herr *Nilsson* i Norrlångträsk m. fl.; och
nr 382 av herrar *Mårtensson* och *Andersson* i Mölndal; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 383 av herr *Andersson* i Falkenberg.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 10 och 73—79, bevillningsutskottets betänkande nr 8, bankoutskottets utlåtanden nr 10 och 28, första lagutskottets utlåtande nr 17, jordbruksutskottets utlåtanden nr 29—31 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 5.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 123, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för statliga inköp från utlandet.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *von Seth m. fl.*, nr 384, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, angående godkännande av ett i London den 21 december 1938 undertecknat avtal mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flottrustningar och utväxling av upplysningar om byggnad av krigsfartyg;

herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående statsbidrag till inrättande av pensionärshem;

herr *Åqvist m. fl.*, nr 386, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177;

herrar *Hagberg* i Luleå och *Senander*, nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående låneunderstöd för innehavaren av Ericssbergs fideikommiss;

herr *Pettersson* i Dahl, nr 388, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående anslag till förbättrad bostadsförsörjning för lantarbetare m. m.;

herr *Jacobson*, nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående anslag till förbättrad bostadsförsörjning för lantarbetare m. m.;

herr *Åqvist*, nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet;

herr *Andersson* i Vigelsbo *m. fl.*, nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående statsbidrag till enskilda vägar;

herr *Arnemark m. fl.*, nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, angående löneroglering för ordinarie tjänstemän vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter;

herr *Senander m. fl.*, nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, angående ändrad lydelse av 35 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8);

herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*, nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.;

herr *Andersson* i Malmö, nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.; och

herr *Onsjö m. fl.*, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 167, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Österström</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 20 mars,
› <i>Hermansson</i> i Norrköping	› 4 › › › 23 ›
fru <i>Nordgren</i>	› 8 › › › 23 ›
herr <i>Olsson</i> i Mellerud	› 4 › › › 21 ›
› <i>Fredberg</i>	› 4 › › › 23 ›
› <i>Silfwerbrand</i>	› 5 › › › 23 ›
› <i>Mosesson</i>	› 2 › › › 23 ›
› <i>Paulsen</i>	› 2 › › › 23 ›

herr <i>Holmgren</i>	under 1 dag	fr. o. m. den 29 mars,	
› <i>Persson</i> i Grytterud	› 6	›	› 24
› <i>Olsson</i> i Rödningberg	› 4	›	› 27
› <i>Pettersson</i> i Dahl	› 1	›	› 24
› <i>Andersson</i> i Munkaljungby	› 4	›	› 27
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	› 4	›	› 24
fru <i>Rönn-Christiansson</i>	› 5	›	› 22
herr <i>Nyblom</i>	› 5	›	› 23

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! *Svar på fråga.* Herr Bagge har till mig den 17 dennes ställt frågan: »Ämnar icke regeringen i anledning av den ökade internationella spänningen framlägga nya förslag för riksdagen, avseende ett omedelbart stärkande av vår personella och materiella försvarsberedskap?»

Redan den 15 dennes meddelade jag i första kammaren, att förslag kommer att framläggas för riksdagen rörande den personella försvarsberedskapen. I samband därmed komma också förslag att avgivas om ytterligare förstärkande av den materiella försvarsberedskapen. Dessa förslag grunda sig på utredningar som under februari månad slutförts av vederbörande militära myndigheter. Det är min förhoppning att förslagen skola kunna avlämnas till riksdagen före påskferiernas början.

Vidare yttrade:

Herr **Bagge**: Herr talman! Det svar, som jag har fått på min fråga av herr statsministern, att regeringen kommer att lägga fram förslag till stärkande av försvaret utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen, är givetvis ägnat att väcka tillfredsställelse.

Herr statsministern vet säkert, att bakom den formella frågan ligger i realiteten den, som stora delar av Sveriges folk göra sig i dessa dagar, nämligen om Sveriges regering kommer att i tillräcklig utsträckning, tillräckligt kraf-

Svar på fråga. (Forts.)

tigt och snabbt genom sådana förslag lämna riksdagen tillfälle att ge oss den försvarsberedskap som världshändelserna kräva. Ty världshändelserna vänta sannerligen inte på Kungl. Maj:ts nådiga tågordning här i Sverige i våra dagar. Jag hoppas få tillfälle, kanske redan senare i dag, att återkomma till denna sak.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 3.

Svar på fråga. Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som nu på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! I en till mig riktad fråga har herr Lundqvist anhållit om besked, huruvida åtgärder skola vidtagas på grund av den minskning av statstjänstemännens löneinkomster, som vid nuvarande indexläge skulle bli en följd av skillnaden i beräkningssättet för å ena sidan nuvarande dyrtidstillägg och å andra sidan det nya rörliga tillägget.

Som svar får jag meddela följande.

Det nya rörliga tillägget kommer enligt beslut av förra årets riksdag att i motsats till nuvarande dyrtidstillägg variera allenast vid vissa mera betydande förskjutningar av levnadskostnadsindex. Vid uppåtgående index bibehålles därför tillägget någon tid vid ett lägre procenttal, medan omvänt tillägget, när index sjunker, bibehålles vid det högre procenttalet. För närvarande utgör levnadskostnadsindex 167. Det rörliga tillägget skulle vid nämnda indextal utgå med 3 procent. En obetydlig höjning av det genomsnittspris, för vilket levnadskostnadsindex avser att vara ett uttryck, skulle emellertid medföra en ökning av det rörliga tillägget till 6 procent.

I årets statsverksproposition har förutsatts, att det rörliga tillägget skulle under nästa budgetår utgå med 6 procent. Ännu har intet framkommit, som ger tillräcklig anledning antaga att så icke blir fallet. Om det emellertid på grund av indextalet vid kvartalsskiftet den 1 april skulle framstå som sannolikt, att det rörliga tillägget kommer att utgöra allenast 3 procent vid det nya avlöningsreglementets ikraftträdande den 1 juli, har jag för avsikt att föreslå sådana åtgärder, att tillägget likväl kommer att utgå med 6 procent vid sagda tidpunkt.

Härpå yttrade

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttala mitt tack för att herr finansministern velat så klart redogöra för sin ställning och också för den välvilja som präglade svaret i fråga om dess sakliga innehåll.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga. Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**, som yttrade: Herr talman! Herr Andersson i Rasjön har till mig den 18 dennes riktad följande fråga: »I vilket läge befinner sig frågan om införande av obligatorisk undervisning i hushållsgöromål i våra skolor och är förslag i ämnet att förvänta till denna riksdag?»

Närmast torde avses realskolestadiet samt folk- och fortsättningsskolan. Vad realskolestadiet beträffar kan jag inskränka mig till en hänvisning till 1938 års åttonde huvudtitel och till propositionen nr 211 till 1939 års riksdag.

Svar på fråga. (Forts.)

Av berörda proposition nr 211 inhämtas, att förslag i ämnet nu icke är att förvänta. I fråga om folk- och fortsättningsskolan torde det vara tillräckligt att hänvisa till den nämnda propositionen nr 211 till årets riksdag, enligt vilken förslag i anledning av en av skolöverstyrelsen i ämnet verkställd utredning icke ansetts kunna nu framläggas.

Härefter anförde

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag får tacka för svaret men samtidigt beklaga, att det giver vid handen, att ifrågavarande ärende handlägges med visst dröjsmål. Redan 1918 uttalade riksdagen principiellt, att undervisning i hushållsgöromål borde införas i alla skoldistrikt i landet. Frågan har sedermera varit uppmärksammas vid skilda tillfällen. Bl. a. var den berörd i det betänkande, som på sin tid avgavs av de sakkunniga som föreslog införande av ett sjunde skolår. Statsutskottet gjorde till 1936 års riksdag ett klart principuttalande av innebörd, att ingen flicka borde sluta den obligatoriska skolundervisningen utan att ha erhållit undervisning i hushållsarbete. Nu räkna vi 1939, och ännu har intet förslag kommit fram inför riksdagen. Av statsrådets svar framgår ju också, att det inte kan lämnas något besked om när ett förslag är att förvänta. Dessvärre förefaller det, som om reformerna på den praktiska undervisningens område gå rätt långsamt. Ecklesiastikministern har meddelat, att förslag i anledning av verkstadsskoleutredningens betänkande inte heller kan framläggas för årets riksdag.

Jag vill uttala den förhoppningen, att frågan om införande av obligatorisk undervisning i hushållsgöromål i fortsättningen behandlas med största möjliga skyndsamhet. En förbättrad undervisning på detta område måste medverka till att hemarbetet lyftes upp till ett större anseende. Jag vill tillägga, att jag med min fråga inte avsett endast folk- och fortsättningsskolan utan jämväl läroverken och realskolorna — en sak som statsrådets svar gav vid handen att han uppfattat.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 5.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, *Svar på fråga.* som nu på begäran erhöi ordet, anförde: Herr talman! Herr Liedberg har till mig riktat följande fråga:

»Har herr statsrådet i anslutning till eget och riksdagens uttalande i fjol vidtagit utredning angående stödande av kaseintillverkningen i landet och har herr statsrådet för avsikt att föranstalta om åtgärder för detta ändamål?»

Till svar härå får jag meddela, att kommerskollegium den 8 juli 1938 erhöi uppdrag att verkställa utredning i ämnet, att kommerskollegium med skrivelse den 19 januari 1939 avlämnat den anbefallda utredningen samt att jag därefter anmodat statens jordbruksnämnd att uppgöra förslag med anledning av den verkställda utredningen, vilket förslag avgivits av nämnden den 8 februari. Resultatet av de vidtagna åtgärderna kommer att framgå av den proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, som inom kort kommer att överlämnas till riksdagen.

Vidare yttrade

Herr **Liedberg**: Herr talman! Jag skall be att få uttala min tacksamhet gentemot herr statsrådet för herr statsrådets snabba svar på min fråga. Jag

Svar på fråga. (Forts.)

kan inte neka till att det hade varit tacknämligt, om behandlingen och utredningen av det tilltänkta förslaget hade varit lika snabb. Frågan ansågs ju i fjol — inte minst av herr statsrådet själv — brådskanke. Från det att frågan behandlades i riksdagen förra året till dess riksdagen sammanträdde i år ha sju månader förflutit och sedan riksdagen börjat sitt arbete ytterligare två månader utan att någonting kommit fram. Det undandraget sig mitt bedömande, om kommerskollegium möjligen kunde ha påskyndat utredningen. Det återstår ingenting annat än att hoppas, att det äntligen skall komma ett förslag, vilket statsrådet ju nu utlovat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

*Svar å
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**, som yttrade: Herr talman! Herr Flyg har till mig riktat sex frågor berörande Ålandsfrågan. Dessa frågor och mina svar äro följande:

1. Vilket är det detaljerade innehållet i den s. k. Stockholmsplanen? — Jag kommer att inför kammaren föredraga den till intresserade främmande makter avlätna svensk-finska noten jämte den del av den gemensamma delegationsrapporten av den 7 januari, som avhandlar trygghandet av landskapet Ålands särställning, aktstycken, vilka redan delgivits riksdagens ledamöter vid hemliga sammanträden den 13 januari.

2. Har regeringen gjort försök att vid frågans tidigare behandling företräda den tidigare allmänt omfattade svenska ståndpunkten i frågan? Om så ej skett — av vilka orsaker har detta ej skett? — Frågan är dubbeltydig. Därest den avser vare sig suveräniteten över Åland eller landskapets genom uppgörelse 1921 vunna särställning och rättigheter är frågan besvarad i mitt offentliga anförande den 2 november.

3. Anser utrikesministern, att den nuvarande finska orienteringen till Norden även blir bestående i fall av ett stormaktskrig kring Östersjön? Har några garantier i sådant avseende givits? — Det finnes icke anledning och är till direkt skada att ifrågasätta de deklarationer, som föreligga rörande Finlands statsmaktens ståndpunkt.

4. Har finska regeringen avgivit garantier, att Ålandsbefolkningens förfinskning icke behöver befaras såsom en följd av Stockholmsplanens förverkligande? Vilka äro i så fall dessa garantier? — Frågan är besvarad genom de av riksdagens ledamöter sedan den 13 januari kända aktstycken, åt vilka i dag ges full offentlighet.

5. Hur förhåller det sig med den del av de planerade befästningarna, med vilka inloppet till Stockholm kan behärskas? Har man garantier för att dessa komma att behärskas av svenska trupper? — Utan att meddela militära informationer, som icke kunna delges offentligheten, kan jag säga kammaren, att enligt vår militärlednings bestämda uppfattning den svensk-finska Ålandsplanen väl tillgodoser vitala svenska intressen och genomförd ökar vår trygghet.

6. Är det riktigt att underordnade ledamöter av svenska delegationen till konferensen i Helsingfors uppträdde olämpligt mot de åländska delegaterna i de finska representanternas närvaro? — Svaret är nej.

Det är verkligen icke enbart för att besvara herr Flygs interpellation jag tager till orda i dag. Av själva svaret framgår, att jag önskar begagna detta tillfälle för att till allmän kännedom bringa det exakta innehållet av väsent-

Svar å interpellation. (Forts.)

liga, i den s. k. Stockholmsplanen ingående aktstycken. Detta sker i fullt samförstånd med Finlands regering. Men jag har därtill ansett det nödvändigt att ge en rekapitulation av detta ärendes handläggning och därtill anknyta vissa reflexioner för att i vad på mig ankommer skingra den dimbildning och motverka den skadegörelse å svenska intressen, som särskilt under senaste tid förekommit i denna betydelsefulla angelägenhet. Visserligen kunde ännu i dag — då fortfarande några viktiga svar å de efter mitten av januari verkställda démarcherna låta vänta på sig — starka skäl anföras för att låta med den antydd publiciteten och med en riksdagsdebatt i frågan anstå. Jag är emellertid övertygad därom, att det skulle strida mot landets intresse att låta opåttalt få utbreda sig en rad vanföreställningar, som kunna skingras redan genom en sammanfattande redogörelse för detta ärendes hittillsvarande handläggning. Det jag särskilt vill belysa är den hemlighetsmakeriets historia, till vilken Ålandsaffären föregives ge ett så utomordentligt bidrag. Att döma av vad jag ser i den ena tidningen efter den andra, vet man nu just ingenting i denna fråga. En repetitionskurs är uppenbarligen nu behöblig. Det är också min uppgift att redovisa de omständigheter, som föranlett att icke allt eller vad som helst kunnat vid varje tidpunkt ställas till allmänhetens förfogande under en förhandlings- och upplysningsverksamhet, som enligt sakens natur måst fortgå parallellt. Om jag därvid säger tämligen självklara ting, beror det på att även det självklara kan göras till dunkelt eller dubiöst.

Må man hålla för ögonen arten av det aktuella Ålandsproblemet. Problemet har varit, att finna för nutida internationella förhållanden avpassade utvägar att trygga Åland som neutraliserat område. Därför måste modifikationer ske i gällande Ålandskonvention. Bevis för att dess garantisystem, baserat på full verkningskraft hos folkförbundet, icke ger den erforderliga tryggheten behöver jag icke lämna. Bevisen lämna världshändelserna. Sveriges riksdag är varken blind eller döv. Ålandsproblemet konstitueras därav, att Åland ligger där det ligger och den internationella rättsordningen är sådan den är.

Om konventionen måste ändras, gäller problemet utom Sverige och Finland 10 intresserade främmande makter och dessutom förbundsrådet i dess helhet. Bland de intresserade makterna äro två stormakter vid Östersjön, den ena utanför folkförbundet, den andra utanför konventionen. Det borde vara fullt begripligt, att yrkanden på ändringar i ett internationellt avtal, vari Sverige är part, icke i preciserad form presenteras inför svensk offentlighet, innan de framförts till övriga parter i avtalet.

För svenska liksom för finska regeringen har det varit ett axiom att vad vi önska uppnå är att genom förhandling i avtalsmässig ordning åvägabringa en tryggare ordning. Gång på gång har emellertid i uppenbart skadegörelsesyfte utspritts rykten om att Sverige och Finland ämna helt enkelt sätta sig över gällande ordning och genomföra en ny utan hänsyn till vad den ena eller andra makten kan ha att säga. Helt nyligen publicerades i Aftonbladet ett s. k. enskilt telegram från Helsingfors om att de båda länderna ämna påbörja bevästandet av Åland i vår, oberoende av om Tysklands svar dessförinnan ingått, medan det samtidigt upplyses, att Finland ådagalägger energiskt intresse för att i Moskva ernå en tillmötesgående stämning. Detta telegram dansar sedan runt i den press, som ägnar sig åt att genom dimbildning misskreditera Ålandsplanen. Kritik av planen kan ha lika hedervärda svenska motiv som instämmande i den. Men det är fråga om något helt annat, då man i en angelägenhet, där ett opartiskt uppträdande är så uppenbart påkallat och det varit bägge regeringarnas oavslåtliga omsorg att minutiöst iakttaga ett sådant uppträdande, ger spridning åt ett misstänkliggörande av denna art. Då äro motiven icke hedervärda och icke svenska.

Svar å interpellation. (Forts.)

Åter andra hänsyn hänföra sig till Ålandsproblemet som svensk-finsk angelägenhet. Låt oss tala alldeles öppet. För mindre än 20 år sedan föranledde Åland en skarp tvist mellan Sverige och Finland. Resultatet blev en uppgörelse, besegrad genom Nationernas förbunds dåtida auktoritet. Varken i Sverige eller i Finland — och än mindre på Åland — betraktades denna utgång som tillfredsställande för de nationella önskemålen. Men den accepterades som ett avgörande av tvisten. Därmed fick Åland sin nu gällande särställning och därpå grundades den Ålandskonvention, som det nu gäller att ändra. För upptagande av nya Ålandsförhandlingar skapar detta historiska faktum i viss mån olika utgångspunkter för de bägge länderna och ett ömtåligt utgångsläge, som båda regeringarna ha haft att hela tiden besinna. Aktsamhet för att icke framkalla spörsmål av den irriterande art, som prestigefrågor mellan stater så lätt kunna bli, har påkallats å ömse sidor.

Jag tar som exempel: hur mycket onödig, ofruktbar och irriterande diskussion kan icke vållas kring frågan, om ett visst spörsmål är av intern natur. Det vållar naturligtvis bara otrevnad, om, mitt under det att man talar om en sak, man skall bringas att diskutera, om det är lovtigt att tala om den. Min uppfattning är, att en större meddelsamhet på ett förberedande stadium rörande förhandlingsläget uti vissa ting, som prestigehänsyn kunnat blåsa upp till orimliga proportioner, lätt skulle ha vållat meningslösa svårigheter, som nu visat sig överkomliga, då man låtit sakerna få behålla sina rätta proportioner och sett först och sist till det gemensamma syftet och det större sammanhanget.

Att målmedvetet hålla prestigesympunkten borta från Ålandsdiskussionen betyder icke att ängsligt gå ur vägen för ämnen, som äro ömtåliga.

Jag vill sålunda erinra därom, att i det föredrag den 8 september i Finspång, vari Ålandsplanens grundlinjer först framlades, yttrade jag, att vi här i Sverige ha erfarenhet av självbestämmningsrättens både kvalitativa och kvantitativa begränsning:

»Den ter sig i de stores rådslag annorlunda om det gäller 3 $\frac{1}{2}$ miljon med en stormakt som patronus och om det är fråga om 25,000, vilka satt sin lit till en liten makt. Den lärdomen behöver inte var glömd, då vi utan att låta vår klarsyn grumlav av någon bitterhet i avgjord sak nu skola finna oss tillrätta med ett viktigt internordiskt problems aktuella läge.»

Tankegången är ytterligare utförd i ett anförande av den 2 november, vari det hette:

»En ömsesidig förutsättning för att genomföra Ålandsprogrammet till lyckligt resultat för bägge länderna och för det landskap, som är bryggan dem emellan, är att genomförandet sker under öppenhet, förtroende och utan baktankar. På ingendera sidan får det finnas dolda avsikter bakom det arrangemang, som är i fråga. Det gäller åtgärder för att bättre trygga Åland som neutraliserat område och därmed båda ländernas säkerhet, detta och ingenting annat. Det kan icke vara tal om att återupptaga den gamla Ålandsfrågan till ny behandling. Varje finsk misstro, att det å svensk sida är tanke på någon resning i Ålandsmålet, varje svensk (respektive åländsk) misstro att å finsk sida syftas till någon ändring i Ålands särställning och rättigheter är det båda regeringarnas plikt att upprycka med rötterna.»

Nu igångsättes här i landet en organiserad agitation, som utan att tala riktigt ur skägget och visa öppet visir synbarligen söker mobilisera känslorna från Ålandstvistsens dagar för att hindra tryggandet av Ålands säkerhet. Denna agitation bör bringas ut ur sitt skumrasks dunkla vinklar och stå för sina syftemål. Den medlem av riksdagen, som vill förorda Ålands överförande under svensk suveränitet som alternativ till regeringsdelegationernas plan, han må bekänna kort ju förr dess hellre. Jag kan icke underlåta att beteckna som en i

Svar å interpellation. (Forts.)

högsta grad landsskadlig politik att för att undgå en Ålandsuppgörelse söka skapa en Ålandstvist.

Att etablera en konflikt mellan Sverige och Finland, det vore kantänka det rätta sättet att avläsa tidens järtecken och bråda bud till små nationer. De enstaka särilingar, som äro inne på så äventyrliga vägar, böra icke tillstädjas att få vanställa innebörden av de svenska statsmakternas politik.

Den grova otjänst de därtill göra Ålands svenska befolkning är bara en ytterligare merit. Att denna befolkning känner stark samhörighet med Sverige är ett faktum, som aldrig förfelar sin verkan på svenska sinnen och spontant utlöser sympati i gensvar. Men denna befolknings representanter hava, mig vederligen, icke velat taga på sig ansvaret att ställa yrkanden utanför ramen av den snart 20-åriga uppgörelse, som tillförsäkrade åt landskapet Åland vidsträckt mått av självstyrelse under Finlands suveränitet. De tilltagsna svenska beskyddare, som här komma i fråga, böra ensamma bära ansvaret.

Också ur synpunkten av Ålandsbefolkningens intressen har en viss återhållsamhet varit av nöden och detta just i syfte att dessa intressen måtte bliva på bästa sätt tillgodosedda. Här har Finlands regering från och med själva upptakten till den svensk-finska Ålandsförhandlingen lagt den oundgängliga plattformen genom att själv uppställa såsom en förutsättning för alla resonemang om Ålands trygghet, att ingen rubbning skall få ske i landskapets särskilda ställning och rättigheter. Utformningen av en gemensam säkerhetsplan har i alla fall krävt ett särskilt aktgivande på att denna princip också bleve praktiskt tillgodosedd i de olika hänseenden, som sammanhänga med planens förverkligande. Jag skulle livligt ha önskat, att Ålands egna representanter däri tagit en mera aktiv del än faktiskt blivit fallet. Detta har icke kunnat förändra problemets undanskjutande eller förminska dess betydelse under förhandlingarnas gång.

Här vill jag nu fästa uppmärksamheten på vissa hämningar för en vid varje tidpunkt fritt flödande publicitet. Tag t. ex. en sådan sak som kommandospråket. Det skulle ha varit lätt för mig att ställa till en skada, besvärlig nog att reparera, om jag på senhösten varit ett mera meddelsamt intervjuobjekt. Den mycket påtalade tystnaden var icke till för mörkläggnings skull utan för klarläggning. Och det klarlagda blev därefter strax bekantgjort. I själva verket förhåller det sig i fråga om ålänningarnas intressen så, att det icke är någon del av Ålandsplanen, där konkreta upplysningar blivit i så stor utsträckning tillgängliga under den fortskridande handläggningen av ärendet. Och detta har också varit i sin ordning, då här sådana särskilda hänsyn som i fråga om rent militära anordningar icke verka återhållande.

För att förstå, att Ålandsplanen icke kunnat presenteras i ett stycke utan portionerats ut undan för undan, behöver man ju dock bara göra följande reflexion: Det berättigade intresset att den allmänna opinionen får ett sakligt material för sin reaktion måste betjänas under hänsyn till effekten på en kontinuerligt fortgående utrednings- och förhandlingsprocess, f. ö. ännu icke avslutad. De allmänna skälen för frågans upptagande — här har f. ö. den fria opinionsbildningen gått utrikesledningen åtskilliga månader i förväg — kunna helt naturligt preciseras mycket mera obesvärat än konkreta uppgifter om hur problemet tänkes löst, medan problemet ännu är plastiskt. Allt detta synes mig vara så självklart och ofrånkomligt. Här kan naturligtvis alltid diskuteras om mer eller mindre, om tidigare eller senare i informationsväg. Men man kommer inte förbi de förutsättningar frågans art uppställer.

Till regeringens klara skyldighet i en angelägenhet som denna måste höra att icke egenmäktigt ställa landet i en situation, där inget val längre ges. Därför har regeringen haft att under hela utformningen av den svenska ståndpunkten

Svar å interpellation. (Forts.)

och under de olika skedena i förhandlingen hålla sig i närmaste kontakt med det organ grundlagen anvisat för samråd mellan regering och riksdag, utrikesnämnden. Regeringen har därutöver ansett, att den icke borde skrida till utåt avgörande steg utan att ha givit riksdagen i dess helhet full kännedom om läget och möjlighet att påverka avgörandet. Så har skett och så kommer att ske.

Inom utrikesnämnden har Ålandsfrågan, alltifrån förebuden och till nu, förekommit den 31 mars, den 2 maj, den 18 juni, den 28 juli, den 8 september, den 30 september, den 18 november 1938 ävensom den 10 januari, den 6 mars och den 21 mars detta år. På varje stadium i denna frågas behandling har regeringen haft tillfredsställelsen att kunna agera i fullt samförstånd med utrikesnämnden.

Då de svensk-finska regeringsdelegationernas arbete den 7 januari resulterat i en rapport, vari anmälades, att planen nu vore i skick att kunna framläggas för intresserade främmande makter, ansåg regeringen hela riksdagens medverkan erforderlig, innan beslut fattades om demarchens verkställande. Då noten till de främmande makterna icke kunde offentligligen föredragas, innan den kommit vederbörande tillhanda, och detta icke enligt regeringens mening borde ske innan en riksdagsbehandling ägt rum, kunde annan form icke givas åt riksdagens medverkan än att anordna hemliga sammanträden i båda kammarna. Något annat skäl för detta »hemlighetsmakeri» har icke förelegat. Och hade detta icke varit ett avgörande hinder, skulle jag ha föredragit en offentlig debatt framför den otympliga form, som nu är av grundlagen anvisad. Emellertid bör det vara allmänt känt, att på regeringens önskan de hemliga kammarsammanträdena föregåtts av partimöten, vid vilka regeringens och utrikesnämndens ledamöter varit de naturliga förmedlarna av upplysningar i ämnet. Folkrättslig och militär expertis har jämväl ställts till de stora partiernas disposition. Med de av partiernas ledande män under sådana förhållanden avgivna deklARATIONERNA kunde regeringen anse sig ha riksdagen bakom sig, då den fattade beslutet att gemensamt med Finlands regering verkställa demarche hos intresserade makter.

Vid de hemliga kammarsammanträdena den 13 januari lämnade jag en dokumenterad framställning av de svensk-finska förhandlingarnas resultat enligt rapporten av den 7 januari. Det är sålunda ingenting för riksdagens ledamöter nytt jag meddelar, då jag nu går att ur rapporten föredraga noten till de främmande makterna och det avsnitt, som gäller Ålands särställning.

Det heter i rapporten:

»Vid sitt nu avslutade sammanträde i Stockholm hava de delegerade ernått preliminär överenskommelse, vars genomförande dock blir beroende av medverkan av intresserade tredje makter, av den parlamentariska behandlingen i Sverige och Finland, däri inbegripen behandlingen i Ålands landsting, av vissa frågor samt av ett beslut av Nationernas förbunds råd fattat i den ordning, som avses i art. 7 i 1921 års konvention angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering.

Den lösning av problemet, som de delegerade nu anbefalla sina regeringar, anges i bifogade text till noter.»

Noterna till de olika främmande makterna, i sak alldeles likalydande, ha följande innehåll:

»På begäran av finska regeringen, som i första hand är ansvarig för Ålandsöarnas trygghet, hava svenska och finska regeringarna gemensamt undersökt de problem, som beröra det neutraliserade området trygghet. De hava nått en preliminär överenskommelse, innefattande här nedan angivna lösning.

1921 års konvention har avslutits i syfte att garantera, att dessa öar aldrig komma att utgöra någon fara ur militär synpunkt. Signatärmakterna hava

Svar å interpellation. (Forts.)

velat genom ett i konventionen stadgat garantisystem trygga öarnas icke-befästade och neutralitet. Försvagandet av Nationernas förbunds säkerhets-system och de såväl politiska som militära svårigheter, som för närvarande möta tillämpningen av det i 1921 års konvention stadgade garantisystemet, föranleda de båda regeringarna att å ena sidan anbefalla en slutgiltig ändring av den territoriella omfattningen av demilitariseringsbestämmelsernas tillämpningsområde i den mån de beröra Finlands handlingsfrihet och å andra sidan, med tillämpning av art. 7: I i konventionen, föreslå vissa temporära lättnader i nämnda demilitariseringsföreskrifter.

Det är att märka, att genomförandet av den här ifrågasatta lösningen på intet sätt skulle beröra övriga delar av konventionen, däri inbegripet det i art. 1 avsedda befästningsförbudet av år 1856, och skulle lämna Ålandsöarnas neutralitet ävensom deras särskilda internationella ställning orörda.

Den föreslagna lösningen innebär följande:

De internationella demilitariseringsbestämmelserna rörande Ålandsöarna skola för framtiden ej utgöra hinder för militära försvarsåtgärder av varje slag, som Finland må vilja vidtaga söder om en linje dragen från Lemlands sydspets [lat. 59° 58'.1 N och long. 20° 10'.9 O (Gr.)] i västlig, resp. östlig riktning fram till de nuvarande gränslinjerna. Vad beträffar den söder om denna linje belägna delen av zonen skall Finland sålunda befrias från varje inskränkning i dess handlingsfrihet och bestämmanderätt, varom stadgas i konventionen.

Nämnda del av zonen skall alltjämt i alla andra avseenden än de ovan nämnda åtnjuta det skyddssystem, som 1921 års konvention skapat särskilt genom bestämmelserna i artiklarna 4, 6 och 7, i syfte att vidmakthålla Ålandsöarnas neutralitet.

Med stöd av art. 7: I skall Finland för en tid av tio år, räknat från den 1939, bemyndigas

a) att inom den norr om den nya demarkationslinjen belägna zonen giva Ålandsöarnas invånare militär utbildning i syfte att trygga öarnas säkerhet ävensom att därstädes utöver åländska styrkor förlägga svenskspråkig militär personal från det övriga Finland;

b) att därstädes förlägga rörlig kustartilleri- och luftvärnsmateriel;

c) att därstädes förlägga all övrig materiel, som erfordras för de på öarna förlagda truppers utbildning, mobilisering och underhåll;

d) att därstädes förvara minor;

e) att därstädes låta finska militärflygplan avsedda att tjäna som mål för luftvärnsartilleriet landa;

f) att tillåta svenska eller finska krigsfartyg att därstädes temporärt uppehålla sig i övningssyfte.

Det skall tillkomma svenska och finska regeringarna att gemensamt fastställa maximisiffror för ovan avsedda militära personal och materiel ävensom omfattningen av de under f) avsedda sjömilitära övningarna.

De båda regeringarna begagna detta tillfälle för att meddela, att enligt deras tolkning av konventionen en spontan militär intervention från krigförande makts sida i och för Ålandsöarnas skydd icke i något fall kan betraktas såsom en tillämpning av det i konventionen stadgade garantisystemet.

I händelse av överhängande krigsfara berörande Östersjön och i avvaktan på eventuell tillämpning av det i art. 7 i konventionen stadgade garantisystemet förbehåller sig Sverige såsom närmaste garantmakt och med hänsyn till egna vitala intressen att på begäran av Finland medverka vid tillämpningen av de försvarsåtgärder, varom stadgas i artiklarna 6 och 7 och som befinnas ägnade att trygga Ålandsöarnas neutralitet. Varje erbjudande om ingri-

Svar å interpellation. (Forts.)

pande i nyssnämnda situation från en krigförande makts sida i och för ögruppens skyddande kommer att avböjas av de båda nyssnämnda makterna.

De båda regeringarna avse att i sin tid begära Nationernas förbunds råds samtycke till ovan angivna åtgärder i den mån de falla inom området för dess behörighet.»

Härefter anhålla de båda regeringarna, att vederbörande regering ville benäget meddela dem, hruvida den i sin egenskap av signatärmakt till 1921 års konvention för sin del godtager ovan angivna åtgärder, vilka preliminärt överenskommits mellan Sverige och Finland. I fråga om Sovjetunionen, som icke är signatärmakt men väl medlem av förbundsrådet, anhålles om dess benägna medverkan för godkännandet av ovan angivna åtgärder, vilka preliminärt överenskommits mellan Sverige och Finland. Turkiet, signatär av år 1856, har ävenledes delgivits notens innehåll.

Efter slutförandet av förhandlingen med intresserade främmande makter och ärendets handläggning i folkförbundsrådet kommer den nya ordningen att slutgiltigt konfirmeras genom en svensk-finsk noteväxling. Jämväl denna har genom rapporten av den 7 januari förberetts. Rapporten utsäger uttryckligen, att denna noteväxling skall innehålla en bekräftelse, att de överenskomna åtgärderna icke skola inkräkta på landskapet Ålands särskilda rättigheter.

I avseende å den nya ordningens konsekvenser i fråga om Ålandsbefolkningens ställning heter det f. ö. i rapporten:

»De svenska och finska delegerade äro ense om önskvärdheten av att Ålandsbefolkningen vapenövas för att kunna medverka till landskapets skydd. De hava tagit kännedom om finska regeringens avsikt att framlägga förslag till särskild lag härom att stiftas gemensamt av Finlands riksdag och Ålands landsting och som sålunda icke kan ändras eller upphävas annat än med landstingets bifall. I detta lagförslag komma att föreslås de grundsatser, som angivas i härvid fogade bilaga.»

Bilagan lyder:

»Finska regeringen meddelar, att i den lag om införande av värnplikt på Åland, som avses skola stiftas gemensamt av Finlands riksdag och Ålands landsting, komma att föreslås bl. a. följande grundsatser:

»att innebyggarna i landskapet Åland äro skyldiga att deltaga i fäderneslandets och landskapets försvar eller att därvid biträda;

att innebyggarnas tjänstgöring fullgöres inom landskapet Åland och att de icke kunna åläggas tjänstgöring utom landskapet, såvida icke denna avser fullgörande av tillfälligt uppdrag eller viss special- eller befälsutbildning; sådan utbildning skall försiggå vid svenskspråkig trupp eller kurs;

att den sammanlagda tjänstgöringstiden är för åländska värnpliktiga, som utbildas till reservofficerare och reservunderofficerare, högst 440 dagar samt för övriga värnpliktiga högst 350 dagar; tjänstgöringstiden kan uppdelas i tvenne eller flera tjänstgöringsperioder;

att åländska värnpliktiga kunna inkallas till extra övningar, utöver ovan angiven tjänstgöring, när särskilda omständigheter så påkalla;

att åländska värnpliktiga skola åtnjuta samma lättnader i tjänstgöringen och samma rättigheter, som gälla för övriga värnpliktiga;

att stamanställt underbefäl, tjänstemän och värvade vid inom landskapet Åland i fredstid förlagda staber och truppförband, liksom de värnpliktiga från fastlandet, vilka utbildas inom landskapet, skola sammansättas av personal ur rikets svenskspråkiga befolkning samt att samtliga inom landskapet tjänstgörande officerare skola fullständigt behärska svenska språket i såväl tal som skrift, ävensom förmå muntligen väl använda finska språket;

Svar å interpellation. (Forts.)

att ämbets- och undervisningsspråket vid staber och truppförband, som förläggas inom landskapet Åland, skall vara svenska;

att de åländska värnpliktiga skola utgöra särskilda truppförband, vid vilka kommandospråket skall vara svenska, dock att dessa värnpliktiga även skola bibringas kunskap om de finska kommandoorden och deras innebörd.»

Av sakinnehållet i den sålunda fixerade Ålandsplanen har pressen i mycket stor utsträckning gjorts delaktig vid förtroliga presskonferenser. Dess väsentliga element ha därjämte från utrikesledningen efterhand lämnats till allmänhetens kännedom. Pressen har fått veta mer än allmänheten. Men det bör ju vara i sin ordning, att pressen, som skall informera allmänheten, vet mer än denna. Det gör då på mig ett egenartat intryck, att just se i pressen, att man ingenting vet i denna sak.

Presskonferenser i Ålandsfrågan ha hållits den 3 maj 1938, den 7 november 1938 och den 10 januari 1939. Den första anordnades omedelbart efter den utrikesnämnd, vid vilken finska regeringens framställning behandlades. Vid denna närvaro stockholmspress och landsortstidningar, antalet närvarande 24. Den andra avhölls efter delegationssammanträdet i Helsingfors. Antalet närvarande då ett 10-tal större. Den tredje ägde rum efter den utrikesnämnd, vid vilken den gemensamma slutrapporten den 7 januari anmälades. Då kallades över 50. och 42 voro närvarande.

Jag känner intet ärende, där meddelande av sakupplysningar till pressen förekommit i sådan utsträckning som i detta fall. *En* hemställan har jag under detta samarbete med pressen riktat till dess representanter. Vid den första sammankomsten då jag meddelade, att och varför en gemensam och diskretionär undersökning av problemet skulle utföras för de båda regeringarnas räkning, framhöll jag, att det vore till gagn, om denna undersökning kunde utföras under sådan återhållsamhet i pressdebatten, att man icke i onödan fastslåste sig i preciserade ståndpunkter, innan den sakliga granskningen av problemets faktorer kunnat ske. Denna vädjan har så gott som undantagslöst rönt full förståelse, vilket jag även här i kammaren vill vitsorda. Och då tystnaden bröts här hemma på sensommaren, skedde det under omständigheter, som jag vid anförande i Finspång i början av september karakteriserade sålunda, att det nu vore mera till nytta än till skada att öppna slussarna, så vitt angår problemets allmänna och principiella aspekter.

Därmed övergår jag till den del av hemlighetsmakeriet, som gäller utrikesledningen och den stora allmänheten. Med nyss anförda aktstycken i hand bör det vara möjligt att nu kollationera, vad som blivit genom utrikesledningen bekantgjort och vad som icke blivit det.

Efter att vid föredrag inför Sjöofficerssällskapet den 8 april 1938 ha angivit, att Ålandsproblemet fått ny aktualitet, upptog jag ämnet i Finspång den 8 september. Anledningen till tystnaden dessförinnan har jag tidigare angivit. I septembertalet utvecklade jag skälen, varför jag bringats att överge min egen tidigare status-quo-ståndpunkt. Jag meddelade därvid följande upplysningar:

»Sedan från finsk sida behovet av ett övervägande i denna angelägenhet anmälts till svenska regeringen, ha de båda regeringarna överenskommit att utföra en gemensam undersökning rörande förutsättningar och utvägar att öka tryggheten för Åland som neutraliserat område. Efter en omsorgsfull genomgång av hela problemet, vari folkrättslig och militär expertis medverkat, har en samstämmig uppfattning om det aktuella lägets krav framgått. Denna uppfattning har här konfirmerats av utrikesnämnden, med vilken regeringen självfallet hållit nära kontakt under hela den tid undersökningen fortgått. Sedan problemet sålunda hyfsats och bestämda riktlinjer för vad som lämpli-

Svar å interpellation. (Forts.)

gen bör åtgöras vunnits, ha numera erforderliga konsultationer inlett med Ålands representanter. Och det är närmast ur denna fas frågan i sitt nuvarande läge förts fram till offentligheten. Intresserade makter ha kännedom om att frågan är föremål för finska och svenska regeringarnas undersökning, men den har hittills icke mognat för att, annat än förberedelsevis, med dem i övliga former dryftas. Det motsvarar den i nordiska länder självfallna uppfattningen om internationella avtals karaktär och vikt, att ingen ändring i ett avtalsmässigt fastställt status avses åvägabragt på annan väg än den reguljära förhandlingen. De skäl som tala för vissa modifikationerna i nuvarande förhållanden äro emellertid så starka och trängande, att tillräckligt gehör bör kunna påräknas för de båda regeringarnas samstämmiga uppfattning.

Denna baserar sig på ett dubbelsidigt beaktande. Såväl av inträdda förändringar — vilka ligga i öppen dag — i förutsättningarna för det mellanfolkliga säkerhetssystemet överhuvud och enkannerligen för ålandskonventionens tillämpande, som av det värde denna konvention har även i nuvarande läge, vilket dessutom, må man väl ha rätt att hoppas, icke skall vara för oöverskådlig tid.

Ålandsregionens internationellt erkända särställning som ett ständigt neutraliserat område, vilket sålunda icke får användas för militära operationer, har aldrig varit satt i fråga. Hela det begränsade program, varom nu är fråga, är lagt på ålandskonventionens egen grundval och avser att ge ökad effekt åt dess syfte, Ålands trygghet. Det gäller med ett ord att sätta lås för det neutraliserade området och förebygga överrumplingar, mot vilka nuvarande bestämmelser icke ge erforderlig säkerhet. Befästningsförbudet av 1856, som bekräftas i ålandskonventionen, lämnas härvid orubbat. De trygghetsanstalter som befunnits nödiga vinnas genom en ny bestämning av den neutraliserade zonen södra gräns i farvatten söder om själva Åland, varigenom möjlighet beredes för Finland att där åstadkomma spärranordningar samt genom temporära lättnader i fråga om några av de utomordentligt rigorösa demilitariseringsbestämmelserna, sålunda rörande luftvärn och rörligt kustartilleri i begränsad omfattning och förefintligheten av erforderlig vapenövad beredskapsstyrka.»

Härmed voro i själva verket planens militär-politiska grundlinjer framlagda.

Om man frågar mig, varför kunde icke ytterligare detaljer ha meddelats, så svarar jag med ett exempel. Planen var icke färdig. Ett samförstånd om grundlinjerna hade visserligen vunnits vid delegationsmötet i Stockholm 28—30 juli. Men som man omedelbart kan se vid en jämförelse med kommunikén i januari efter planens färdigställande, har den vidare bearbetningen medfört en viktig modifikation i avseende å den söder om egentliga Åland befintliga skärgårdszonens folkrättsliga karaktär. Enligt den slutliga planen är det icke den *neutraliserade* men väl den *demilitariserade* zonen, som skall erhålla en ny gränsbestämning i söder. Jag frågar helt enkelt: skulle det ha gagnat de svenska intressen, som nu visat sig kunna bättre tillgodoses i den slutliga planen än i dess grundlinjer enligt julirapporten, om jag icke talat i tämligen allmänna ordalag utan låst fast resultat, som voro preliminära?

Finspångstalet innehöll vidare följande:

»Med den belägenhet Åland har är det av ytterlig vikt för båda strandmakterna vid Bottenhavet, att en dylik nyckelposition icke under någon förändring vid ett krigsfall i Östersjön hamnar i händerna på en stormakt. Sveriges eget intresse och hela det historiska sammanhanget giva tillräcklig grund för att klargöra vårt lands roll i fråga om trygghet för denna neutraliserade region tätt inpå landets huvudstad.

Svar å interpellation. (Forts.)

Ej minst betydelsefullt är att vid undersökningen icke försumrats att tillse vad de båda närmast intresserade strandmakterna kunna i nuvarande rättsläge vid förefallande behov omedelbart åtgöra för att bereda trygghet för Åland. Även i detta hänseende råder fullt samförstånd mellan de bägge regeringarna.»

Med dessa uttalanden, som vid denna tidpunkt måste hållas allmänna, utpekas ändock tydligt nog den tankegång, som kommit till uttryck i de deklARATIONER, vilka ingå i slutet av den här föredragna noten till främmande makter.

Vad slutligen angår frågan om ålänningarnas medverkan anfördes i Finspång bl. a.:

»Sakliga, historiska och psykologiska faktorer göra, att svenska regeringen fäster väsentligt avseende vid att de i nuvarande läge även efter dess mening erforderliga åtgärderna genomföras i gott samförstånd med ögruppens egen svenska befolkning. Vem skulle vara mera primärt intresserad av Ålands trygghet än denna? Och i ett visst viktigt hänseende är ålänningarnas egen direkta medverkan naturligare än varje annan lösning. Det gäller ett sådant mått av vapenövning, som sätter Åland i stånd att själv presteras den beredskapsstyrka, som anses erforderlig.»

Varför icke större utförlighet angående detta parti i uppgörelsen, som nu visat sig i den svenska opinionsbildningen spela en roll, som hotar att förrycka problemets proportioner? Helt enkelt därför att då förelåg i detta hänseende ingen uppgörelse och heller icke säkra grundlinjer till en dylik. Frågan lämnas i julirapporten öppen för ytterligare utredning och övervägande. I sitt allmänna sammanhang med befästandet av landskapet Ålands framtida ställning står den ännu i dag på dagordningen. I avseende å de omedelbara konsekvenserna för Ålandsbefolkningen av den nya försvarspolitiska ordningen blev den svensk-finska delegationsförhandlingen slutförd först i januari detta år. Det tog sålunda beklagligtvis ganska lång tid. Att en del av denna tidsutdräkt vållades av den allmänna septemberkrisen bör vara begripligt och kan ju icke läggas någon av de båda regeringarna till last.

Inför det nya delegationsmöte, som hölls i Helsingfors i november, berörde jag Ålandsfrågan i föredrag inför K. H. S. den 2 november. Jag talade då särskilt om den Ålandsfråga, som förelåg sista septemberveckan. Här om sade jag:

»Den erfarenhet, som framför andra bränner sig in från dessa dagar och icke bör undanhållas svensk opinion, är att en upprepad situation av det slaget bör förebyggas på sätt i det svensk-finska ålandsprogrammet är tänkt. Nu ställdes svenska lika väl som, och i första hand, finska regeringen brutalt inför den eventuella nödvändigheten att snabbt vidtaga åtgärder till hävdande av ålandsregionens neutralitet. Det kan icke råda tvekan därom, efter den handgripliga läxa, som nu beståtts, att det svenska likaväl som det finska neutralitetsskyddet i allmänhet ställes, uti ålandsregionens nuvarande status, inför högeligen krävande uppgifter, vilka vore väsentligt reducerade efter ett genomförande av planerade trygghetsanstalter för ålandsregionen. Då man i Sverige överväger sitt engagemang i det planerade ålandsarrangemanget, bör man icke bortse från denna motvägande reduktion i anspråk på neutralitetsskydd i andra hänseenden. Det bör vidare icke undanhållas vare sig svensk allmänhet eller andra, som kunna vara därav intresserade, att, ehuru väl engagemang helt naturligt icke kunna iklädas för oförutsebara situationer under en okänd framtid, så mycket kan sägas om den konkreta situationen i slutet av september, att regeringen, för den händelse ett östersjökrig utbrutit och Finland funnit framställning till Sverige påkallad för samverkan till skydd av det

Svar å interpellation. (Forts.)

neutraliserade området, med hänsyn till svenska intressen övervägde ett tillmötesgående svar och att så snabbt konstitutionella och tekniska omständigheter gjort det möjligt vidtaga erforderliga åtgärder. Men jag upprepar, detta hade då fått ske under väsentligt mindre gynnsamma betingelser än efter genomförd lämplig revision av ålandsbestämmelserna och en därtill anknuten planläggning. Skälen för revisionsprogrammet framstå alltså numera förstärkta.»

Jag anför detta yttrande av ett särskilt skäl. Jag kommer icke att i detta anförande ingå närmare på ett parti i Ålandsplanen, det, som har avseende å eventuell svensk-finsk militär samverkan för hävdandet av Ålandszonens neutralitet. I mån så visar sig erforderligt är jag beredd uppta diskussion därom, då proposition om riksdagens samtycke till planen kommer under kammarens prövning. Men jag har velat erinra om vad därom redan är offentligen uttalat — jag understryker — särskilt, att det läge, som uttalandet avsåg, var ett läge, där Finland och Sverige voro fast beslutna att i den europeiska stormaktskonflikt, som kunde befaras, hävda sin neutralitet. Detta är den ledande synpunkten även i fråga om framtiden.

Då efter septemberkrisen regeringsdelegationerna åter sammanträdde i Helsingfors i början av november, hade frågan om ålänningarnas egen medverkan trätt i förgrunden. Finlands regering hade den 24 oktober framlagt för Ålands landsting vissa lagutkast angående åländsk värnplikt såsom diskussionsgrundval, ett aktstycke, vari svenska regeringen icke haft någon andel. En delegation från Ålands landsting var inbjuden till Helsingfors samtidigt med den svenska regeringsdelegationen.

Efter det övervägande, som förekommit mellan finska regeringens och Ålands landstings representanter, mellan den svenska regeringsdelegationen och ålänningarna samt mellan de bägge regeringsdelegationerna, blev beredskapens organisation för Åland — såsom redovisats i kommunikén av 7 november — hänskjuten till ett tekniskt utskott, vari med den finska försvarsmaktens representanter skulle samarbeta en representant från den svenska försvarsledningen och riksdagsmannen från Åland.

Kommunikén vitsordar nu officiellt såsom båda regeringsdelegationernas i stockholmsförhandlingarna fastställda uppfattning såväl svårigheten att tillämpa 1921 års konvention och behovet av en jämkning däri som det värde konventionens vidmakthållande äger. Det tillägges, att vad man enats om i Stockholm under delegationernas förhandlingar i Helsingfors bekräftats. Tillägget kräver sin kommentar. Ryktessmideriet hade nu kommit i gång — och har sedan dess ej unnat sig någon vila. Det hade sålunda förkunnats och vunnit tilltro, särskilt i åländska kretsar, att efter stockholmsförhandlingarna nya finska anspråk framställt och från svensk sida accepterats. Sanningshalten i dessa föreställningar, med vilka vi fingo kontakt under samtalen med Ålands representanter, reduceras genom kommunikén till noll.

Men därjämte erhöll allmänheten genom denna kommuniké en för bägge regeringsdelegationernas räkning avgiven officiell förklaring angående landskapet Ålands ställning i den nya ordningen. Den lød:

»De förordade åtgärderna innebära icke ett försvagande av den mellanfolkligt fastställda särställning landskapet Åland innehar med avseende å självstyrelse, språk och egenart utan äro avsedda enbart att under de förändrade förhållandena tillförsäkra Åland den trygghet, som med 1921 års konvention avsågs.»

Omedelbart efter den svenska regeringsdelegationens återkomst anordnades, utom förut nämnda presskonferens, ett radioföredrag den 8 november. Före-

Svar å interpellation. (Forts.)

draget hölls, då jag av hälsoskäl var förhindrad, av kabinettssekreterare Bohe-
man. Dess innehåll var av mig granskat och godkänt.

Däri meddelades efter en utförlig utveckling av det allmänna lägets för-
ändring efter 1921 följande sakupplysningar:

»Den södra linje, som begränsar det åländska neutralitetsområdet förändras
i så måtto att vissa öar och skär lämnas utanför. På dessa skulle Finland äga
rätt att uppföra vissa kustbefästningar. På själva Åland får, efter begagnan-
de av en i konventionen föreskriven procedur, temporärt för en tid av tio år
vidtagas vissa militära anstalter av rent defensiv natur. Den till sitt antal
begränsade säkerhetsbesättningen på de söder om den nya linjen uppförda
kustpositionerna får även uppehålla sig på Åland. Där förlägges vidare viss
rörlig kustartillerimateriel och några luftvärnsbatterier samt minor m. m. Men
det fordras givetvis också personal för att bemanna denna materiel och för att
utgöra den även i fredstid oundgängliga kustbevaknings- och säkerhetsbesätt-
ning, som ju anses nödvändig överallt i ett land, som upprätthåller ett militärt
försvar och särskilt på mera utsatta punkter. Hur denna personal skall åstad-
kommas är ännu icke avgjort, men det har ansetts naturligt och riktigt, att en
väsentlig del av denna personalberedskap åstadkommes av den åländska be-
folkningen själv.»

Vidare framhålles, att för Ålandsregionens skydd vid fall av krigsfara eller
krig fordras ytterligare åtgärder. Jag citerar:

»Ålandsregionens egenskap av ögrupp gör det utan vidare klart, att en myc-
ket väsentlig del av ögruppens skydd måste ske genom insättande av sjöstrids-
krafter. De avsedda kustpositionerna utgöra närmast ett stöd, och i vissa
situationer endast ett relativt sådant, för sjöstridskrafternas uppträdande till
ögruppens försvar. Likaså måste luftstridskrafter spela en betydande roll.
Men det är också givet, att vid krig eller krigsfara icke oväsentliga lantstrids-
krafter måste översändas till ögruppen för att hela dess försvarssystem skall
bliva effektivt. Det program, som fastställts av de svenska och finska rege-
ringarna, innebär därför också vissa planer i detta hänseende. Det är givet,
att jag icke här närmare kan gå in på dessa, men så mycket torde väl böra
sägas, att dessa planer äro avsedda att träda i kraft under förutsättning att
vid en utbruten konflikt de båda regeringarna äro beslutna att upprätthålla
sin neutralitet och att i det givna läget de båda regeringarna enas om att sätta
planerna i kraft. I ett sådant läge kommer alltså den svenska garantien, vars
grund redan lagts genom 1921 års konvention, att innebära gemensamt svensk-
finskt uppträdande även på själva Åland till försvar av den för de båda län-
dernas neutralitet så betydelsefulla ögruppen. Vad upprätthållandet av
ålandsögruppens neutralitet i ett dylikt läge kan betyda ur ren svensk för-
svarspolitisk synpunkt framgår ju klart av det betydelsefulla faktum, att via
Ålandsöarna inloppet till Bottenhavet kan skyddas.»

Angående ålänningarnas ställning säges i föredraget, att man väl förstår
oron på Åland över att ett ur dess synpunkt fördelaktigt tillstånd rubbas och
att fruktan särskilt hyses för den nationella egenarten i språkligt hänseende.
Det konstateras, att den åländska befolkningen icke i alla delar är tillfreds-
ställd med det sätt, på vilket självstyrelselagen fungerar. Vidare heter det:

»Det måste emellertid här utsägas, att man från den svenska delegationens
och regeringens sida sökt att omgiva ett genomförande av den svensk-finska
planen med sådana garantier, att den åländska befolkningens välförstådda in-
tressen härigenom icke skulle komma att skadas. Den till sitt antal mycket
begränsade truppstyrka, som i fredstid skulle förläggas till Åland, och som
skulle komma från det finska fastlandet, skulle utgöras av trupp och befäl

Svar å interpellation. (Forts.)

med svenska till modersmål. Det befäl, som skulle användas för den åländska befolkningens egen utbildning, skulle också hava svenska till sitt modersmål. Utformningen av erforderliga garantier, det har erfarenheten redan visat, kan beräknas ske i förtroendefull samverkan mellan Sverige och Finland. Det är en livlig svensk önskan, att även åländsk medverkan härvid kan påräknas.

Det förefaller den svenska delegationen som om endast genom en åländsk medverkan till ögruppens försvar en för Ålands egen befolkning verkligen tillfredsställande lösning av Ålands trygghetsproblem skall kunna vinnas och att ålänningarna själva genom en sådan medverkan bäst skulle tjäna sina egna intressen för skyddet av den nationella egenarten.»

I föredraget påpekas tillsättningen av en finsk regeringskommitté för bearbetning av självstyrelselagen och konstateras som hugnesamt, att finska regeringen just uppmanat denna kommitté att snarast slutföra sitt arbete.

Här vill jag inskjuta en symptomatisk företeelse. I tidning efter tidning har jag under senaste tiden, såsom exempel på den hänsynslöshet, varmed ålänningarna behandlas från officiellt svenskt håll, sett åberopat att hr Boheman i sin redogörelse efter Helsingfors i överlägsen ton förklarar, att man icke haft något att fråga ålänningarna om.

För att klargöra arten av denna slags upplysningsverksamhet räcker det att ordagrant citera radioföredraget i fråga:

»När Sveriges och Finlands utrikesministrar i spetsen för sina delegationer i juli fastställde programmet för de åtgärder, som borde vidtagas till Ålandsregionens skydd, så lämnades frågan om öbefolkningens egen medverkan till regionens trygghet öppen, därför att det vore ofrånkomligen nödvändigt att konsultera denna befolkning angående dess egen uppfattning av föreliggande spörsmål. Förr har en sådan konsultation icke kunnat äga rum, ty för att rådfråga någon måste man ju veta, vad man borde fråga om.»

Med kommunikén den 7 januari kunde arbetet på planen inför allmänheten rapporteras slutfört. Vad har i denna kommunicé gjorts till publik egendom? Angående planen i dess helhet följande:

»Den av delegationerna fullt utarbetade planen, som nu förelägges de bägge regeringarna, ger uttryck åt den uppfattning delegationerna vunnit, att erforderliga lättnader i demilitariseringsbestämmelserna böra förenas med den neutraliserade zonen bevarande i obesuren omfattning.

Denna plan innefattar medgivande av rätt åt Finland att inom den neutraliserade zonen sydligaste del vidtaga alla slags defensiva militära åtgärder samt ett temporärt bemyndigande för Finland gällande under tio år, att inom zonen i övrigt vidtaga vissa bestämda åtgärder av militär art inom en maximiram, som särskilt överenskommes mellan Sverige och Finland. Beträffande den förstberörda, söder om en linje, dragen från Lemlands sydspets i västlig, resp. östlig riktning fram till de nuvarande gränslinjerna för Ålandsområdet belägna delen av zonen skulle Finland sålunda befrias från varje inskränkning i dess handlingsfrihet och bestämmanderätt, varom stadgas i konventionen.»

»I den gemensamma rapport, som de delegerade nu avgiva till sina regeringar, förordas tillsättandet av stadigvarande delegationer att utgöra regeringarnas organ i och för tillämpning av den tillstyrkta Ålandsplanen.»

Angående de sedan julirapporten öppna och i november ännu oavgjorda frågorna meddelas följande:

»Denna lösning förutsätter bl. a. införande av värnplikt för Ålands befolkning. Den finska delegationen har tillkännagivit, att i blivande förslag till Finlands riksdag om värnpliktslag för landskapet Åland, att stiftas med Ålands landstings bifall, Finlands regering kommer att intaga bl. a. bestämmelser,

Svar å interpellation. (Forts.)

som betrygga befälspersonalens svenskspråkiga karaktär och fastställa svenska som kommandospråk för blivande truppförband av åländska värnpliktiga.»

Det återstår mig att redovisa den kommuniké, som utfärdades från Helsingfors den 22 februari och som var föranledd av det ständigt fortgående sanningslösa uppdyktandet av fortsatt ståndpunktsglidande med svenska eftergifter för nya finska krav och ideligen uppdykande vantolkningar av Stockholmskommunikéns upplysningar om de språkliga garantierna, vilka skulle utlämnas åt förfinskning landskapets södra zon. Härom säger nu kommunikén kort och gott:

»Den av de båda regeringsdelegationerna i Stockholm uppgjorda planen fullföljes programenligt och enligt oförändrade riktlinjer. Med anledning av vissa oriktiga tolkningar av den finsk-svenska planens innebörd må uttryckligen påpekas, att de i den finsk-svenska planen för den nya ordningen ingående bestämmelserna rörande den svenskspråkiga karaktären av för landskapet Åland avsedd militärpersonal gälla landskapet i dess helhet.»

Jag övergår så till den del av problemet, som gäller konsultationer med representanter för Ålands landsting. Även i detta avseende har det ideligen påståtts, att ålänningarna ingenting fått veta, ja, på sina håll, att de fortfarande ingenting veta om hela denna Ålandsplan, som dock på det närmaste berör deras egna förhållanden. Jag anser mig därför böra inför kammaren redogöra för vad som i denna del förekommit. Innan den av svenska regeringen anbefallda undersökningen hunnit leda till att åtminstone några mera bestämda riktlinjer utformat sig och man visste, att förutsättningar förelågo för en plan, som var acceptabel för både Sverige och Finland, kunde man från svensk sida icke rimligen efterhöra ålänningarnas uppfattning. Efter julirapportens avgivande kunde emellertid detta ske, och så skedde. Med finska regeringens vetskap och gillande infunno sig talmannen Sundblom jämte två andra medlemmar av Ålands landsting i Stockholm den 21 augusti, där ett ingående samtal ägde rum angående frågans hela läge. Jag lämnade därvid de åländska representanterna en utförlig redogörelse såväl för de allmänna skäl, som föranledde den svenska regeringsdelegationen att förorda vissa modifikationer i Ålandskonventionen med vidhållande av konventionens väsentliga grundsatser, som ock beträffade den i julirapporten skisserade nya ordningen. Jag ansåg mig böra tala fullt öppet med de åländska representanterna. Efter detta samtal voro de i sak lika bra informerade i denna angelägenhet som den svenska utrikesnämnden.

Omedelbart efter detta Stockholmsbesök gjorde talmannen Sundblom ett besök i Helsingfors hos statsministern Cajander. Jag erhöll därefter den upplysningen, att man på åländskt håll var mycket tillfredsställd över att kunna konstatera, att samma upplysningar lämnats dem i Helsingfors, som de omedelbart förut erhållit i Stockholm.

Då de svenska regeringsdelegaterna i Helsingfors sammanträffade med Ålandsdelegationen i november, fann jag till min förvåning, att under mellantiden uppgifter vunnit tilltro på Åland om att förändringar av betydelse skett i den plan, som jag delgivit ålänningarna i augusti. Det blev därför uttryckligen konstaterat under vårt sammanträffande med de åländska representanterna, att i avseende å planens innehåll läget vore alldeles detsamma som vid vårt sammanträffande i Stockholm. Då vi förstodo, att det för den åländska delegationen skulle vara av värde att hava en skriftlig sammanfattning av planen — alla tidigare informationer förutom den enligt sakens natur tämligen knapphändig beskrivning, som ingick i finska regeringens värnpliktsframställning till Ålands landsting, voro muntliga — överlämnades till de åländska representanterna av den svenska delegationen med finska regeringens

Svar å interpellation. (Forts.)

vetskap en promemoria om planens grundlinjer. Efter detta kan man ju bedöma, vilket sanningsvärde som ligger i uppgifterna om att ålänningarna ingenting fått veta.

Det var helt naturligt ett huvudsyftemål för vår överläggning med den åländska delegationen att få så ingående kännedom som möjligt angående deras önskemål i denna angelägenhet. Vi sökte därför att erfara, huruvida i några konkreta punkter särskilda betänkligheter förelågo gentemot planens olika detaljer. Resultatet var utomordentligt magert, då de åländska representanterna överhuvud taget intogo en negativ hållning i fråga om förändringar i gällande bestämmelser. Av särskilt intresse för oss var självfallet att höra deras synpunkter på införandet av åländsk värnplikt. Vi ville naturligtvis också samtidigt erfara, vilka önskemål de i övrigt kunde hysa i samband med en nyordning av de förhållanden, som åvägabragts 1921. Det tillkommer självfallet icke mig att ingå på vad som förekommit mellan Ålandsdelegaterna och finska regeringen, men jag anser mig fullt oförhindrad att upplysa om vilka de önskemål voro, som till oss framfördes. Häröver gjordes nämligen under diskussionen en uppteckning, som de åländska delegaterna vitsordade. Av denna framgår, att de åländska delegaternas önskemål kunna sålunda sammanfattas:

De ansågo, att det för landstinget framlagda värnpliktsförslaget icke var acceptabelt. Vår förfrågan, om de önskade, att under svensk medverkan förslag utarbetades, mera avpassat för de särskilda uppgifterna på Åland, bejakades. Huvudprinciperna i en värnpliktsordning borde erhålla samma karaktär som självstyrelselagen och sålunda icke kunna ändras utan Ålands landstings bifall. I diskussionen betonades vikten av bestämmelser om att ålänningarnas tjänstgöring endast avsåge Ålands försvar, vikten av att icke blott undervisningsspråket utan även kommandospråket bleve svenska samt att uteslutande svenskspråkiga trupper komme i fråga att överföras från finska fastlandet till Åland. Utfästelse om svenskspråkiga officerare vore icke tillfyllest, särskilt viktigt vore bestämmelser att underbefäl och stamanskap bleve rekryterat bland den svenskspråkiga befolkningen. De delegerade framhöll, att en tillmötesgående hållning från landstingets sida gentemot de svensk-finska förslagen förutsatte en för Ålandsbefolkningen tillfredsställande lösning av de frågor, som behandlades av den för översyn av självstyrelselagen tillsatta kommissionen. Alldeles särskilt underströks nödvändigheten av mera effektiva garantier mot förvärv av fast egendom på Åland av inflyttade personer från finska fastlandet. Detta tidigare från Ålandsbefolkningens sida framförda önskemål finge ökad vikt genom den ökade inflyttning, som kunde bliva en följd av de nya förslagens genomförande. Även i övrigt framhölls önskvärdheten av en viss kontroll gentemot inflyttning i alltför stor omfattning av personer från Finlands fastland såsom följd av de föreliggande förslagens genomförande. Till förtydligande må inskjutas, att för oss särskilt framhöllos farhågor med avseende å den för fortifikationerna anställda arbetskraften. De åländska delegerade förklarade sig alltså icke kunna intaga bestämd ståndpunkt till de svensk-finska förslagen, förrän nyssnämnda frågor erhållit närmare utredning, men förklarade sig villiga att sakligt pröva nya förslag till Ålandsbefolkningens medverkan, avsedda att bliva gällande först i den mån konventionens hinder undanröjts.

Man kan ju nu med de officiella aktstyckena i hand klart fastställa, hur det gått i fråga om de åländska önskemål, som hänföra sig till omedelbara konsekvenser av den nya militära ordningen. Ännu dessa sista dagar får jag läsa i åtskilliga svenska tidningar, att det överhuvud taget icke givits några garantier. Det bör då konstateras, att så när som på en detalj allt, som till

Svar å interpellation. (Forts.)

oss framförts rörande innehållet i den åländska värnpliktslagen, vilken icke kan tillkomma annat än med Ålands landstings medverkan och icke kan förändras utan dess bifall, blivit av finska regeringen utfäst. Beträffande officerare är formuleringen nämligen icke, att de skola rekryteras ur den svenskspråkiga befolkningen, utan att de skola fullkomligt behärska svenska språket i tal och skrift. Denna formulering är kopierad efter självstyrelselagens bestämmelser om anspråken på inom Ålands landskap tjänstgörande ämbetsmän överhuvud taget. Den är i fråga om kunskap i svenska strängare men i fråga om stamtillhörighet mindre rigorös än regeln för underbefäl och stamanskap. Det är vidare att märka, att beträffande den för de nya militär-anläggningarna behövlige arbetskraften Finlands statsminister gjort det uttalandet, att finska regeringen avser att även för detta ändamål använda svenskspråkig personal.

Vad som efter dessa redan föreliggande utfästelser återstår hänför sig till frågor, som äga ett fjärrare sammanhang med själva Ålandsplanen. Det spörsmål, som ligger den närmast, gäller bestämmelserna om jordförvärv på Åland. I sak är önskemålet, att för jordförvärv få införd samma regel om femårsbosättning, som gäller beträffande rösträtts utövande. Den genom uppgörelsen inför folkförbundsrådet tillkomna garantilagen har alltifrån sin tillkomst 1922 innehållit en lucka i avseende å reglerna för utövande av lösningsrätt vid fastighetsförsäljningar. Dessa regler skulle nämligen fastställas i en särskild lag. Formellt och i vissa hänseenden är denna lucka numera fylld genom en i april 1938 utfärdad lag, men reellt och i ett särskilt betydelsefullt hänseende är frågan icke slutreglerad. Det är alldeles klart, att viss tids bosättning är erforderlig, för att inflyttad skall på Åland kunna förvärva fast egendom, men bestämmelse saknas alltjämt om huru lång tid bosättningen skall hava varat. Ålands landsting hade genom framställning i september 1937 ånyo framfört yrkande om utfärdande av den dittills saknade särskilda lagen, med femårsregel i fråga om bosättning. Finlands riksdag avböjde och antog i stället en lag, som reglerar det formella förfarings-sättet vid lösningsrätts utövande utan att införa någon tidsregel. Då denna lag ånyo behandlades av Ålands landsting, beslöt landstinget godkänna denna lag, men dess utskott vidhöll i sin motivering uppfattningen om femårs-regeln. I en reservation hade riksdagsman Herman Mattsson yrkat avslag samt hänvändelse till förbundsrådet angående rätta tolkningen av garantilagens ifrågavarande bestämmelse. Utskottet och landstinget ansågo sig icke böra följa denna reservation utan godtogo lagen.

Utrikesminister Erikko har alldeles nyss i denna sak förklarar sig icke inse, vilka hinder som skulle finnas för en ytterligare klarläggning härav, och sagt, att detta är en fråga, som borde kunna ordnas samtidigt som andra bestämmelser rörande självstyrelselagen preciseras. Detta uttalande kan jag för min del icke uppfatta annorledes än såsom uttryck för en beredvillighet — vilken jag för övrigt även under samtal kunnat till min tillfredsställelse konstatera — att till en snabb slutlig reglering upptaga detta spörsmål, som onekligen är att tillägga särskild och fristående betydelse.

Vad i övrigt angår nu pågående arbete att förtydliga självstyrelselagens bestämmelser i olika avseenden har jag, i den mån jag kunnat intränga i detta spörsmål, som berör ett stort antal paragrafer av både större och mindre vikt, alltid hyst den uppfattningen, att en reglering vore synnerligen välkommen även ur svensk synpunkt. Det är fullkomligt riktigt, att här icke är fråga om något direkt sammanhang med Ålandsplanen. Likaså är det riktigt, att självstyrelselagstiftningen — jag talar nu, märk väl, om de delar som icke beröra uppgörelsen inför förbundsrådet i den gamla Ålandstvist — är

Svar å interpellation. (Forts.)

en angelägenhet som skall regleras mellan Finlands statsmakter och Ålands landsting. Då jag här talar om en svensk synpunkt, avser jag den uppfattningen, som jag hela tiden hyst, nämligen att det för tillämpningen av den nya Ålandsordningen med den svensk-finska samverkan, den förutsätter även framdeles, är av mycken vikt, att friktionsanledningar mellan Ålandsbefolkningen och Finlands statsmakter äro bragta ur världen. Det bör emellertid klart och tydligt utsägas, att vad här är i fråga gäller precisering av redan befintliga garantibestämmelser, icke utvidgande av dessa. Det har också uttryckligen förklarats inför den svenska regeringsdelegationen i Helsingfors av Ålands representanter, att man icke avsåge att av Finlands regering begära nya, vidgade garantier. Slutligen bör observeras, jag säger detta inför alla skrivrier om en försämring av ålänningarnas ställning, att regleringen av dessa angelägenheter endast kan ske med Ålands landstings bifall.

Den förvirring och psykos, som man lyckats åstadkomma inom en viss del av svensk opinion, skulle jag vilja karakterisera sålunda: Den har uppkommit genom att meddelade fakta ignorerats, att bekantgjorda garantier förnekats, att det då och då uppfunnits nya eftergifter och föregivna modifikationer i planen, att man uppdiktat tilltänkta traktatsbrott, och så till slut finner sig kunna presentera det hela som en sjuk sak, som icke tål dagsljuset. Produkten av allt detta blir då det paradoxala, att hela frågan har blivit mörklagd — av utrikesledningen. Mig erinrar allt detta om sagan vi läste en gång i barndomen: Om den, som stod längre upp vid bäcken och kastade grums i vattnet och sedan ropade till den, som stod längre ned: Varför grumlar du vattnet för mig?

Jag har med detta lagt fram hemlighetsmakeriets historia. Om det nu efter detta hos fullkomligt lojala åhörare kvarstår en kritik mot mig, för att jag talat mindre eller mindre ofta än jag efter deras uppfattning bort, så säger jag blott, sedan jag redovisat, vad som förekommit: Låt detta vara detta. Låt icke svenska intressen lida därav. Kritiken mot mig må gärna hava sin gång, men Ålandsplanen bör icke belastas därmed. Jag vädjar i stället till alla lojala krafter att göra sitt, för att den må bliva under de bästa möjliga förutsättningar genomförd.

Men här har verkligen förekommit något, som är allt annat än lojalitet mot svenska intressen. Det har kommit till uttryck i det på vissa håll med oavlättlig energi bedrivna, beständiga misstänkliggörandet av både den finska och den svenska regeringens syften. Jag skulle vilja välja som ett för kammaren klagörande exempel på arten av denna aktion ett aktstycke av dr C. F. Palmstierna, som fått sin rätta plats då det införts i »Aftonbladet». Här få fantasi och vanställningskonst verkligen spela fritt. Det verkliga händelseförloppet för denne kännare i denna fråga skulle nämligen hava varit följande: Tyskland meddelade Finland omedelbart efter Anschluss, att Finland hade att räkna på tyskt stöd för befastande och förfinskande av Åland. Finska regeringen presenterar detta för svenska regeringen såsom ett ovälkommet ultimatum. Svenska regeringen inlåter sig i grubblerier, om man icke genom ett svenskt-finskt befastande av Åland skulle kunna i samförstånd med västmakterna knäppa igen sista länken kring jätten i söder. Efter septemberkrisen måste svenska utrikesledningen emellertid överge denna sköna tanke. Den fick göra sin Godesbergstripp till Helsingfors och motståndslöst falla i sin östra grannes armar. Detta är historieskrivning! Ännu prydligare blir denna Aftonbladshistoria genom att författaren också talar om, hur vår regering borde hava gjort. Den borde i god tid genom utfästelser rörande vissa svenska råvaror till den södra grannen hava slagit Finland ur brädet och tagit hem Åland.

Svar å interpellation. (Forts.)

Men även utanför den krets, där dylikt kan produceras, har jag med stigande bekymmer kunnat förmärka ett ständigt naggande på tilltron till de finska statsmakternas upprepade deklARATIONER om neutralitet och nordisk orientering, nu senast i de mest bestämda ordalag ånyo bekräftade i utrikesminister Erkkos tal. Jag måste fråga mig: Vad är syftet? Vill man pigga upp neutralitetsviljan och den nordiska samkänslan i vårt grannland? I så fall är metoden enbart dum. Vore det åter så, att man avsåge att väcka split och missämja, så vore det kanske icke omöjligt för vederbörande att någonstades i världen få utställt betyget »med utmärkt beröm godkänd». Men det betyget bör aldrig kunna få svensk underskrift. Det talas om garantier, att begära av Finland, för att Finland skall följa sina egna deklARATIONER. Tillåt mig ställa den frågan: Om någon makt ställde det kravet på Sverige, att det skulle ställa garantier — vilka garantier förresten? — för att hävda sin neutralitet, hur skulle den breda lojala svenska allmänheten reagera? Är det icke något värre, så är här fråga om en självrättsfärdighet, som icke är smakligare, om den är insmord i sentimentalitet.

Jag tillåter mig vidare säga till dem, som — fast i övrigt en i alla väderstreck spridd trupp — hava till föreningspunkt att på allehanda sätt utså missstro till Ålandsplanen och misstro till Finland i samma veva: Må de välja *sitt* alternativ och visa upp det. Vilket är det? Veto mot varje förändring? Passiv hållning? Ålands förvärvande? De ha också att klargöra konsekvenserna i fråga om förhållandet mellan Sverige och Finland, och de böra icke heller gå förbi frågan, om ålänningarnas rättigheter då bli bra tillgodosedda.

Efter allt, som i vissa svenska organ sagts om Finland, anser jag mig böra lämna kammaren denna upplysning: Ungefär ett år innan det överhuvud taget ifrågakom att med Sverige upptaga Ålandsproblemet till behandling erhöill jag av den dåvarande finske utrikesministern en försäkran, att *om* det en gång skulle bliva anledning dryfta Ålandsproblemet, så skulle Finlands regering vända sig till Sverige och icke åt något annat håll. Denna försäkran har till fullo infriats. Det var hit finska regeringen hänvände sig för att först övertyga sig om att en svensk-finsk plattform i frågan kunde skapas. Detta var icke utan vidare givet. Utgångspunkterna hava varit olika. Det bekräftas även i utrikesminister Erkkos anförande. Vad som skedde, sedan uppfattningarna å ömse sidor fullkomligt fritt och öppet konfronterats, var emellertid icke att man fann sig nödsakad till en motvillig kompromiss utan att man blev övertygad om att ett förenande av synpunkterna till en samfällt bärkraftig ståndpunkt kunde ske. Att Ålandsplanen har denna genesis kan i mina ögon endast öka dess bärkraft. Det är också ett högst anmärkningsvärt prov på den öppenhet och den lojalitet man å ömse sidor kunnat påräkna, att i det tekniska utskott, som i Helsingfors betrodde att utreda Ålands värnpliktsförhållanden, Finlands regering fann både naturligt och ändamålsenligt att däri sattes en representant för den svenska militärledningen.

Nu vet jag väl, att jag efter detta långa anförande riskerar denna anmärkning: Förut har jag tigit för länge. Nu har jag talat för länge. Men det är en sak till, jag har på hjärtat. Det är en erinran att tiden själv talar. Den talar hårt och emellanåt oväntat. Dess stämma säger, att vi icke hava råd att ställa till split i Norden, att små nationers osämja är en lyx, då tiden själv går klädd i stål hjälm. Nu är det nödvändigt att se saker och ting — och därmed den betydelse Ålandsplanen har — i det större sammanhang, där det gäller att fast och obetingat hävda neutraliteten för att säkra oberoende och frihet i Norden. Det är tid på att vi rycka upp oss till den kraftyttring, som behövs, i detta som i andra hänseenden, för att beställa om vårt hus. Där låset fattas kan det vara fara i dröjsmål.

Svar å interpellation. (Forts.)

Härefter anförde:

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag har varken rättighet eller skyldighet att inför andra kammarens forum föra den av utrikesministern omnämnda och även angripna Ålandskommitténs talan, men jag vill dock på grund av de, jag vågar säga, insinuationer gentemot sagda kommitté, som förekommo i utrikesministerns anförande, bestämt tillbakavisa påståendet om att vare sig bakom de tre män, som utgöra kommitténs centrala organ, eller bakom undertecknarna av dess upprop finnas motiv, som icke lika väl som excellensen Sandler's äro motiverade ur svenska synpunkter. I det sammanhanget synes det mig vara lämpligt att gentemot utrikesministern säga, att det som fattas, sedan eders excellens föredragit sin något senkomna men därför icke mindre välkomna samt mycket utförliga redogörelse för Ålandsfrågans läge, är insikten om att denna fråga kan ses från olika utgångspunkter och framför allt från olika svenska utgångspunkter, vilka ha lika stort berättigande som de, på vilka eders excellens här har åberopat sig.

Det är givetvis omöjligt för mig att kunna stanna vid alla de punkter i utrikesministerns här föredragna avhandling, vid vilka det vore av intresse att stanna och kring vilka, det vill jag säga eders excellens, det blir anledning till fortsatt offentlig debatt, sedan tystnaden nu brutits från utrikesdepartementets sida. När emellertid utrikesminister Sandler talar om hur mycket den svenska pressen blivit informerad och anför detta såsom ett bevis på onödigheten av de kritiska synpunkter på frågan, som förekommit i svensk press, så vill jag säga, att det är riktigt, att *en viss del* av svensk press har blivit informerad. Efter vilka principer urvalet har skett vet jag icke. Om det emellertid skall ske ett urval, borde väl i så fall endast finnas ett möjligt sätt att göra det, nämligen så, att sådana organ, som vid något tillfälle missbrukat givna informationer, utestängas. I detta fall vet jag dock, att tidningar, mot vilka en sådan anklagelse icke kan riktas, icke ha inbjudits vare sig till den första, till den andra eller den tredje eller hur många det nu var av dessa konferenser. Om man förfar på det sättet, eders excellens, i fråga om informationer till pressen, kan det, synes det mig, vara en anledning till att kritik förekommer och kanhända även missförstånd, vilka icke hade behövt förekomma, om informationen hade skett objektivt.

Eders excellens säger, att Åland ligger där det ligger. Jag ber att gentemot detta få påpeka, att Åland ligger även där det låg sist Ålandsfrågan var aktuell. Om eders excellens menar, att det nu förändrade läget ger anledning till att säga, att Åland ligger där det ligger, så vill jag å min sida påstå, att det förändrade läget än mer ger anledning att erinra om att Åland ligger där det låg, då frågan senast behandlades.

Jag pekar vidare inför andra kammarens forum därpå, att utrikesministern nu upplyste oss om att det organ, som bland annat vi medverka till att utse, nämligen utrikesnämnden, blev informerad första gången, om jag nu icke hörde orätt, i den här ifrågavarande angelägenheten i mars för ett år sedan. I dag ha vi för första gången fått information inför riksdagens forum och även inför offentligheten och därmed även den första möjligheten för riksdagen att yttra sig i denna angelägenhet. Är det verkligen en metod, som kan anses vara försvarlig i ett land, som utåt vill framställa sig såsom ett demokratiens mönsterland? Ja, det skulle kunna försvaras, om frågan hade varit av sådan karaktär, att riksdagens ledamöter icke borde få information om densamma, men märk väl, att vi i denna fråga ha att göra med en verksamhet, som lett fram till en utarbetad plan, vars förverkligande kan komma att innebära ett avgörande för Sveriges folk i en allvarets morgondag. I ett år sysslar man med

Svar å interpellation. (Forts.)

denna angelägenhet bakom utrikesnämndens stängda dörrar med några mullåsförsedda partiledare, som väl förmodligen välvilligt ge sina partigrupper den upplysning, de anse dessa förtjänta av. Det synes mig vara en förhandlingsmetod, eders excellens, som det icke är någon anledning att stoltsera med inför riksdagens forum. Eftersom eders excellens talat om grundlagen, skulle jag vilja erinra om, utan att närmare gå in på saken, att eders excellens visat sig äga skicklighet även i att tolka grundlagen kringgående, då så har varit ur excellensens egen synpunkt nödvändigt och önskvärt.

Jag ber sedan, herr talman, att få uppehålla mig vid svaren på de av mig framställda frågorna. Min fråga nr 2, huruvida regeringen gjort försök att vid frågans tidigare behandling företräda den tidigare allmänt omfattade svenska ståndpunkten i frågan, besvarades med påståendet, att frågan var dubbeltydig. Jag säger för mitt vidkommande lika kortfattat, att utrikesministerns svar var icke blott dubbeltydigt utan även kringgående.

Beträffande frågan nr 3, som gällde, huruvida det givits några garantier för att den nu deklarerade finska orienteringen till och solidariteten med Norden, anfördes, att det icke finns anledning och är till direkt skada att ifrågasätta innehållet i de deklARATIONER, som föreligga rörande de finska statsmakternas ståndpunkt. Jag erinrar om att i det avseendet ha vi ett bättre ord från utrikesminister Erkkos mun, när han deklarerade, att han ansåg det vara en ovänlighet, om man inom svenska gränser överhuvud taget dryftade ifrågavarande spörsmål. Jag vill för mitt vidkommande gentemot utrikesminister Sandler säga, att det finns icke blott många utan även starka realpolitiska anledningar att ställa det spörsmål, som det här är fråga om, ty om jag ser på den nuvarande situationen, vilken utrikesministern har riktat uppmärksamheten på och som jag medger utgör en allvarlig bakgrund till denna fråga, så kan jag icke finna annat än att den i dag tydligare än tidigare visar oss ett läge, där det förefaller mig naturligt, att Finlands ståndpunkt icke kommer i en allvarets morgondag att orienteras eller gå i riktning mot Norden utan i stället mot en gruppering, som ej alls har något med neutralitet att skaffa.

Jag har velat anföra detta till riksdagens protokoll, ty jag är övertygad om att jag i det avseendet kommer att få rätt och utrikesministern att få orätt. Sedan är det en annan sak, att vi möjligen önska, att detta begrepp Norden skall bli bestående. Jag har ingenting att invända mot en sådan önskan. Jag hyser den själv. Verkligheten tvingar emellertid ibland både människor och folk att handla mot vad de innerst inne önska. Då komma konsekvenserna av Ålandsplanen att visa sig, i den mån den då är förverkligad.

Beträffande frågan nr 4, huruvida det har givits garantier för att en förfinskning av Ålandsbefolkningen icke skall behöva befaras, svarar Eders excellens med en hänvisning till de av riksdagens ledamöter sedan den 13 januari kända aktstycken, åt vilka i dag ges full offentlighet, d. v. s. vilka vi i dag ha hört än en gång föredragas. Ja, eders excellens, det är klart, att frågan kan besvaras på detta sätt, men jag kanske blir förstadd, om jag säger, att jag för mitt vidkommande icke är tillfredsställd med det svaret. Jag är övertygad om att när referatet av svenske utrikesministerns tal i morgon läses på Åland, blir det icke heller någon av denna ös befolkning, som blir tillfredsställd med denna hänvisning och med detta svar. Här ha vi nämligen en av förutsättningarna, synes det mig, för att man överhuvud taget skulle kunna, bortsett från det allvarliga läget och dess konsekvenser, gå med på det projekt, som här nalkas sin fullbordan, nämligen bestämda garantier från den finska regeringens sida, att ålänningarnas nationalitet, vilken de slagits för och värnat under den ryska knutpiskans epok och sedan 1921 under den

Svar å interpellation. (Forts.)
nuvarande regimen, icke skall komma att lida skada genom Stockholmsplanens förverkligande.

Beträffande min fråga nr 5, som gällde befästningarna i Sveriges närhet och huruvida garantier finnas för att dessa komma att behärskas av svenska trupper, föreligger intet som helst svar i vad utrikesministern här har yttrat. Han säger, att utan att meddela militära informationer, som icke kunna delges offentligheten — jag kan förstå en sådan ståndpunkt — kan han säga kammaren, att enligt vår militärlednings bestämda uppfattning den svensk-finska Ålandsplanen väl tillgodoser svenska intressen och genomförd ökar vår trygghet. Det är emellertid intet svar, eders excellens, på den av mig formade frågan. Jag vet, att frågan måhända är svår att besvara, men den är likväl av oerhörd betydelse ur svensk synpunkt, innan vi säga ja och amen till Stockholmsplanen. Det är av betydelse att veta vem som kommer att behärska kanonerna på Lågskär, tre, fyra mil utanför den svenska kusten. Det är av betydelse att veta vilken kaliber dessa kanoner komma att få. Innan man har fått besked i det fallet, kan man icke godkänna Stockholmsplanen. Jag konstaterar, att svar på den punkten icke har lämnats och att detta är en svaghet, som bör säga var och en, som objektivt vill bedöma vad här förekommer, att frågan icke är så naturlig och enkel, som man vill lägga upp den från deras sida, som här ensamma ha agerat och ensamma bära ansvaret för frågans hitillsvarande behandling.

Frågan nr 6 kan anses mindre betydelsefull, men ur åländsk synpunkt har den rätt stor betydelse. Frågan gällde, huruvida det är riktigt, att underordnade tjänstemän i den svenska delegationen uppträtt olämpligt mot åläningarna i de finska delegaternas närvaro. Svaret är nej. Jag har ingen rättighet att på något sätt betvivla utrikesministerns uttalande, men jag har heller ingen rätt, det vill jag säga klart ut, att betvivla mina åländska sagesmän. Det kan hända, att skillnaden ligger i olika tolkning av vad som menas med olämpligt. Jag vill för mitt vidkommande bara säga, att beträffande befordran av den eller de tjänstemän i utrikesdepartementet, som det här är fråga om, bör man tillse, att den går i sådan riktning, att de aldrig få med främmande folk och i varje fall icke med svenskar utanför Sveriges gränser att göra.

Herr talman! Motiven till mitt ståndpunktstagande i denna fråga ha varit följande: Vi ha att göra med en klar nationell minoritetsfråga. Ålands folk har ursprungligen kommit från Sverige, från Uppland. Ålands folk har alltid värnat kring sin svenska nationalitet, före 1921 under den ryska tsarismen och efter sagda år, då deras land mot Sveriges protester, framförda av Hjalmar Branting — en man, vars namn bör vara bekant även för utrikesministern — lades under finskt välde, mot Finlands naturliga strävanden att förfinska området. Särskilt i vår tid, och här kommer jag in på ett område, på vilket utrikesministern gång på gång fäste uppmärksamheten, då nationalitetsfrågan av utvecklingen själv ställts på dagordningen, är det oerhördt betydelsefullt, framför allt för de små folken, att värna det nationella oberoendets och självbestämmanderättens princip. Här har uttryckts i hela den svenska pressen ett begripligt och berättigat beklagande av det öde, som just i dagarna drabbat tjecker och slovaker. Hur kan detta beklagande, den protest det innebär, tagas på allvar, när det officiella Sverige och en stor del av den allmänna opinionens organ stå likgiltiga inför en svensk nationell minoritets framtida öde, när man deklarerar sin sympati i falska ord men är beredd att i gärning utlämna denna minoritet till successiv förintelse? Brantings ord från 1921, då Ålandsfrågan fick sin nuvarande otillfredsställande lösning, äro icke blott alldeles särskilt aktuella för dagen, de äro även förpliktande fram-

Svar å interpellation. (Forts.)

för allt för Sveriges nuvarande regering. Hur lyda de? — »Sverige har under hela den tid, då Ålandsfrågan var aktuell, hävdad ålänningarnas rättsståndpunkt, och när man nu försöker att skjuta denna rättsståndpunkt åt sidan för allehanda opportunitetssynpunkter, är det dubbelt angeläget, att Sverige inriktar sina ansträngningar på att förhjälpa rätten att åter komma till tals. Det är en hedersförpliktelse för Sverige att sätta in all kraft på att så kommer att ske.» De orden äro formade av Hjalmar Brantings penna, innan frågan avgjordes inför Nationernas förbunds forum. De komplettera på ett utomordentligt sätt hans indignerade protest mot frågans lösning 1921. Det är därför beklagligt, att ett offentligt hävdande av denna ståndpunkt i nuets situation i regeringspressen stämplas såsom »kortsynthet», »fraspatriotism», »hands-up-politik». Även om jag förstår, att dylika argument förträffligt illustrera, huru försvaret av regeringens politik inför offentligheten i dagens fråga måste föras, så vill jag påtala det allvarliga i saken. Det är den svenska demokratiens halvhet, dess osjälvtändighet och dess oförmåga att hävda sig, som illustreras genom en dylik skällsordsargumentation. Såväl för Finland som för Sverige — och främst för Sverige — såsom demokratiska stater, föreligger uppenbarligen en ofrånkomlig plikt att respektera den åländska befolkningens mening och vilja som nationell minoritet. Respekt för en nationell minoritets vilja är en elementär demokratisk princip. Att handla mot denna nationella minoritet är ej blott orättfärdigt och svekfullt, det är oklokt. Varken stabilitet för framtiden, ökad trygghet, eders excellens, ökad styrka, eders excellens, bygger på ett dylikt fundament.

Sedan vågar jag verkligen, herr talman, trots utrikesministerns avbasande och tillrättavisande tonfall nyss, ställa frågan: hur borde den svenska regeringen ha handlat i föreliggande angelägenhet? Då frågan om Ålands befästade ursprungligen togs upp, borde den svenska regeringen ha erinrat den finska regeringen om att Ålandsfrågan ej var och ej är löst på ett tillfredsställande sätt ur svensk synpunkt. Svenska regeringen skulle ha erinrat om den svenska ståndpunkten från 1921 samt påpekat, att alldenstund befästningsönskemålens förverkligande innebure en allvarlig korrigerings av gällande konvention, beslutad på sin tid mot Sveriges vilja, borde nu Ålandsfrågan som helhet upptagas till förnyad prövning. Svenska regeringen skulle ha deklarerat sitt stora intresse för en sådan ny prövning av hela denna angelägenhet. Svenska regeringen borde omedelbart ha givit klart besked om att den ansåg sig pliktig att vid frågans behandling och eventuella lösning hålla intim kontakt med samt respektera den åländska befolkningens mening och vilja. Märk väl, att jag inte säger »kontakt med den åländska befolkningen» utan med dess »mening och vilja». Regeringen borde omedelbart ha informerat riksdagen om att frågan väckts, redogjort inför densamma för sin ställning samt på detta sätt mobiliserat såväl riksdagens som medborgarnas förtroende. Detta hade varit att handla i enlighet med den öppna diplomati, som vårt regeringsparti krävde, innan det kom till makten, ej minst hans excellens utrikesministern, men som sedan försvunnit bakom portarna till den mest hemliga och okontrollerade utrikespolitik, som Sverige någonsin haft och vars motsvarighet man är tvingad att söka i diktaturstaterna, där parlamentens inflytande och medbestämmanderätt öppet ha avskaffats.

Man har sagt, att befästningsplanen är av intresse för Sverige, för Åland, för Norden samt att den icke utgör någon fara för Ålandsbefolkningens svenska nationalitet. Jag har i samtliga avseenden en rakt motsatt mening. Vad innebär befästningsplanen? I dag skulle jag — sedan jag läst utrikesministerns svar och om det kommit mig till handa i förväg — ha kunnat besvara frågan med stöd av eders excellens' egna ord här från talarstolen. Men alldenstund

Svar å interpellation. (Forts.)

detta ej är möjligt, ber jag att få besvara frågan med stöd av den redogörelse som lämnats av den man, som är den ende svenska medborgare, vilken av någon obegriplig anledning erhållit fullmakt — om det nu är utrikesministern eller försvarsministern som givit honom den — att tala i denna fråga offentligt, generalmajor Rappe. Vad utrikesministern viskade till oss inom slutna dörrar och med kontroll, att det ej stod någon svensk medborgare och lyssnade i nyckelhålet, det avslöjade generalmajor Rappe i ett föredrag på Grand Hotel en vecka senare inför Allmänna valmansförbundet i Stockholm. Detta föredrag upprepade han senare i Linköping och Göteborg, och det är fråga, om han ej skall göra en turné till samtliga garnisonsstäder, vare sig det nu är med försvarsministerns medgivande och vetskap eller inte, som denna turné äger rum, men nog ser turnén i fråga relativt underlig ut. Vad hade nu denne speciellt monopoltrustade sagesman att anföra?

»Innehörden av den nu träffade överenskommelsen», säger herr Rappe — märk vad som nu följer — »vilken skall godkännas av signatärmakterna och Nationernas förbund» — alltså icke av Sveriges riksdag, den är även här bortglömd — »är att Finland erhåller handlingsfrihet till militära åtgärder i fredstid söder om en genom Lemlands sydspets» — kammarens ledamöter märka, att det är den officiella texten, som går igen — »dragen linje i öster—väster.»

(Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* gjorde här följande inpass: »Förlåt, men det stod i kommunikén den 7 januari!»)

Herr *Flyg* fortsatte: Varför skulle vi viska om det då här i kammaren? — »Norr därom må, efter överenskommelse mellan Sverige och Finland, sistnämnda makt i fred förlägga vissa bestämda styrkor och Sverige, likaledes enligt överenskommelse, dit överföra vissa trupper. Genom denna modifierade konvention ernås bl. a., att Ålandskonventionen i huvudsak alltjämt tillämpas och huvuddelen av Åland förblir obefäst, att genom finska befästningar i södra delen av zonen anknytningar vinnes mellan det fasta kustförsvaret i Finland och Sverige, varigenom sjöstridskrafterna till Åland och Bottniska viken kan förhindras, att genom trupper på Åland säkerhet finns mot luftlandsättning och effektivt försvar kan bjudas, därest fästningsspärren forceras» — inom parentes sagt, herr talman: måtte den general, som kan säga något sådant, aldrig få tillfälle till befälstjänst i praktiken! — »samt slutligen, att Sverige deltagit i försvaret och är medbestämmande i fråga om styrkeförhållandena.»

Så lyder general Rappes redogörelse för Stockholmsplanens innehåll. Anledningen till att jag här föredrager den är, att jag vill göra en tacksam jämförelse med en senare föreliggande offentlig uppgift från finsk sida, från den finske utrikesministerns sida.

Utrikesminister Erkko säger, att befästningsöverenskommelsen är från finska regeringens sida en »kompromiss». Vad är den då från svensk sida? I södra zonen har, enligt utrikesminister Erkko, »Finland rätt att göra vilka försvarsförberedelser det anser nödvändiga». Redan här framträder skillnaden mellan den finska versionen och general Rappes. »Det står Finland fritt att bygga vilka befästningar det önskar» på det område, som det här är fråga om, och dit hör också Lågskär. På de eventuella svenska bekymrade frågorna — hur många kanoner, vilken kaliber på kanonerna samt är det fråga om svenskt eller finskt manskap, svenskt eller finskt befäl — är svaret här givet — att det står Finland fritt att utföra vilka befästningar det önskar inom denna zon. Sedan kommer den tragiska sucken i samma tal: »på det övriga Åland har Finland ej erhållit lika fria händer utan har endast rätt att under tio år göra vissa bestämda militära *förberedelser*.» Vad är förberedelser, mina herrar? Vad är förberedelser, eders excellens? Det är väl detsamma, skulle jag vilja tro, som om man lägger grunden till ett hus, vilket man efter tio år ämnar bygga fär-

Svar å interpellation. (Forts.)

digt. Att man i detta sammanhang kan tala om att ålänningarnas nationella oberoende och deras intressen äro garanterade, det synes mig vara synnerligen egendomligt.

Men här frågar jag, herr talman: vem har rätt i dessa avseenden, generalmajor Rappe eller utrikesminister Erikko? Jag har ingen anledning att betvivla den svenske sagesmannens utsago men lika litet anledning eller rätt att betvivla den finske utrikesministerns utsago. Jag skulle tro, att bägge herrarna tala, utgående från att de skola giva en tillfredsställande tolkning i Sverige och en tillfredsställande tolkning i Finland för att på ömse håll förmå den allmänna opinionen, som man ej längre kan få att vara tyst i denna fråga, att acceptera och godkänna planen. Det skulle jag tro är förklaringen till de skiljaktiga texterna.

Vad innebär, eders excellens, den s. k. Stockholmsplanen? Tänk om i eder långa avhandling i dag funnits ett koncist svar på den frågan! Planen innebär, att det sättes ett finskt lås för Bottenhavet och för all sjötrafik och handel på där belägna hamnplatser. Var och en, som vill passera Ålands hav, måste under vissa förhållanden ha tillgång till den finska nyckeln till detta lås. Planen innebär, att svensk militär — visserligen en mycket ringa del men dock svensk militär — för första gången på åtskillig tid placeras på främmande mark. De risker och svårigheter, som genom ett dylikt arrangemang uppstå för Sveriges möjlighet att bedriva en fast neutralitetspolitik — jag inregistrerar med tillfredsställelse utrikesministerns ord i detta avseende — dessa risker behöva endast påpekas, ty de äro uppenbara. Planen innebär, att Sverige engagerar sig i ett militärt hälftenbruk — nej, förlåt, tiondelsbruk få vi nog lov att säga — där Sverige formellt sett säges vara likaberättigat men där Sverige reellt spelar en underordnad roll. Planen innebär, att Finland i fredstid och *någon stormakt i krigstid*, eders excellens, får väpnad makt på Åland och över dess svenska folk, och detta genom svensk medverkan. Det är här, som meningarna gå isär, och det är här, som den stora oklokheten i det svenska handhavandet av denna angelägenhet börjar och slutar. Planen innebär, att ålänningarnas rättsståndpunkt, för vilken det enligt Branting var en hedersförpliktelse för Sverige att kämpa, nu väsentligt skjutes tillbaka från den miniminivå, som fastställdes i Genève 1921 genom ett beslut, mot vilket Sverige då avgav protest. Planen innebär en stark framgång för de naturliga finska strävandena. Jag säger, att jag förstår finnarna. Jag förstår deras framstöt, deras naturliga strävanden att försvaga och slutligen förinta svenskheten inom Finlands gränser, ja, utanför dess gränser, ty Åland har dock haft självstyrelse, fastän den negligeras från såväl finsk som svensk sida. Planen innebär en bekräftelse på, att vad Stockholmsplanen innehåller och som är begripligt och naturligt ur finsk synpunkt, är obegripligt och onaturligt ur svensk synpunkt.

I pressdiskussionen och även här i riksdagen i utrikesministerns anförande har införts ett ännu vidare begrepp än bara Sverige och Åland som de jämte Finland intresserade av saken. Man har också pekat på begreppet Norden. Jag tror, att det finns anledning att även taga upp detta till behandling. Jag hör till dem, som tro på detta begrepps utveckling i levande livet under vissa förutsättningar, sedan den nuvarande halvheten och osjälvständigheten hos de nordiska staterna sopats undan. Men intill dess synes mig begreppet Norden bara bli ett slagord på banketter. Ett verkligt Norden, ett fast samarbetande förbund av oberoende stater kan *aldrig byggas och växa till i styrka på basis av en minoritets undertryckande*. Vill man alltså förklara den svenska regeringens för mig obegripliga politik i denna fråga, dess uppträdande mot ålänningarna o. s. v. med hänvisning till begreppet Norden, så

Svar å interpellation. (Forts.)

svarar jag: genom Stockholmsplanen skapas en permanent missnöjeshärd i Norden. Ålänningarnas rättsståndpunkt kan bindas genom byggande av finska skolor på ön och man kan försöka att kväva den, men den kommer att leva och kan ej dödas. Stockholmsplanens förverkligande kommer liksom allt dylikt hälftenbruk att leda till permanenta slitningar, och det är obegripligt, att eders excellens, som alltid vill framstå som en realpolitiker, i detta fall inte inser, att just genom detta hälftenbruk, genom denna plans förverkligande skapas risker för att dagens goda samförstånd mellan Sverige och Finland i morgon icke längre existerar. Argumentet Norden är ej heller hållbart. Varken ur åländsk, ur svensk, ur nordisk eller ur Finlands synpunkt är den i dag föreliggande Stockholmsplanen att rekommendera.

Har, herr talman, den här angivna s. k. Ålandskommittén måhända något gott att skriva på sitt konto, så skulle det kunna vara, att den har medverkat till den första debatt i Sveriges riksdag, som vi fört i denna angelägenhet och som jag hoppas skall bli upptakten till en mera allmän offentlig debatt, vilken slutligen leder fram till att det skapas en folkopinion, som förhindrar, att detta olycksaliga projekt någonsin blir mer, än vad det är, ett förslag men aldrig en reell verklighet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! Herr Flyg har nu utfört sin uppgift, och det blir ej min sak att sätta betyget. Det är endast i ett hänseende, jag tänker ha med honom att skaffa. Då en ledamot av denna kammare har sagt, vad herr Flyg har sagt om mina närmaste medarbetare och deras uppträdande, så begär jag svar inför denna kammare på frågorna: vem är herr Flygs sagesman och vari består det olämpliga uppträdandet?

Herr **Flyg** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag uttalar en förhoppning om att eders excellens ej vill ha i kammarens protokoll infört en redogörelse för det olämpliga uppträdandet.

(Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler** gjorde här följande inpass: Jo tack!)

Herr **Flyg** fortsatte: I detta hänseende skall jag icke stå till tjänst. Mina sagesmän är — det kan jag däremot säga — en av ålänningarnas ledare och en av deras representanter i Genève 1921 samt en av dem som voro med vid förhandlingarna i Helsingfors. Räcker det?

Vidare anförde:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Den som herr Flyg här tydligen utpekar deltog icke i sammanträdet i Helsingfors. För övrigt framgår det ju tydligt nog av vad herr Flyg sagt, hur det är med vederhäftigheten.

Herr **Bagge**: Herr talman! Herr utrikesministern uppehöll sig ganska länge vid handläggningen av detta ärende i sitt anförande. För min del skall jag inte syssla med själva handläggningen av ärendet. Den kan man ha olika meningar om. Dock förefaller det av en del opinionsyttringar och offentliga diskussioner på senare tid, som om ett mera effektivt upplysningsarbete hade varit och alltjämt är av nöden i denna fråga. Jag har också haft en delvis annan uppfattning än utrikesministern om själva proceduren vid förhandlingarna. Här föreligger ju en omdömesfråga, där man mycket väl kan komma till olika resultat.

Svar å interpellation. (Forts.)

Men allt detta är enligt min mening av mycket ringa intresse för närvarande, när vi stå inför det nuvarande läget i Ålandsfrågan och nödvändigheten att uppnå enighet i sak. De händelser, som prägla situationen ute i världen, understryka detta på ett sätt, vars allvar icke kan förbises, och därutinnan är jag helt och hållet i överensstämmelse med hans excellens utrikesministern och vad han i detta avseende har yttrat.

Jag har redan från början, när jag fått anledning att ta del av detta ärende, kommit till den övertygelsen och har också vid flera tillfällen, även i denna kammare, framhållit, att det skydd för den åländska ögruppen, som den s. k. Stockholmsplanen innebär, är av den allra största betydelse för Ålands försvar och för möjligheterna att hålla Sverige men också Åland och Finland, ja kanske hela Norden, utanför kriget och att denna plan därför bör genomföras. Finland kan icke ensamt försvara Ålandsgruppens neutralitet. För att Finland och Sverige gemensamt skola kunna göra det, krävas gemensamma förberedelser och föranstaltningar av den art, som Stockholmsplanen avser.

Vi måste i detta sammanhang uppmärksamma, att om Sverige här skall kunna fylla sin uppgift — det vill jag ännu en gång understryka vid detta tillfälle — måste den svenska flottan sättas i stånd för ändamålet och stärkas — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen — både omedelbart och på längre sikt, annars blir det hela haltande.

Den nya Ålandsfrågan är emellertid förvisso inte bara en militärfråga. Den har också andra sidor, som sammanhänga med skyddet för den åländska befolkningens nationella särställning och som innebära för vårt folks tanke- och känsloliv och för dess nationella förpliktelser djupgående och vittgående konsekvenser. Det är i detta avseende, som vissa förutsättningar ännu fattas. I den s. k. Stockholmsplanen ha svenska önskemål blivit tillfredsställda i dessa avseenden på mycket viktiga punkter, och här ha vi rönt ett tillmötesgående från Finlands sida, som bådar gott för framtiden. Vi vilja också hoppas, att det resultat, som i detta avseende har nåtts, kommer att stödjas av Finlands språkpolitik också i övrigt. Emellertid återstår alltjämt som redan påpekats ett viktigt frågekomplex, som på det närmaste sammanhängar med de föreslagna ändringarna av Ålands ställning. Det gäller preciseringen och klargörandet av förhållandet mellan landskapet och riket, sådant detta är utformat i garantilagarna.

Jag skall här inte gå närmare in på några detaljer — de äro väl delvis ganska väl kända — utan jag vill endast framhålla, att när vi anse, att Sverige här är part i målet, är det sannerligen inte någon prestigefråga från vår sida. Det är viktigt att understryka, att en lycklig lösning av dessa frågor innebär en förutsättning för det samförstånd mellan Sverige och Finland, som vi hoppas skall grundas på denna överenskommelse och som är ett villkor för att denna skall kunna genomföras på ett för alla parter fördelaktigt sätt. Jag är övertygad om att man i Finland skall förstå, att detta är ärligt menat. Skulle ändringarna i konventionen och överenskommelsen i övrigt genomföras utan att vi här i Sverige känna oss ha säkerhet för att Ålandsbefolkningens ställning blir fullt tryggad, skulle detta hos stora och vederhäftiga delar av det svenska folket lämna kvar en svårutrotad känsla av att Sverige inte har fyllt sin plikt mot sina stamförvanter och att Finland inte har visat tillräckligt god vilja att avlägsna risker för uppkomsten av missförhållanden, och härav skulle uppkomma misstro till skada för båda länderna. Men i en atmosfär av misstro bygga vi inte upp den enighet, som i dagens läge alltmera uppställer sig som en ofrånkomlig nödvändighet, en nödvändighet under vars tryck också Ålandsfrågan måste lösas i enighetens tecken.

Svar å interpellation. (Forts.)

I detta sammanhang ha vi också att vända oss till Ålands befolkning med en maning att besinna *sina* plikter. Splittring får icke åstadkommas här i Norden, allra minst i det läge, som nu råder ute i världen. Vart och ett av de nordiska länderna måste bidra till att upprätthålla vår självständighet, vår fullständiga frihet, vår fred och vår neutralitet. Jag lägger den aktuella tonvikten på det sista, neutraliteten. Vi här i Norden vill inte gå ut och söka oss skyddsherrar vare sig på det ena eller på det andra hållet. Det vore början till slutet på självständigheten, friheten och freden. Vi *måste* klara oss själva, men härför behövs enighet och beredskap inför vad som kan komma.

Men om detta nu gäller mellan de nordiska länderna, gäller det med ännu större kraft inom vårt eget land. Då detta, herr talman, synes mig på det närmaste sammanhänga med den föreliggande frågan, skall jag med talmannens benägna tillstånd till sist också säga några ord härom. Förvisso medför tiden utomordentliga svårigheter för ett litet land, som vill bevara sin självständighet och sin fred, men någon ängslan eller förtvivlan behöva och få vi inte hänge oss åt. Det finns ingen anledning till detta, och onödigt ängslan förvärrar bara läget. Den kan rentav skapa fram faror och svårigheter. Å andra sidan få vi icke inbilla oss, att vi ha en trygghet och säkerhet, som inte finnes, ty då hemfalla vi åt en lättsinnig tillförsikt, som kan göra ont mångfaldigt värre.

Vad läget nu kräver av oss är framför allt sammanhållning och kloka och snabba åtgärder för försvarsberedskapen. Vad sammanhållningen beträffar borde det väl inte finnas någon som inte anser, att det nuvarande läget pålägger särskilda förpliktelser. Men förpliktelserna måste vara ömsesidiga och inte ensidiga. De måste ålägga det offentliga ordets män på olika områden att särskilt känna sitt ansvar. Friheten skola vi hålla hårt på — det äro vi alla ense om — men att i tid och otid, bara för nöjet att få vädra sina känslor, i nuvarande läge öka landets svårigheter, det kan inte vara förenligt med det ansvar, som följer friheten.

Vad svenska folket — jag tror jag härvidlag vågar uppträda som dess representant — nu främst vill se som ett resultat av en sådan enighet är otvivelaktigt, att riksdagen så fort som möjligt genom förslag från regeringen sättes i stånd att besluta omedelbara åtgärder för försvarsberedskapen. Det är därför, som jag tidigare i dag framhållit, vi med tillfredsställelse hört, att regeringen planerar framläggandet av sådana förslag. Om deras innehåll och vad de innebära veta vi emellertid ingenting.

Sambandet med Ålandsplanen är i detta avseende även uppenbart. Ålandsplanen är som jag tidigare sagt endast en del av vår försvarsberedskap. Och jag är övertygad om att det svenska folket är berett till alla nödvändiga uppoffringar både av personlig och materiell art, när det gäller försvarsberedskapen. Den snabbhet, varmed den senaste tidens händelser också rent militärt ha utvecklats, har på det mest slående sätt belyst nödvändigheten av beredskap, både i personellt och materiellt hänseende. Vi få i våra dagar inte längre stirra oss blinda på 1936 års härordning. Det nuvarande tillståndet kräver en helt annan form av beredskap än tidigare. Varje stat måste hålla en ständigt stridsfärdig beredskap. Septemberkrisen visade de brister, som i olika avseenden vidlåde vår försvarsberedskap. Vi måste nu få översikt och plan över vad som skall göras. Vi måste få trygghet för att vad som inte redan har gjorts efter septemberkrisen skall göras *nu*, med kraft och med all den snabbhet, som är möjlig att åstadkomma. Och härom blir det säkert icke, herr talman, någon svårighet att få det svenska folket enigt.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Herr Flygs interpellation sysslar huvudsakligen med vad som förekommit i samband med Ålandsfrågans behandling av den svenska regeringen och inom övriga instanser, och utrikesministern har i sitt svaromål också företrädesvis velat klargöra den formella handläggningen av ärendet. Det kan dock ej undvikas att i någon mån även röra vid frågans sakliga innebörd, vilken även skett i de föregående anförandena. På många håll inom den svenska opinionen hyses stor tveksamhet rörande lämpligheten av den ifrågasatta aktionen för ändring av Ålandskonventionen. Man frågar sig, vad Sverige har att vinna härpå och huruvida det som kan vinnas står i rimlig proportion till de risker, som vi kunna löpa. Denna tvekan är förklarlig och naturlig i de fall, då den härrör från den här i Sverige i alla kretsar förefintliga olusten för alla utrikespolitiska engagemang, som kunna äventyra vår neutralitet. Hos många ökas betänksamheten jämväl av farhågan, att Ålandsöarnas svensktalande befolkning skulle komma i ett försämrat läge genom de militära anstalter, som förutsättas bli utförda på öarna, och särskilt genom införande av allmän värnplikt därstädes.

Emellertid är frågan om Ålandskonventionens ändring anhängiggjord från finskt håll i det uppgivna syftet att stärka neutralitetsskyddet för ögruppen, ett syfte som vi från svensk sida givetvis ha anledning att uppskatta. Jag anser mig ha rätt att nämna, att jag under frågans tidigare behandling givit uttryck åt vissa betänkligheter och helst sett, att svenska regeringen från början bort under vänliga former avböja den finska framställningen i ämnet. Detta inte därför att ett ökat skydd åt ögruppen i och för sig icke kan vara önskvärt och försvarbart och vara ett led i de båda ländernas försvarsberedskap, utan min tveksamhet har främst dikterats av fruktan för de komplikationer, som kunna befaras tillstöta under frågans diplomatiska behandling, komplikationer, vilka i vidrigaste fall kunde orsaka svårigheter, som uppvägdde de försvarspolitiska fördelar man velat vinna med det hela.

Det är väl ännu för tidigt att säga, att jag blivit sannspådd, men tydligt är, att mina farhågor i berörda hänseende icke varit alldeles obefogade. Frågan kan dock icke nu bedömas efter vad som varit önskvärt och lämpligt för ett år sedan. Förhandlingarna mellan de båda länderna ha *nu* förts fram till ett avgörande skede, och den diplomatiska aktionen är i gång. Under sådana förhållanden anser jag, att den uppgjorda planen bör fullföljas i vad på Sverige beror. Därest vi nu skulle vända, komme våra relationer till Finland att i hög grad skadas och vårt internationella anseende att rubbas. Därför har jag också under det *senare* handlingsskedet tillstyrkt de åtgärder, som vidtagits till fullföljande av den s. k. Stockholmsplanen.

Skulle emellertid hinder möta genom motstånd från någon av signatärmakterna eller i Nationernas förbunds råd, så aktualiseras givetvis frågan, huru fortsättningen skall gestaltas. Därutinnan kan det icke vara skäl att hänge sig åt spekulationer över det ena eller det andra tänkbara fallet. Jag vill endast uttala en bestämd förväntan, att vad som än kommer att ske i saken i fortsättningen, detta må äga rum under det intimaste samarbete med riksdagen.

Vad angår önskemålet att i detta sammanhang värna om ålänningarnas självstyrelse, så gäller det givetvis att i första hand tillse, att icke de föreslagna militariseringsåtgärderna eller införandet av allmän värnplikt på Åland inverkar menligt i fråga om möjligheten att bevara svenskheten på ögruppen. De garantier i detta syfte, som Stockholmsplanen innefattar i fråga om den till Åland förlagda militären, förefalla vara rimliga och ägnade att skydda befolkningens egenart. Kunna därtill ytterligare garantier ge-

Svar å interpellation. (Forts.)

nomföras, så är detta naturligtvis ur svensk synpunkt högeligen önskvärt. Det är också önskvärt icke minst för att på Åland vinna förståelse för de ändringar i konventionen, som Stockholmsplanen förutsätter, en sak som för övrigt bör intressera Finlands regering lika mycket som oss här i Sverige.

Denna min uppriktiga önskan om största möjliga förståelse för Ålandsbefolkningens önskemål kan dock icke hindra mig från att instämma i utrikesministerns kraftiga fördömande av den här i Sverige organiserade rörelse, som tagit benämningen »Rättvisa åt Åland». Man frågar sig verkligen, som utrikesministern gjorde, varifrån denna rörelse äger sitt ursprung och varthän den strävar. I den mån som bakom densamma stå personer, vilka ytterst syfta till att genomföra ändringar i Ålands ställning som en del av Finland, måste det klart sägas ifrån, att dylika avsikter sakna alla resonans på ansvarigt politiskt håll här i landet. Detta bör sägas ut så högt, att det hörs både till Finland och Åland. Ty det kan icke vara ålänningarna till någon nytta att vilseledas av föregivna vänner, om vilka med skäl kan sägas, att »rösten är Jakobs, men händerna äro Esaus».

Utän tvivel kan det inträffa åtskilligt härefter under frågans fortsatta behandling, som äventyrar ett slutligt fullföljande av den s. k. Stockholmsplanen i Ålandsfrågan. I denna oroliga tid kan ju för övrigt nästan vad som helst hända. Nu gäller det dock närmast att avvakta utgången av den diplomatiska aktionen och därefter taga de steg, som läget i varje fall bjuder.

Jag vill sluta, herr talman, med uttalande av den livliga förhoppningen, att resultatet av förhandlingarna i Ålandsfrågan må bli ett stärkande av förbindelserna mellan Sverige och Finland till ömsesidig nytta för båda parterna. Och så till sist en rekommendation till utrikesministern att i denna och andra utrikespolitiska frågor i fortsättningen tillämpa samma öppenhet, som han i dag praktiserat. Det är bättre, att opinionens krav på upplysning i utrikespolitiska frågor tillfredsställes genom meddelande av korrekta fakta, än att allmänheten skall släcka sin kunskapsörst vid allsköns grumliga källor. De exempel av sistnämnda slag, som utrikesministern själv nämnde, stå som varnande exempel.

Häruti instämde herr *Hilding*.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! I morse fick denna kammares ledamöter ett brev från en obskyr inrättning, som ömsom kallas Ålandskommittén och ömsom ålänningar i Stockholm, en institution av vilken också herr Flyg är medlem. I denna skrivelse uppmanas riksdagens ledamöter att passa på tillfället att säga sin mening och avkräva regeringen klart besked i dagens stora fråga.

Det är inte på grund av denna uppmaning som jag har passat på tillfället att ta till orda i dag. Frågan som sådan är nämligen av den oerhörda vikt och betydelse — utrikesministern har ju som konsekvens av densamma antytt ett faktiskt militärförbund mellan Finland och Sverige — att det redan ur denna synpunkt kan finnas anledning för mig att yttra mig här. Jag är angelägen att nyttja tillfället för att dra upp en gräns mellan den ståndpunkt, som jag och mitt parti och, efter vad jag tror, mången annan i denna kammare företräder i själva sakfrågan, och den linje, som framföres av »Ålänningar i Stockholm» eller Ålandskommittén och dagens interpellant.

Interpellationen som sådan vållade säkert den som försökte sätta sig in i densamma en del svårigheter. Där framträder inte en person, som själv formulerar sina meningar för att föra dem inför regeringen och få besked i saken. Det är i stället fråga om en person, som, när han interPELLERAR, kryper bakom allmänt

Svar å interpellation. (Forts.)

skvaller och en mycket skiftande presspolemik utan att ange sin egen ståndpunkt. Jag skall ta begynnelseorden till ett helt avsnitt av satser för att närmare illustrera mitt påstående. »Olika frågor ställas», heter det i interpellationen. »Man frågar, varför regeringen övergivit den tidigare svenska positionen i frågan.» »Man ställer sig oförstående till att de åländska representanterna», o. s. v. »Man frågar sig, huruvida det är sant», o. s. v. »Man frågar sig, hur det förhåller sig med befästheten av Lågsjärn», o. s. v. »Man frågar sig, vad de olika regeringarnas godkännande av planen innehåller», o. s. v., o. s. v. När herr Flyg formulerade sin interpellation, företrädde han med andra ord inte en egen ståndpunkt i frågan — utom möjligen när han framhöll, att det är nödvändigt, att man av konstitutionella eller andra hänsyn är på vakt mot hemlighetsmakeri, och att man bör värna om det åländska folkets rätt att hävda sin mening och så vidare. Jag skulle för min del vilja säga, att den del av herr Flyg som är värnare av demokratiska intressen i det här fallet påminner om Jack Londons bekanta liknelse om dagdroppen på en gödselstack.

Jag är med det sagda egentligen färdig med interpellanten själv och hans fråga, men jag vill göra en komplettering. Det framgick nämligen av herr Flygs anförande i dag, att han har gått ett steg, eller rättare sagt flera steg, längre, sedan han skrev sin interpellation. I dag rekommenderar han i själva verket den svenska regeringen att kräva Ålands återförenande med Sverige. Detta har även Ålandskommittén tagit upp, det har också signalerats i en skrivelse till riksdagens ledamöter, vilken är undertecknad »Ålänningar i Stockholm». Man säger i denna skrivelse, att »ålänningarna snart nog torde komma att offentligen framställa krav på anslutning till Sverige».

Det är naturligtvis inte denna ganska apokryfiska interpellation, som föranlett utrikesministerns svar i dag. Han har ju själv angivit huvudskälet till sitt svar. Anledningen är inte en sådan obetydlighet som att man här åstadkommit en samling av mycket heterogena element i en kampanj, som ju inte kan betecknas såsom ett åländskt intresse och naturligtvis ännu mindre såsom ett svenskt eller ett nordiskt intresse. I denna samling återfinna vi svensk-tyska föreningens professorer, en general och ett par överstelöjtnanter såsom välbetrodna medlemmar. Där återfinna vi naturligtvis också herr Flyg och den gamle vördade Carl Lindhagen, som i denna politiska sol- och vårsammanslutning närmast verkar förölyckad ungmö, som är i färd med att förskingra hela det politiska kapital, som vederbörande samlat under en livslång ideell gärning.

Jag är fullt ense med utrikesministern i hans avståndstagande från en kampanj, som bara kan leda till att de motsättningar, som ännu bestå mellan Sverige och Finland, än ytterligare fördjupas. Det är i full konsekvens med den politiska mening, som jag och mitt parti företräder, att det är ett svenskt och ett nordiskt intresse, att de nordiska länderna hålla samman, och att Finland dras närmare Norden och framför allt till Sverige. Vi beklaga den kampanj, som här förts. Vi beteckna den som en provokation emot detta nordiska samarbete, och vi hoppas, att efter den diskussion, som riksdagen i dag har haft i denna fråga, vederbörande skall stämma ner tonen och inte fortsätta på samma sätt som hittills.

Herr talman! Jag vill erinra om, att denna fråga först aktualiserades genom den kommunistiska pressen, innan de som i dag ropa så högljutt ens hade vaknat till medvetande om, vad det över huvud taget gällde. Dagens interpellant hade inte ens den 13 januari i år hunnit formulera en mening i hela frågan. Redan före 1938 års slut kunde vi emellertid i vår press slå alarm i anledning av vissa skrivelser i tysk press och vissa förberedelser från tysk sida på Åland. Jag frågade en av regeringens medlemmar, vad regeringen ansåg om detta. Vederbörande förklarade sig icke kunna besvara frågan då, men han rådde mig

Svar å interpellation. (Forts.)

att interpellera i saken, vilket jag också gjorde. Denna interpellation blev emellertid aldrig besvarad. Jag har tidigare beklagat detta, men jag har också konstaterat, att vad som sedan dess inträffat visat, att från regeringens synpunkt och med den ståndpunkt, som regeringen intagit, vissa skäl funnos för denna tystnad.

I fråga om ålänningarnas ställning vill jag bara säga, att mitt hjärta naturligtvis är med dem, när de vilja tillbaka till Sverige, som de betrakta som det land, där de höra hemma. Jag hoppas emellertid, att tiden själv skall hjälpa dem att förverkliga detta syfte, och att de själva skola få bestämma, till vilket land de skola höra. Men, herr talman, jag är inte med om att man från svenskt håll i dessa dagar skall försöka stimulera en sådan trängtan och göra detta under former, som spolia, om de få framgång, den spirande samverkan, som ändock består mellan Sverige och Finland.

Vi ha framförlatt markerat två moment i vårt ställningstagande i Ålandsfrågan. Det första har varit, att vi inte kunnat inse, att Sverige, ja, inte ens Finland, har något intresse utav att Åland befastes. Som vi se saken komma befastningar på Åland att förvandla Åland till en krigsskådeplats. Det medgivande till Finland, som regeringen här redan signalerat, kommer att med all säkerhet dra in inte bara Finland utan även Sverige i ett kommande krig. Det blir troligen så att Finland tvingas att — såsom tjeckerna gjorde, när de utlämnade sina befästningslinjer till tyskarna — överlämna Åland till den makt, som kommer att ställa ett dylikt krav. Men detta betyder i sin tur, att Sverige och Finland råka in i en alldeles ohållbar situation. Om Tyskland har ett intresse av Ålands befastande, vilket ju den tyska pressens skrivelser dokumentera, kan detta bero inte bara på omtanken om att östört kunna förmedla järnmalmens transport från Norrbotten till den tyska krigsindustrien. Ändå viktigare måste det från Tysklands sida vara, att ett befast Åland i denna makts händer sätter tumskruvar på Sverige och Finland och praktiskt taget lamslår våra länders statliga funktioner och ställer våra regeringar inför en tvångssituation, som påminner om det läge, vari Prag befann sig för två veckor sedan.

Men kunna inte samma faror bli aktuella, om Åland inte befastes? frågar man då. Ja i det avseendet vill jag först erinra om världskrigets erfarenheter. Jag vill nu inte säga, att situationen vid ett Östersjökrig i dag är densamma som situationen vid världskriget, men något borde dock en sådan jämförelse kunna lära oss. Åland var ju över huvud taget inte föremål för någon egentlig dragkamp under världskriget. Åland befastes inte förrän i slutet av 1915, alltså när kriget rasat mer än ett år. Dessa befastningar blevo inte till någon nytta. Det är enligt min mening en svårare sak för Tyskland att lägga embargo på ett obefäst Åland och sedan bita sig fast där trots de insatser, som utan tvivel komma att göras för att driva dem därifrån, än om Tyskland tar i besittning redan färdiga befastningar och med hjälp av dessa biter sig fast. Man kan förstås säga, att om Finland och Sverige upprätthålla ett militärt samarbete, och om dessa länder äro fast beslutna att värna den åländska ögruppen och de åländska befastningarna, så kommer detta att bli till ett större hinder för en angripare, än om båda dessa länder låta öarna förbli obefästa. Jag har inte så stort förtroende till beslutsamheten hos vederbörande att verkligen trotsa Tysklands önskan. Jag är emellertid framför allt övertygad om att man i såväl Finland som Sverige från just samma håll som i dag och med större framgång då kommer att sätta i gång med en opinionsbildning, i jämförelse med vilken den nuvarande är bara barnleken, för ett överlämnande utan vidare av dessa befastningar.

Det andra momentet, som jag här skulle vilja peka på, är själva det sätt,

Svar å interpellation. (Forts.)

varpå denna fråga aktualiserats, och det sätt, varpå den svenska regeringen, riksdagens utrikesnämnd och, inte minst, den finska regeringen ändrat ståndpunkt i denna fråga.

Herr talman! Den finska regeringen publicerade den 13 januari föregående år en förklaring i anledning av den kampanj, som hade drivits i svensk press, en kampanj, som för resten inleddes av den kommunistiska pressen. I denna förklaring hette det så här: »I vissa utländska tidningar har den senaste tiden upprepade gånger påståenden förekommit, att Finlands regering i samråd med en främmande makt skulle ha inlett hemliga förberedelser för befästandet av Åland. Med anledning härav har Finska Notisbyrån av finska utrikesministeriet bemyndigats att förklara, att Finlands regering lojalt kommer att iakttaga bestämmelserna i det internationella fördraget av den 20 okt. 1921 angående Ålandsöarna.» Detta fördrag stadgar, som alla veta, att inga befästningar få uppföras på Åland. Det fastslås i fördraget, att överenskomsten skall gälla, vilka strategiska och militära förändringar som än komma att äga rum i Östersjön och i Östersjöområdet. Jag tror, att den finska regeringen menade allvar den 13 januari i fjol, då den utsände denna dementi. Jag tror, att det då var dess uppriktiga mening att inte ändra status för Åland, att dess mening var, att Ålandsöarna inte skulle befästas. Visserligen hade i Finland från de aktivistiska officerarnas och lappokretsarnas sida i pressen förts en kampanj för Ålands befästande, men det var karakteristiskt, att de partier, som stodo bakom den finska regeringen, tog avstånd från denna kampanj och i alla sina uttalanden framställde sig som motståndare till tanken på en förändring i bestämmelserna rörande Ålands befästande.

Det var, som sagt, den 13 januari detta skedde. Den 4 februari inträffade den bekanta palatsrevolutionen i Tyskland. Det är min åsikt — och jag tycker, att det finns många skäl, som tala för den — att den kurs, som då fastställdes, och som ledde till först Österrikes och senare Tjeckoslovakiens ockupation, också hade något att göra med Tysklands politik i Norden, gentemot Sverige och Finland. Den 17 februari — jag tar dessa data för att ytterligare styrka min framställning — höll Ålands landsting sammanträde. Då förklarade landshövding Rothberg följande i sin hälsning till landstinget: »En sak som livligt diskuterats i in- och utländska tidningar av alla färger och som ingivit befolkningen på Åland allvarliga bekymmer är frågan om Ålandsöarnas befästande. Med tillfredsställelse har Ålands befolkning tagit del av den deklaration, vari regeringen förklarat sig komma att i det avseendet respektera konventionen av den 20 oktober 1921.» Det åländska landstingets talman, redaktör Sundblom, replikerar på följande sätt — jag anser, att det bör tagas in i kammarens protokoll: »Denna tidningsdiskussion kastar en mörk skugga framför sig, och hade icke republikens regering nyligen officiellt förklarat, att Finlands statsmakter icke hysa några som helst planer på ett upphävande av nämnda konvention, vore vår oro för framtiden ännu större. Det behöves icke sägas, att vi här på Åland med odelad tillfredsställelse tagit del av regeringens deklaration, samt att vi betrakta den som en sköld mot varje angrepp mot den av tio stater, däribland Finland och Sverige, undertecknade neutralitetskonventionen, i vars ingress säges, att dess syfte är att garantera, att Ålandsöarna aldrig komma att utgöra någon fara ur militär synpunkt.»

Jag har tagit med dessa citat för att visa, att såväl den finska regeringen som Ålands landsting och landshövding i början av föregående år levde i den uppfattningen, att intet hade inträffat eller borde komma att inträffa, som skulle förändra de Åland tillförsäkrade garantierna. Inom parentes vill jag anmärka, att den mycket inflytelserika nazisttidningen Hamburger Fremdenblatt dagen därpå eller den 18 februari — jag vet inte, om det skulle vara ett

Svar å interpellation. (Forts.)

svar till det åländska landstinget — förklarar, att Sverige nu måste uppgiva sitt motstånd mot de finska kraven på Ålands bevästade, och att det därutinnan icke gaves någon återvändo.

Den 12 mars 1938 marscherade de tyska trupperna in i Österrike. Ett par dagar senare — detta enligt en framställning, som utrikesminister Sandler här vänt sig emot, men som dock har skäl för sig — låter den tyska regeringen meddela den finska, att Tyskland skulle stödja Finlands gentemot Sverige framställda krav på Ålands bevästade. Det finns så mycket som tyder på, att det finns ett samband härvidlag, varför man har allt skäl att tro, att denna framställning i sak är riktig. Den 15 mars skickas en finsk militärkommission till Mariehamn. Den 17 mars 1938 mottog den svenska riksdagen regeringens förslag att utöka de redan tidigare oerhört stora militärbördorna med ett anslag av ytterligare 70 miljoner kronor. Man måste fråga: hade detta något samband med de framställda kraven på Ålands bevästade? Jag menar, att det hade det. Två dagar senare eller den 19 mars reser den finske generalstabschefen Österman till Berlin. Den 31 mars 1938 — jag stöder mig på herr Sinders egen förklaring — informerades den svenska riksdagens utrikesutskott för första gången om planerna på Ålands bevästade. Inom loppet av två månader hann alltså den finska regeringen fullständigt förändra sin ståndpunkt i Ålandsfrågan. Jag kan för min del icke frigöra mig från den tanken, att det förändrade ståndpunktstagandet från Finlands liksom även från Sveriges sida hade sin grund i vissa från Tyskland framställda krav.

Jag skall i detta sammanhang även säga några ord om förhållandena i Finland. Jag har redan sagt, att jag anser, att Sverige och Finland måste intimt samarbeta med varandra. Jag vill emellertid understryka, att detta samarbete möter stora svårigheter. De demokratiska krafter, som finnas i Finland, och som trots allt befinna sig i tillväxt, ha att kämpa med oerhörda svårigheter, då det gäller att upprätthålla samarbetet med Sverige och de övriga nordiska staterna. Det vore den största olycka för dessa demokratiska krafter liksom för Sverige och det övriga Norden, om man genom den nu förda kampanjen skulle lyckas att ytterligare skilja Sverige och Finland från varandra, det vore till oerhörd skada för den finska arbetarklassen och den finska demokratien överhuvud taget. Det är ett faktum, att Finlands utveckling såsom ett nationellt oberoende land gått parallellt med en ständigt upprätthållen aversion mot Sverige, mot svenskheten och mot Sovjetunionen. Den finska överklassen vill inte låtsas om, att det var den regim, som i dag härskar i Sovjetunionen, som före det finska inbördeskriget gav Finland fritt och överlämnade åt dess folk att självt bestämma över sitt öde. Men den finska överklassen, som i sin kamp mot Finlands arbetare använt sig av så oerhört brutala medel, har icke ansett det tillräckligt för den inrikespolitiska kampen med denna hatinställning gentemot det land och den regim, som gav Finland friheten åter. Därför har man utnyttjat svenskarna ungefär som man i Tredje Riket har utnyttjat judarna. Därför har man utnyttjat de motsättningar, som sedan gammalt bestått, för att resa det finska folket mot Sverige och svenskarna till båtad för den finska överklassen. Vi ha här i Sverige med avsky betraktat förföljelserna mot svenskar i Finland. Därvidlag har i Sverige icke rätt mer än en mening.

Trots denna vår inställning, trots vår avsky mot Lappoupproret, mot Lappskjutsarna, mot den finska ochranans metoder, mot den finska överklassens drygheit gentemot Finlands arbetare, ha vi emellertid inte glömt, att det i Finland finnes krafter, som ha en annan inriktning. Det är på dessa krafter Finland har att bygga sin framtid. De djupa lederna inom arbetarklassen,

Svar å interpellation. (Forts.)

bondeklassen och medelklassen äro icke anhängare av denna politik. Jag anser det vara mycket angeläget att understryka detta, eftersom det nyss från denna kammars talarstol gjorts försök att göra finnarna i allmänhet ansvariga för dessa förföljelser och denna reaktionära politik. Den finska demokratin har fört en oerhört hård kamp. Den har tillfogats otaliga bakslag. Den fick genomleva Lapporörelsens terror mot arbetarklassen utan att egentligen kunna göra någonting. Så sent som förra hösten fick den genom det förbund, som består mellan...

Herr *talmannen* avbröt här talaren och yttrade: Jag får anmoda talaren att mera hålla sig till ämnet.

Herr *Hagberg* i Luleå fortsatte: Ja, herr talman, jag anser, att det hör till ämnet att markera den finska demokratiens kamp och Sveriges skyldighet att stödja denna kamp. Jag skall rätta mig efter vad herr *talmannen* säger, men jag önskar som konklusion av det sagda få framhålla, att det är ett svenskt intresse att stödja den kamp, som de demokratiska krafterna i Finland föra. Det växer i Finland fram någonting, som står i motsättning till de gamla reaktionära krafterna. Det växer fram en finsk kultur, som har mycket att ge Sverige och Norden. Så t. ex. växer det fram en finsk författargeneration, som har mycket att bjuda oss. Det är nödvändigt att gentemot dem, som framställa Finland såsom ett de reaktionära krafternas land och ett mot Sverige och svenskheten fientligt land, framhålla, att det också finnes någonting annat i Finland.

Vi vilja, att Sverige och Finland skola hålla ihop, och just därför vända vi oss mot de försök, som nu göras att utnyttja denna fråga i reaktionärt syfte. Vi anse, att Finlands och Sveriges regeringar intagit en olycklig ståndpunkt, då de utnyttjat situationen för att bryta det spirande samarbetet mellan de båda länderna.

Det har i diskussionen här i dag av såväl utrikesministern som andra talare framhållits, att de åtgärder, som man nu vidtager, ha till syfte att värna den svenska neutraliteten. Varför skall man leka denna blindbockslek i en tid, då det visar sig, att de små ländernas vilja att hålla sig utanför konflikterna inte betyder det allra ringaste, när land efter land berövas sin självständighet, ehuru deras folk och regeringar på det mest eftertryckliga sätt demonstrerat sin vilja att stå neutrala? Denna blindbockslek kan ju endast bli till hjälp för de krafter, som i dag hota Sverige såväl som Finland. Neutralitetspolitiken är en spekulaton. Man säger: det kan hända, att vi kunna krypa ner och gömma oss; kanhända drar det europeiska ovädet förbi oss, kanhända kunna vi liksom år 1914 sticka huvudet i busken. På denna spekulaton, som i dag har mindre skäl för sig än någonsin tidigare, baserar man svensk och nordisk utrikespolitik. Och i samma spekulaton ingås en överenskommelse mellan Sverige och Finland om Ålands befastande, som enligt min uppfattning intet av dessa länder har något intresse av, och som kommer att högst väsentligt försvåra genomförandet av det program, man säger sig vilja gå in för, nämligen en svensk och nordisk neutralitetspolitik.

Herr *Sandberg*: Herr talman! Då Ålandsfrågan senast var på tal i riksdagen, nämligen vid det hemliga sammanträdet den 13 januari i år, gav jag genom att instämma i ett då hållet anförande uttryck åt en mening i frågan, som avvek från den mening, vilken i allmänhet dominerade debatten vid detta tillfälle. Då frågan nu för första gången äntligen diskuteras offentligt här i riksdagen, kan jag, herr talman, icke underlåta att med några ord

Svar å interpellation. (Forts.)

ge uttryck för samma uppfattning, som jag tidigare låtit framskymta. Om jag skulle tåga, innebure detta, att jag gjorde mig medansvarig för en politik, som jag icke kan gilla.

Då jag här ger uttryck åt mina stora betänkligheter gentemot den förda politiken, talar jag visserligen endast för egen del, men jag skulle tro, att min uppfattning delas av många i landet. Jag behöver nämligen i detta fall icke åberopa min sannolikt kända principiella inställning i försvarsfrågorna. Det är tillräckligt, att jag bedömer den föreliggande frågan ur den allmänna synpunkten av vad som kan vara gagneligt för vår neutralitet. Jag vill här inflicka, att jag givetvis är alldeles främmande för varje slags politik, som går ut på att använda nu föreliggande situation för att åstadkomma en ändring i grunden för det bestående förhållandet beträffande Åland. Jag vill vidare säga, att med allt beaktande av den del av problemet, som inrymmer den åländska befolkningens nationalintressen, vilka intressen jag förstår och värderar, måste dock för mig och, såsom jag förmodar, alla huvudfrågan bli: vad är det som är bäst för vår önskan, vår fasta vilja att i ett eventuellt kommande krig bevara vår neutralitet?

Man förmenar nu, att ett av Finland i samförstånd med Sverige befäst Åland och ett av Sverige och Finland i händelse av behov gemensamt försvarat Åland skulle vara det bästa skyddet i ifrågavarande hänseende. Jag är för min del icke säker på den saken. Militära åtgärder tillsammans med en annan stat kunna måhända i vissa lägen innebära vissa fördelar. Men å andra sidan öka de i hög grad riskerna för att vi skola dragas in i ett krig. Man kan nämligen aldrig vara säker på att tvenne stater, även om de ha mycket gemensamt, i ett påfrestande läge ha samma intressen och samma motståndskraft mot försök, som kunna göras för att framtinga ett partitagande i den förhandenvarande konflikten. Det är under sådana förhållanden olyckligt, om man på en utsatt punkt är militärt sammanbunden med en annan stat. Och om vi skulle anse oss tvungna att draga oss ur gemenskapen — såvida detta nu låte sig göra — skulle de befästningar, som vi varit med om att stimulera, stå kvar som ett direkt hot mot oss.

Vad beträffar frågan om värdet av befästningar på Åland, då det gäller att avskräcka från eller avvärja ett eventuellt angrepp, måste jag säga, att jag för min del har mycket svårt att tro, att man därvidlag skall kunna åstadkomma något av verklig betydelse, åtminstone gentemot ett angrepp, bakom vilket ligga intressen av större omfång. Jag kan icke analysera denna fråga ur militär synpunkt och skall icke gå närmare in på saken. Men min sunda och naturliga instinkt säger mig, att vi äro inne på en farlig väg, då vi nu äro i färd med att militärt sammankoppla våra öden med en annan stat. Betecknande är också den tveksamhet, som härvidlag råder inom vida kretsar. Denna tveksamhet är kanske större och mera utbredd än vad som kommit till uttryck här i dag. Ja, kanske är man icke ens inom militära kretsar fullt överens om vad som här vore det bästa. Nu förmenar man emellertid, att, eftersom frågan avancerat så långt som den har gjort, så vore det en skam för oss att nu draga oss tillbaka. Det skulle, menar man, i olika avseenden medföra betydande olägenheter. I tveksamma fall bör man dock icke handla. Jag kan icke inse, varför man endast därför att man begynt att gå en väg skulle vara förpliktad att vandra vägen till slut, även om man funne, att detta sannolikt innebure betydande risker och faror.

För min del kan jag icke vara med om att förorda, att de nu förevarande planerna fullföljas. Jag är — i likhet med, efter vad jag tror, alla andra här — en varm vän av ett gott förhållande till vårt broderland Finland, men jag tror också, att vad man här planerar i det långa loppet kan komma att bliva till

Svar å interpellation. (Forts.)

mera skada än nytta för ett verkligt gott nordiskt samarbete och för den sak, som vi framför allt vilja främja, vårt lands fred.

I detta anförande, varunder herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Nilsson* i Norrlångträsk.

Herr Lundqvist: Herr talman! Redan när årets riksdag samlades, tillät jag mig i en tidningsintervju uttala ett beklagande av att riksdagen som sådan så länge hållits utanför behandlingen av den för vårt land så utomordentligt viktiga fråga, som vi nu föreha. Jag ber att här inför kammaren få upprepa detta beklagande. Sverige är ett fritt demokratiskt land. I ett sådant bör enligt mitt förmenande i frågor av den art, det här gäller, folkförsamlingen hållas bättre informerad än som skett och även beredas en möjlighet att ägna sådana frågor en mer än rent formell behandling, sedan det verkliga avgörandet redan skett utanför riksdagen.

Alla veta vi, att den finska regeringens framställning i Ålandsfrågan gjordes redan i april förra året. Det är alltså nära nog ett år sedan. Först i början av denna riksdag, sedan preliminär överenskommelse redan träffats med den finska regeringen, erhöll riksdagen som sådan den första orienteringen i frågan. Detta kan väl ändå icke anses vara riktigt.

Huruvida förhållandena lågo till så, att någon information i denna fråga här hade kunnat lämnas redan i slutet av förra årets riksdag och om alltså någon överläggning i kamrarna redan då skulle ha kunnat ske, är naturligtvis svårt för den icke initierade att bedöma. Framåt hösten måste väl i varje fall läget hava klarnat så mycket, att det då skulle varit möjligt att lämna riksdagen en redogörelse för förhandlingarnas gång och också låta oss få tillfälle diskutera de olika förslag i ärendet, som då voro under övervägande. Det fanns så mycket större skäl att inkalla riksdagen till ett urtima sammanträde, som det utrikespolitiska läget i övrigt vid den tiden var sådant, att jämväl med hänsyn därtill en sådan extraordinär åtgärd förefaller mig hava varit ganska motiverad.

När jag tillåter mig att här framställa denna erinran mot regeringens underlåtenhet att i önskvärd utsträckning hålla riksdagen å jour med händelseutvecklingen och lämna riksdagen tillfälle att, innan detaljerna de facto fastslagits, uttala sig i en ur svensk synpunkt så viktig fråga som denna, så gör jag det främst därför att riksdagen vid en tidigare tidpunkt åtminstone hade haft någon möjlighet att praktiskt påverka den förevarande frågans behandling.

Av utrikesministerns svar i dag fick jag den uppfattningen, att excellensen menade, att riksdagen genom det hemliga sammanträdet den 13 januari hade beretts möjlighet att utöva inverkan på frågans behandling. Det må rent teoretiskt sett vara sant, men praktiskt taget fanns, såvitt jag förstår, sedan Stockholmsplanen redan faktiskt godkänts av bägge regeringarna, ingen sådan möjlighet. Därmed vill jag å andra sidan givetvis icke hava sagt, att resultatet av förhandlingarna, om riksdagen tidigare informerats om läget, skulle blivit ett annat än vad det nu blivit. I den punkten kan ingen i dag veta någonting.

Vad angår värdet ur militär synpunkt av de försvarsanordningar, som enligt den träffade överenskommelsen skola komma till stånd, så skall jag icke här uttala någon egen mening. Jag måste givetvis förutsätta, att regeringen noga övervägt fördelar och nackdelar av förslaget och att även vårt lands ansvariga militära myndigheter hysa den uppfattningen, att militariseringen ur svensk försvarssynpunkt är icke blott önskvärd utan nödvändig samt att även förslagets detaljer äro fullt tillfredsställande.

Svar å interpellation. (Forts.)

Om nu emellertid, herr talman, den militarisering av ögruppen, som planeras, av svenska regeringen har ansetts vara nödvändig ur svensk försvarssynpunkt och därför från svensk sida eftersträfvats, måste det givetvis tillkomma den svenska regeringen att vid förhandlingarna med Finland göra sitt allra yttersta för att skapa de effektivare garantier för Ålandsbefolkningens nationella särställning inom riket, som särskilt demilitariseringens upphävande synes göra naturliga och nödvändiga. Att vissa tvivel rörande regeringens åtgöranden härutinnan hava gripit omkring sig bland vårt folk, det torde i dag ingen kunna förneka. Herr utrikesministern förklarade ju också i sitt svar, att han vore fullt medveten om detta. Själv stämplade han emellertid dessa tvivel såsom fullkomligt obefogade. Tvivlen ökades emellertid otvivelaktigt här i landet, när man i tidningarna fick läsa referatet av den finske utrikesministerns föredrag förra söndagen. Enligt detta referat hade den finske utrikesministern öppet förklarat, att frågan om ändringar i självstyrelselagen aldrig ens hade diskuterats regeringarna emellan. Om detta referat är riktigt, måste jag ju säga, att den svenska regeringen får anses hava ganska dåligt tillvaratagit denna svenskstammiga befolknings vitala intressen. Måhända kommer utrikesministern nu att med åberopande av den redogörelse, han tidigare i dag lämnat, göra den invändningen, att dessa mina förmodanden äro ogrundade och att det tidningsreferat, som jag åberopat, varit felaktigt. I så fall beklagar jag, att klarläggandet på denna punkt från regeringens sida tidigare varit så bristfälligt och att tystnaden icke ens brutits i anledning av excellensen Erkkos uppmärksammade uttalande.

Överhuvud taget tror jag, att det för opinionsbildningen i denna fråga hade varit utomordentligt värdefullt, om excellensen Sandler både tidigare och effektivare hade sökt att för såväl riksdagen som vårt folk i gemen motivera och klarlägga vad som verkligen skett och vad den ifrågasatta överenskommelsen verkligen innebär, i den mån nu detta icke nödvändigtvis måste hållas hemligt.

Som frågan nu ligger till, vill jag till regeringen rikta en varm vädjan att göra sitt yttersta för att vinna den finska regeringens förtroendefulla medverkan till en tillfredsställande lösning av självstyrelsefrågorna, *innan* konventionen framlägges för definitivt godkännande av de bägge ländernas riksdagar. Det vare mig fjärran att begära, att regeringen i sina framställningar härutinnan skall gå utöver vad som är förenligt med lojalitetens bud eller med ett förtroendefullt samarbete med ett grannland. Något sådant borde väl överhuvud taget icke behöva komma i fråga i en sak sådan som denna. Ur det nordiska samförståndets synpunkt synes det mig nämligen böra vara en självklar och kär plikt för Finlands regering att genom ett välvilligt och raskt tillmötesgående av den allmänna opinionen i denna fråga både här i Sverige och på Åland medverka till att här lägges en fast grund för fortsatt förtroendefullt nordiskt samarbete, vilket särskilt i nuvarande vargatider måste ligga alla de nordiska länderna varmt om hjärtat.

Herr Flyg: Herr talman! Jag har begärt ordet på nytt i denna debatt med anledning av de anföranden, som hållits av högerns ledare, herr Bagge, och folkpartiets ledare, herr Andersson i Rasjön. Jag anser, att det bör noteras till kammarens protokoll att, som väl är, varken den ene eller den andre av dessa herrar vid avgivandet av sina deklamationer här inför kammaren hade sina partier odelat bakom sig. Icke enbart de kätterska anföranden, vilka här hållits av herrar Sandberg och Lundqvist, representerande den ene folkpartiet och den andre högern, äro bevis för mitt påståendes riktighet. En stor del av de tidningar, vilka intagit en kritisk position gentemot de finska och

Svar å interpellation. (Forts.)

svenska regeringarnas Stockholmsplan, representerar folkpartiet och högern. Det är tidningar, vilka hava en erkänd auktoritet och äro fullkomligt likvärdiga med de organ, som såväl i Stockholm som i landsorten företrätt en motsatt uppfattning. Det synes mig alltså, herr talman, vara av intresse, att det blir noterat till kammarens protokoll, att de anföranden, vilka i denna debatt här hållits av högerns och folkpartiets ledande män, icke äro ett uttryck för den uppfattning, dessa partier som sådana hava i denna viktiga angelägenhet. Det är av stor vikt, att detta säges — framför allt med hänsyn till opinionen på andra sidan Bottniska viken och kanske också framför allt med hänsyn till opinionen inom det åländska landskapet.

Till herr Andersson i Rasjön vill jag, herr talman, bara säga, att det nog icke räcker med att uttala önskvärldheten av att allmänheten hädanefter får upplysningar i förväg. Vad som bör sägas från riksdagens samtliga partiernas sida det är, att den svenska utrikespolitikens ledning icke bör gå att taga ståndpunkt i olika angelägenheter utan att först hava rådgjort med riksdagen och lämnat riksdagen tillfälle att utöva sitt behöriga inflytande på de olika frågornas behandling. Det är angeläget, icke bara att regeringen lämnar upplysningar i förväg, utan även att riksdagen sättes i tillfälle att hävda sin medbestämmanderätt gentemot en regering, som, utan att därtill äga fullmakt, allt mer och mer vill framträda såsom en totalitär regering.

Till sist endast ett enkelt påpekande av att det ryska anförandet i dagens debatt är ett ytterligare bevis för att frågan befinner sig i ett övergående skede. Efter att hava avlyssnat det anförandet kunna vi med säkerhet räkna på att den ryska regeringens godkännande av planen kommer att föreligga inom den närmaste tiden. Tidigare har lämnats ett engelskt godkännande med viss reservation till Sovjet-Unionens favör. Ett av de stora aktuella spörsmålen är, hur man skall kunna knyta samman England och Frankrike med Sovjet-Unionen i en stor militärpolitisk blockbildning, som man gärna för mig må kalla demokratisk, fast det uttrycket innebär en uppenbar osanning. Planen om Ålandsöarnas befästning står i sammanhang med denna blockbildning. De finska befästningarna äro avsedda att utgöra militära bryggor mellan stormakterna i väster och stormakten i öster.

Det förvånar mig, att herrarna synas tro, att Ålandsöarnas befästande blir till gagn för neutraliteten, och att det är ägnat att bereda oss ökad trygghet. För mitt vidkommande vill jag deklarerera en rakt motsatt uppfattning. Risker av Stockholmsplanen ökas i närvarande stund just på grund av de förhållanden, som jag här ansett det vara min plikt att, innan debatten avslutas, rikta uppmärksamheten på.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Jag undrar, om icke många åhörare av debatten i dag gjort reflexionen, att det kanske, när allt kommer omkring, är lämpligt, att den svenska riksdagen är återhållsam med anordnande av utrikespolitiska debatter. Jag tror icke, att många åhörare av denna debatt komma att gå härifrån med känslan av att den skapat klarhet och utåt landet verkat såsom en appell till samling och vakenhet inför de utrikespolitiska uppgifter, vårt folk står inför.

Herrar opponenter ha in i det sista vidhållit samma argument, som de fört fram under debatten utanför riksdagen. Om det hade varit någon mening med denna av dem så ivrigt önskade överläggning, skulle de väl här lagt fram sina argument för en annan lösning av frågan och försökt att få dessa argument sakligt debatterade. Jag vädjar till kammarens ledamöter, som nyss åhört herr Flygs anförande, om någon av detta anförande har fått det intrycket, att bakom detsamma låg en allvarlig önskan att gentemot den politik, som fått anslut-

Svar å interpellation. (Forts.)

ning ifrån praktiskt taget hela den svenska riksdagen, ställa ett annat alternativ. Det talas i allmänna ordalag om den stora oro, som skulle råda bland folket för Ålandsfrågans skull. Den oron, mina herrar, ha ni själva i stor utsträckning skapat! Ni leva också på den.

Det är många utanför riksdagen och jag tror också många inom riksdagen, som väntat och hoppats, att debatten skulle utmytna i ett starkt och någorlunda fulltonigt uttryck för den allvarsstämning, som råder ute i landet. Den oro, som där finnes, gäller inte så mycket Ålandsfrågan som hela vårt utrikespolitiska läge. När denna debatt icke har kommit att utmytna i ett starkt och fulltonigt uttryck för vad man hoppats och väntat av den svenska riksdagen, faller ansvaret härför icke på den ansvariga utrikesledningen och icke på de stora partiernas ledare. De sistnämndas inlägg ha präglats av ansvarskänsla.

Herr Flyg har försökt insinuera, att högerpartiet i denna fråga skulle stå splittrat. Jag ber att få upplysa honom om, att så icke är fallet. Högerpartiet i riksdagen står som en man bakom den deklaration, som i dag avgivits av högerns ledare, och detta högerens ståndpunktstagande vilar i motsats till åtskilliga andra ståndpunktstaganden i denna debatt på en ordentlig information i ärendet. Herr Flyg som uttolkare av andra partiers åsikter samt stämningar och känslor ute bland folket är för mig en så pass misstänkt företeelse. att jag har litet svårt att här taga på hans inlägg med sådant allvar, som han tydligen själv anser, att det förtjänar. Hans förgångna har ju varit ganska skiftande, och jag är övertygad om, att vi i fortsättningen komma att få se honom i åtskilliga andra politiska uppenbarelsereformer. Men just i det värv, som han nu håller på att rykta, i egenskap av ledamot i Ålandskommittén, är det otvivelaktigt, att hans yttranden komma att tillmätas större värde, än de i verkligheten förtjäna. Jag tror emellertid, att man i varje fall inom denna kammare på grund av ganska lång erfarenhet är beredd att värdesätta hans inlägg på det sätt det förtjänar.

Det var väntat, att här skulle under debatten komma fram en återklang av den diskussion, som förts ute i landet. Men vad man icke hade väntat var, att debatten i så hög grad skulle präglas av personliga uppgörelser mellan herrar, som vi veta sedan gammalt ha en hel del otalt med varandra. Det var herrar, som för några år sedan ofta uppträdde i rörande endräkt och lyssnade på signaler från samma håll. Nu ha herrarna kommit på olika linjer och ha mycket otalt med varandra. Men det förefaller, som om just denna debatt är utomordentligt litet lämpad för sådana uppgörelser. Det har, herr talman, i hög grad bidragit till att skada den sakliga behandlingen av Ålandsfrågan, att den inmängts med partipolitiska och personliga synpunkter, som ha föga med själva sakfrågan att göra.

Men vad som också bidragit till att snedvrída debatten är den oklarhet i fråga om motiv, som ligger bakom så mycket av vad som på icke ansvarigt håll säges i denna debatt.

Det är en fråga till, som jag gör mig, innan debatten i riksdagen avslutas: Skall nu processen fortsätta i landet? Skola herrarna icke bara fortsätta att diskutera det, som verkligen är värt att nu diskutera — hur vi skola kunna åstadkomma bättre förutsättningar för en svensk neutralitetspolitik, och hur vi skola kunna binda våra nordiska grannar i allt närmare samarbete i en sådan politik — utan skola ni även fortsätta denna process med vantolkningar som huvudargument och misstänkliggöranden som huvudsyfte? Skall den processen fortsättas, då misströstar jag om möjligheten att här i landet få fram den eniga stämning för svensk neutralitetspolitik, som nu mer än någonsin är av nöden.

Därför tillåter jag mig att vädja, icke till herr Flyg, men till de ansvars-

Svar å interpellation. (Forts.)

kännande män och kvinnor, som också stå bakom denna Ålandsrörelse, att i fortsättningen taga hänsyn till de faktiska upplysningar, som här lämnats, och med ledning av dessa underkasta sitt ställningstagande en omprövning för att se, om ej på åtskilliga viktiga punkter deras uppfattningar dikterats av ovetenhet om faktiska förhållanden, misstag i vissa detaljer och — låt mig också säga det — en av respektabla känsloskäl förestavad önskan att vädja till folket på sådana punkter och med sådana motiv, där man vet att det svenska folket är berett att lyssna.

Men det svenska folket är berett att lyssna även till de sakliga argument i Ålandsfrågan, som icke bara röra sig med känsloskäl och känslotänkande. Jag vädjar ännu en gång till dessa män bakom Ålandsrörelsen att underkasta sitt ställningstagande en omprövning och göra det under den känslan, att ansvaret i närvarande stund för vad som göres och säges är oerhört stort. Det ansvaret vilar på oss alla men i alldeles särskild grad på dem, som ha tillfälle att bidra till skapandet av svensk opinion. Men jag vill betona, att jag riktar icke min vädjan eubart till dessa. Jag tror, att vädjan skall riktas åt alla håll. Och den skall icke bara gälla Ålandsfrågan.

Det är åtskilligt av vad som sagts under dagens debatt, som ger fog att ställa en sådan vädjan. Här har, såsom alltid sker under utrikespolitiska diskussioner i den svenska riksdagen, dragits fram värdesättningar och omdömen om främmande länder och deras politiska förhållanden. Det har många gånger sagts, att detta gör oss skada. Jag tror, att många i ansvarig ställning också ha kunnat konstatera, att en sådan skada skett. I närvarande stund borde det vara uppenbart för var och en, vilken skada en sådan diskussion gör. Kunna herrarna icke göra slut på detta, kunna ni ej heller begära, att den svenska riksdagen skall upplätas till forum för utrikespolitiska debatter, som i själva verket mera äro av politiska och andra hänsyn dikterade enskilda uppgörelser.

Jag tror, att hur betydelsefull Ålandsfrågan är, måste den dock i närvarande stund sjunka något i bakgrunden inför den stora allt överskyggande uppgiften, hur Sverige skall kunna bättre rusta sig för att skydda sin neutralitet. Här gäller det naturligtvis militära rustningar i första hand. Särskilt av herr Bagge har understrukits nödvändigheten av att något göres omedelbart och på sådant sätt, att hela vårt folk får en känsla av sitt medansvar för en förstärkning av försvaret. Nu finnes beredvilligheten; nu gäller det också att handla.

Det är också ett annat slags beredskap, som måste understrykas. Det är den moraliska beredskapen. Här gäller det framför allt en disciplinering av folkets vilja, en underkastelse under det hårda tvång, som nu råder. Skall det vara så svårt att åstadkomma denna självdisciplinering, att lägga band på lusten att i tid och otid föra fram sina egna meningar och giva dem sken av att vara folkstämning, folkmening? Skall icke vad som sker i världen kunna mana även oss svenskar att iakttaga större försiktighet, återhållsamhet och ansvarskänsla, när det gäller att diskutera livsviktiga ting?

Herr talman! Jag har ej velat, att debatten skulle sluta utan att ett uttryck gavs för dessa tankar och känslor, som jag vet omfattas av ett mycket stort antal av kammarens ledamöter.

I detta anförande instämde herr *Holmgren*.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att avgiva samma korta deklARATION som vid det hemliga riksdagssammanträdet den 13 januari. Då jag står betänksam i denna sak är det därför, att

Svar å interpellation. (Forts.)

Stockholmsplanen förutsätter ett svenskt militärensengagement, låt vara villkorligt, på Åland. Konsekvenserna av ett sådant principiellt åtagande kunna självfallet ej nu överblickas, men de kunna bli allvarliga nog. Jag befarar dessutom, att tillvaron i Stockholmsavtalet av här berörda klausul kan i en framtid i stället för att stärka samförståndet komma att bli ett irritationsmoment i förhållandet mellan Sverige och Finland.

Jag vill till denna deklaration tillägga, att även jag anser, att den i vårt land igångsatta Ålandsaktionen, så som den utvecklats sig, måste komma att bli mera till skada än till gagn för ålänningarna.

Häruti instämde herr *Jacobson*.

Herr *Flyg*: Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Andersons i Norrköping anförande säga, att jag skulle ha kunnat förstå, att han haft behov att uttrycka sin indignation i kammaren, om denna indignation riktat sig mot det egna partiets ledare. Ty när herr Anderson efterlyser positivitet i dagens debatt, så är denna, skulle jag tro, mest obefintlig i det anförande, som hölls av ledaren för det största borgerliga partiet, det parti, som säger sig vara det främsta nationella.

Sedan har jag ej »insinuerat», herr Anderson i Norrköping, att högern är splittrad. Jag ber att få påpeka, att jag *konstaterade*, att så är förhållandet. Och herr Anderson i Norrköping som pressman borde främst vara medveten om att mitt konstaterande är riktigt.

Vad sedan beträffar vem som representerar allvaret och ansvaret anser jag, att så länge jag innehar denna stol i kammaren har jag rätt att fordra lika stor respekt för vad jag säger som vad jag förmodar, att herr Anderson i Norrköping anser sig ha rätt att fordra. Jag har för mitt vidkommande i mitt anförande pekat på vad jag anser borde ha varit den förhandlingsmetod, som regeringen skulle ha använt, med andra ord hur den borde från början, då frågan väckts, ha tagit på frågan, d. v. s. återknytande till den svenska ståndpunkten från 1921, åberopande sin respekt för ålänningarnas vilja till nationell självbestämmanderätt. Det är en *positiv ståndpunkt*, herr Anderson i Norrköping. Och det är en ståndpunkt, som förstas långt utanför de kretsar jag representerar i denna kammare.

Eftersom det förts på tal, förmodligen i avsikt att påverka opinionen utåt, vill jag dessutom ha sagt, att i mitt första anförande i denna kammare, remissdebatten 1929, underströk jag i slutet av mitt anförande i en replik till högerns ledare just det nationella oberoendets och de nationella värdenas betydelse. Jag har alltså icke sedan dess ändrat ståndpunkt. Jag har kanske mer än mången annan varit trogen den position, som jag tillägnat mig i tidiga ungdomsår. Och jag hoppas även kunna bli det i fortsättningen.

Sedan skulle jag vilja säga, att herr Andersons i Norrköping maningsord om sammanhållning i nuvarande tid är jag för mitt vidkommande beredd att understryka. Jag tror, att vi ha en morgondag ganska nära, när allvaret ute i världen än mera brutalt och hotande än i dag tränger oss in på livet. Men ansvaret och sammanhållningen i det ögonblicket skall man icke försöka gruppera kring att låta andra makter befästa områden ända intill det egna landets gränser, utan det skall bestå i att stärka vad som ligger oss närmast och att, utgående därifrån, i samförstånd med andra makter trygga vad som då ligger i andra hand: ett Norden.

Det är den meningen jag sökt framföra i denna debatt. Jag anser mig ha rätt att fordra, att denna mening icke anses mindre värdefull och mindre respektabel än den brist på ståndpunkt, som framför allt kännetecknar högern och folkpartiet i denna debatt.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr Råstock: Herr talman! När herr Lindberg i Umeå tog upp vad han sagt i det här spörsmålet vid det slutna sammanträde vid riksdagens början, har jag begärt ordet för att också säga vad jag sade då, nämligen att det är en beredskapsåtgärd av första rangen, som de svenska och finska regeringarna sökt få till stånd — i fredens och neutralitetens intresse, tillade jag. Jag skulle i dag vilja tillägga och citera ett gammalt ord (och läsa det i gammal översättning också): »Förliten Eder icke uppå förstar.» Det förefaller av några inlägg i dag, som om man fortfarande vore behäftad med en övertro på överenskommelses innebörd, som det i dessa dagar är fullkomligt otroligt att någon kan hysa. Jag frågar i stället: Ha vi ej sett tillräckligt under de gångna tiderna, av fjolåret och detta år, för att kunna konstatera, att löften av »förstar» — i nutida bemärkelse — äro ganska litet värda?

Jag vill ha sagt detta. Jag vill säga till Sveriges vänner i Finland och till Finlands vänner i Sverige samt till ålänningarna, att ifrån Sveriges riksdag med all kraft understrykes, att vi ingen anledning ha att betvivla Finlands och Sveriges goda avsikter både i fråga om samarbete för fredens bevarande och i fråga om tillvaratagandet och tillgodoseendet av den åländska befolkningens sanna intressen.

Herr Lundqvist: Herr talman! Det är ganska lättförståeligt, att herr Flyg sökt samla in så många som möjligt i kammaren å sin sida. För att det emellertid icke skall vara möjligt att i fortsättningen inränga även mig i den grupp, som han har på sin sida, ber jag att få understryka, att vad jag sagt har varit en erinran mot regeringens sätt att handlägga frågan och uttryck för en viss tvekan på en punkt men tillika en brinnande vädjan till utrikesministern att beträffande Ålandsbefolkningens särskilda fri- och rättigheter till det yttersta hävda samma uppfattning, som han själv tidigare i dag givit uttryck åt och som också återfanns i det anförande, som hölls av högerns ledare. För mitt vidkommande kan alltså herr Flyg i varje fall icke anteckna någon proselyt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Herr talman! Jag vill endast säga följande. Trots det får jag säga sällsamma mellanspel mellan vissa smågrupper i denna kammare, varmed alla våra utrikespolitiska debatter tyvärr äro belastade, måste jag, med stöd av de deklARATIONER, som under denna debatt äro avgivna, förklara, att jag för min del ej kan känna någon misströstan om att denna kammare kommer att göra sin positiva insats uti denna del av svensk neutralitetspolitik liksom i varje annan del av densamma.

Jag vill också begagna tillfället att säga, att jag fullt delar den uppfattningen, att tiden manar till stark återhållsamhet på alla håll i avseende å bedömandet av utrikespolitiska händelser. Jag icke bara delar denna uppfattning, utan jag har goda tillfällen att vitsorda allvaret uti att denna maning blir beaktad.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 7.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till utrikesutskottet motionen nr 384 av herr *von Seth m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 385 av herr *Magnusson* i *Tumhult m. fl.*;

- nr 386 av herr *Aqvist m. fl.*;
 nr 387 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Senander*;
 nr 388 av herr *Pettersson* i Dahl;
 nr 389 av herr *Jacobson*;
 nr 390 av herr *Aqvist*;
 nr 391 av herr *Andersson* i Vigelsbo *m. fl.*;
 nr 392 av herr *Arnemark m. fl.*; och
 nr 393 av herr *Senander m. fl.*; samt
 till behandling av lagutskott motionerna:
 nr 394 av herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*;
 nr 395 av herr *Andersson* i Malmö; och
 nr 396 av herr *Onsjö m. fl.*

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 och 5 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 kap. 15 § 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggs pension åt reservkaptenen i flottan D. H. T. Börjeson;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen, kaptenen i Vendes artilleriregementes reserv K. A. W. Berg von Linde från skyldighet att till statsverket återbetala oriktigt uppburen pension; och

nr 23, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 9.

*Ang. viss
ändring av i
lagen om spar-
banker medde-
lade bestämmelser rörande återbäring av sparbanks grundfond jämte ränta.*

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av i lagen om sparbanker meddelade bestämmelser rörande återbäring av sparbanks grundfond jämte ränta.

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion nr 27 hade herrar *Bengtsson* och *Johanson, Karl Emil*, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande snarast möjligt för riksdagen av förslag till ändring av gällande sparbankslag, i syfte att ränta å grundfond skulle kunna utbetalas till bidragstecknarna, innan villkoren för återbäring av grundfonden uppfyllts.

Utskottet hemställde, att förevarande motion I: 27 icke måtte till någons riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmström* och *Lovén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 27, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag till ändring av sparbanks-

Ang. viss ändring av i lagen om sparbanker meddelade bestämmelser rörande återbäring av sparbanks grundfond jämte ränta. (Forts.)
lagen i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna i sin motivering förordat.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lovén**: I den föreliggande frågan förekommer det märkvärdiga, att såväl de myndigheter som yttrat sig över motionen som utskottet anse att grundade skäl finnas att vidtaga den föreslagna ändringen av sparbankslagen. Man anser den önskvärd, men när det gäller att omsätta önskemålen i praktiken gå meningarna isär. Sparbanksinspektionen anför som sagt att grundade skäl finnas för ändringen i fråga men vill skjuta på saken tills en allmänare omarbetning av sparbankslagen visar sig behöfelig. Styrelsen för svenska sparbanksföreningen anser också reformen önskvärd och framhåller att den bör genomföras så snart som möjligt, varför styrelsen uttalar sig för att förslag i ärendet framläggas »om möjligt till nästa års riksdag». Sedan säger utskottet att det delar den uppfattningen, att de nuvarande bestämmelserna äro i behov av en ändring, som man dock finner böra kunna anstå tills en allmänare omarbetning av lagen vidtages. Därvidlag är dock utskottsmajoriteten något liberalare än styrelsen för sparbanksföreningen och anför att denna översyn bör komma till stånd, »så snart detta överhuvud är möjligt och lämpligt». Medan således bankinspektionen vill skjuta hela frågan på framtiden, vill dock utskottet att den skall avgöras inom en icke alltför avlägsen framtid.

Jag tror det finns goda skäl för styrelsens för svenska sparbanksföreningen uttalande, att frågan bör föreläggas redan nästa års riksdag, utan avvaktande av en allmän revision av sparbankslagen, som kan komma att dröja många år. Det är därför, herr talman, jag inom utskottet reserverat mig för ett bifall till motionen, och jag ber nu i enlighet härmed att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Det är riktigt som den föregående ärade talaren framhöll, att utskottet vitsordat att en ändring bör komma till stånd. Utskottet har emellertid ansett att det är flera punkter än denna i gällande sparbankslag som böra underkastas en omarbetning, och därför har utskottet funnit det önskvärt att alla dessa frågor tagas upp i ett sammanhang. Vi ha givit uttryck åt den åsikten att denna allmänna utredning bör ske så snart som möjligt, och det är också utskottets önskan att så måtte ske. Att under dessa förhållanden ta upp till behandling denna enstaka fråga, utan att det samtidigt vidtages någon överarbetning av hela sparbankslagen, finna vi olämpligt.

Med hänvisning till den motivering som från utskottet anförts, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lovén**: Med anledning av vad den ärade talesmannen för utskottet nu yttrade vill jag bara genmäla, att det är just därom som meningarna skilja sig — om vad som kan menas med »så snart detta överhuvud är möjligt och lämpligt». Enligt bankinspektionen skulle det ju vara lämpligt att dröja mycket länge. Hade utskottsmajoriteten velat en skyndsam utredning av ärendet, borde man ha yrkat detsamma som reservanterna, så att frågan kommit upp vid nästa års riksdag.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Jag ber att få hänvisa till vad utskottet skrivit på sidan 6:

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 20.

Ang. viss ändring av i lagen om sparbanker meddelade bestämmelser rörande återbäring av sparbanks grundfond jämte ränta. (Forts.)

»Emellertid vill utskottet i detta sammanhang uttala önskvärldheten av att ovan antydda allmänna översyn av sparbankslagen kommer till stånd, så snart detta överhuvud är möjligt och lämpligt.» Man kan väl inte gärna mera positivt understryka önskvärldheten av den sak, varom här är fråga.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat bankutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om tilläggs pension åt förste vaktmästaren hos första kammaren C. O. Eriksson;

nr 26, i anledning av väckta motioner om pension åt städerskan i riksdags-
huset Ida Augusta Gustava Matilda Lindeberg, född Karlsdotter; och

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för anskaffande av möbler m. m. till vissa lokaler i riksdagshuset.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Punkten 57.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkten 59, angående patent- och registreringsverket: avlöningar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 67 av tionde huvudtiteln (sid. 154—165) föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för patent- och registreringsverket;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för patent- och registreringsverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

dels ock till patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 1,343,000 kronor.

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Wistrand* (nr 83) och den andra inom andra kammaren av herr *Arne-mark m. fl.* (nr 301) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de 18 tekniska ledamöter inom patent- och registreringsverket, som av Kungl. Maj:t föreslagits placerade i lönegrad Eo 22, i stället skulle uppföras i lönegrad Eo 24.

Ang. patent- och registreringsverket: avlöningar.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 83 och II: 301,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen personalförteckning för patent- och registreringsverket;

b) godkänna i utskottets hemställan likaledes intagen avlöningsstat för patent- och registreringsverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

c) till patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 1,343,000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herr *Lundberg*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 83 och II: 301.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Lundberg: Herr talman! Vid behandlingen av denna punkt i statsutskottet deklarerade jag en mot utskottsmajoriteten avvikande mening, och jag vill här i korthet redogöra för motiven härtill.

Kungl. patent- och registreringsverket äskade att få uppflytta 18 extraordinarie tjänstemän från lönegrad Eo 22 till Eo 24, men departementschefen fann det icke möjligt att biträda denna begäran under motivering, att det var önskvärt att bibehålla en differentiering mellan yngre och äldre tjänstemän. I bägge kamrarna har ämbetsverkets äskande förts fram i motioner, i första kammaren av herr *Wistrand* och i andra kammaren av herr *Arne-mark*.

Anledningen till att ämbetsverket begärt denna uppflyttning för dessa tjänstemän är tydligen den svårighet som ämbetsverket har att fylla behovet

Ang. patent- och registreringsverket: avlöningar. (Forts.)
av sakkunnigt folk att handlägga de ärenden som finnas. Det visar sig nämligen att det med den lönestandard som Eo 22 erbjuder är svårt att för närvarande få så kvalificerade arbetskrafter som erfordras. Jag vill erinra om att det här gäller högskoleingenjörer med några års praktik och dessutom med goda språkkunskaper. Under nuvarande förhållanden är konkurrensen med industrien så stor, att det svårigen är möjligt att få dugliga krafter till en lönekostnad av 7,000 kronor, som Eo 22 representerar.

Jag vet mycket väl att det är svårt att komma fram med ett förslag rörande en förändring av lönesystemet vid våra civila ämbetsverk, och invändningarna från statsutskottets majoritet komma säkerligen att ta fasta på den omständigheten, att en sådan uppflyttning som det här är fråga om möjligen skulle kunna verka prejudicerande på andra löneförhållanden. Det märkliga är emellertid att statskontoret för sin del tillstyrkt detta äskande från patentverket.

Från näringslivets sida har man mycket starka krav på att kungl. patent- och registreringsverket skall arbeta så effektivt som möjligt, och det är självfallet att man på det hållet med en viss oro ser den tidslängd som kräves för att få ett patentärende avgjort. Under hänvisning till detta skulle jag vilja framhålla önskvärdheten av att patentverkets äskande om denna löneförhöjning måtte kunna beviljas, och därför, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till de motioner som vid denna punkt avgivits, vilket även innebär yrkande om bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Nylander* och *Holmgren*.

Herr Arnemark: Eftersom jag är motionär i den fråga, som vi nu behandla, skall jag be att med några korta ord få klargöra vilka motiv, som varit vägledande för oss motionärer, då vi hemställt, att de e. o. tekniska ledamöterna i patent- och registreringsverket skulle placeras i lönegrad Eo 24, såsom verkstyrelsen själv föreslagit, och enligt vad vi hörde av den föregående talaren även statskontoret varit med om att tillstyrka.

Frågan är icke ny. Redan vid omorganisationen år 1931 gjorde verkstyrelsen med styrka gällande att lönegrad Eo 24 var den lägsta, som kunde ifrågakomma. Som bekant höra de ordinarie ledamöterna i patent- och registreringsverket hemma i lönegraderna A 28, A 26 och A 24, en omständighet som i och för sig är ganska egendomlig, alldenstund de ha tämligen enahanda arbetsuppgifter och ansvarsbörda. De e. o. ledamöterna hava även samma arbetsuppgifter som de ordinarie ledamöterna, och samma ansvar åvilar dem i stort sett, alldenstund de intaga en självständig ställning som föreståndare och föredragande för en teknisk rotel. Såväl den kompetens, som man kräver av dem, som arbetets ansvar och krävande natur säger åtminstone mig att placeringen i lönegrad Eo 22 är för låg.

Ser man saken ur rekryteringssynpunkt, som den föregående ärade talaren gjorde, är den låga löneplaceringen också betänkelig, ty som nyss anfördes, har det ju redan yppats stora svårigheter för patent- och registreringsverket att förvärva tillräckligt med kvalificerade ingenjörer för dessa sysselsättningar. Det har upplysts mig, att när patent- och registreringsverket i höstas fick Kungl. Maj:ts bemyndigande att öka antalet ledamotsbefattningar med nio stycken, kunde man i brist på kvalificerade arbetskrafter endast anordna fem av dessa nio rotlar. För dem som följt med saken en smula torde det också vara bekant, att det på sistone förekommit en icke obetydlig flykt från patentverket från de yngre ingenjörernas sida.

Utöver dessa tungt vägande skäl — vilka ur riksdagens synpunkt väl äro de

Ang. patent- och registreringsverket: avlöningar. (Forts.)

väsentliga — för bifall till motionerna, tillkomma billighetsskäl och rent lönetekniska motiv för den uppflyttning, vi föreslagit. När vi antogo det nya civila lönereglementet i fjol, slopades, som vi erinra oss, den s. k. tillgodoräkningsregeln d. v. s. den regel i hittills gällande lönereglemente, som i förevarande fall innebär, att när en e. o. ledamot blir ordinarie ledamot, får han vid lönetursberäkning i ordinarie graden tillgodoräkna sig den tid över 3 år, som han varit e. o. ledamot. Så får icke ske enligt det nya lönereglemente som träder i kraft den 1 juli i år. I praktiken medför detta jämfört med nu en lönesänkning, som kommer att släpa efter under ett flertal år ända till dess vederbörande nått högsta löneklassen i sin ordinarie lönegrad.

Rent lönetekniskt överensstämmer också yrkandet i vår motion med det förslag till civilt icke-ordinarie-reglemente, som nyligen av Kungl. Maj:t framlagts. Regeln är ju där att e. o. tjänstemannen sättes i lönegrad bärande samma nummer, som motsvarar numret på lönegraden för ordinarie tjänsteman i motsvarande kategori. Skillnaden i lön består ju som bekant däri, att E. o.-löneplanens löneklasser i resp. lönegrader genomgående ligga en löneklass lägre än i ordinarie löneplanen. Jag ber att få fastslå, att de ordinarie ledamöterna äro placerade i lägst A 24, att vi motionärer föreslå e. o. ledamöternas placering i Eo 24 och att detta vårt förslag ligger helt i linje med principerna i Kungl. Maj:ts förslag till Eo-reglemente. Därför tycker jag för min del, att statsutskottet hade bort kunna tillstyrka det framförda förslaget, oaktat att det, som utskottet uttrycker sig, framförts som »enskild motion». Jag tolkar emellertid utskottets motivering så, att utskottet anser, att frågan bör särskilt uppmärksammas av Kungl. Maj:t framdeles. Då jag nu har tillfredsställelsen att kunna tala direkt till handelsministern, ber jag att med vördsam adress till honom få uttala den förhoppningen, att för det fall att våra motioner avslås i dag, en omprövning av saken snarast måtte företagas och att denna omprövning skall leda till att vårt förslag om möjligt redan nästa riksdag kan återkomma kungsvägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Lundqvist* och *Sandström*.

Herr **Ward**: När vi inom statsutskottets första avdelning gingo att behandla detta ärende, togo vi mycket noga upp till behandling vad som anförts i motionerna. Avdelningen fann dock ganska snart, att det icke fanns någon möjlighet att rucka på det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt.

Vi äro icke alls blinda för de synpunkter, som särskilt reservanten, herr Lundberg, anförde och som också herr Arnemark var inne på, nämligen att det kan uppstå rekryteringssvårigheter beträffande dessa poster. Eftersom något förslag härutinnan från Kungl. Maj:ts sida icke framkommit, ansågo vi oss dock kunna utgå ifrån att dessa svårigheter icke framträtt till den grad, att det fanns anledning att nu på grund av enskild motion företaga någon ändring i denna löneplacering. Vi kommo därför till den slutsatsen, att man borde stanna inför vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är nämligen för övrigt alltid vanskligt för riksdagen att företaga justeringar på den ena eller andra punkten i en uppgjord lönestat. Det kan medföra en del konsekvenser och för övrigt inverka störande på placeringen i övrigt. Det är av dessa skäl, som utskottet avstyrkt motionerna, och jag ber nu att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt,

Ang. patent- och registreringsverket: avlöningar. (Forts.)
dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionerna I: 83 och II: 301 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 60—63.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65 och 66.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—72.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket beträffande dels vissa omkostnader för statlig lagerhållning, dels ock beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för vissa byggnadsarbeten vid Norrbottens artillerikårs etablissement i Boden;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel för vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissement i Karlsborg;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige C. H. Söderström m. fl. från viss betalningsskyldighet;

nr 77, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande för budgetåret 1938/39 av en i skolöverstyrelsens avlöningsstat ingående delpost; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av cisterner för flytande bränsle vid statens järnvägar;

bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om ändring av tullen å borstbindararbeten; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av förslag om reglering av avlöningen till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 13.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Punkterna 1—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21, angående pension åt kamreraren och sekreteraren hos handelsflottans pensionsanstalt Nils Axel Fredrik Erdmann.

Ang. pension åt kamreraren och sekreteraren hos handelsflottans pensionsanstalt Nils Axel Fredrik Erdmann.

I en till riksdagen avlåten, den 17 februari 1939 dagtecknad proposition nr 110 hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 11 föreslagit riksdagen medgiva, att kamreraren och sekreteraren hos handelsflottans pensionsanstalt Nils Axel Fredrik Erdmann måtte från och med månaden näst efter den, varunder han avginge från sin befattning hos pensionsanstalten, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 900 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lindberg* i Stockholm väckt motion, nr 363, i vilken hemställdes, »att den pension, som beviljas Erdmann i anledning av förevarande proposition, måtte utmätas i nära anslutning till vad av direktionen över handelsflottans pensionsanstalt föreslagits».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förevarande framställning som den i ämnet väckta motionen II:363.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Akerberg*, *Holmström* och *Osberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och motionen II:363, måtte medgiva, att kamreraren och sekreteraren hos handelsflottans pensionsanstalt Nils Axel Fredrik Erdmann måtte från och med månaden näst efter den, varunder han avginge från sin befattning hos pensionsanstalten, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 600 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet på den här punkten, därför att jag har väckt en motion i anslutning till Kungl. Maj:ts förevarande proposition. I motionen har jag begärt högre pensionstillägg, än vad som föreslås i propositionen. Jag förstår emellertid ganska väl, att det är skäligen meningslöst att tala för motionen, och det är kanske också meningslöst överhuvud taget att begära något i den här frågan. Jag tycker ändå, med hänsyn till den långa tjänstgöringstid Erdmann har haft vid handelsflottans pensionsanstalt och den ålder han nu uppnått, att det vore en gård av rättvisa, om riksdagen tilldelade honom en liten pension för den långvariga och trogna tjänst, han där har utfört.

Ang. pension åt kamreraren och sekreteraren hos handelsflottans pensionsanstalt Nils Axel Fredrik Erdmann. (Forts.)

Utskottet har ju behandlat frågan och som man kan förstå, är det av rent principiella skäl, som utskottet ansett sig icke kunna ansluta sig till Kungl. Maj:ts proposition eller till den i ärendet väckta motionen. Man har en smula svårt att förstå att de principiella skälen skola vara avgörande även i en fråga som denna. Det kan väl knappast ändå tänkas, att det längre fram i tiden vid något tillfället kan uppstå en fråga av likartad karaktär.

Utskottet har icke särskilt motiverat, varför man yrkat avslag å Kungl. Maj:ts proposition. Man har kort och gott hänvisat till statskontorets yttrande i ärendet. Därvid har man emellertid förbisett att statskontoret alternativt yrkat, att en högre pension på 600 kronor skulle få utgå. Då nu emellertid samma yrkande, som statskontoret alternativt framställt, upptagits i en vid utskottets utlåtande fogad reservation, skall jag med dessa ord inskränka mig till att hemställa om bifall till den av herr Åkerberg m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen i denna punkt.

Herr Holmgren: Herr talman! Den person, för vilken den föregående ärade talaren trätt i bräsch, har på sin tid tjänstgjort i riksgäldskontoret i icke mindre än 36 år. År 1915 vid 55 års ålder fick han avsked från riksgäldskontoret på grund av sjukdom. Sedan han avgått fick han sysselsättning vid handelsflottans pensionsanstalt, där han fått sitta kvar ända till dess han närmast sig 79 års ålder. Det måste under sådana omständigheter sägas, att det är en bisyssla, som han innehaft, eftersom han skött den befattningen sedan han fått avsked från riksgäldskontoret på grund av sjukdom. Han har skött befattningen i handelsflottans pensionsanstalt i 24 år, sedan han lämnade sin ordinarie anställning. Herr Lindberg i Stockholm efterlyste nu de principer, på vilka bankoutskottet stöder sig, när det avstyrker denna framställning. Ja, principen är att bisysslor aldrig skola föranleda pensioner. Börja vi ge pensioner åt innehavare av bisysslor, öppna vi alla slussportar, och vi kunna inte svara för konsekvenserna. Att dessa äro synnerligen vittgående, äro vi emellertid ense om.

På denna grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Då jag inom utskottet reserverat mig till förmån för den man, som det här är fråga om, anser jag mig pliktig yttra några ord för att motivera mitt ställningstagande.

Kommendör Holmgren nämnde, att denne man fått avsked på grund av sjukdom, men att han efter avskedet innehaft anställning under ytterligare rätt många år. Mannen i fråga nödgades som sagt avgå på grund av sjukdom. En annan sak hade nu varit, om han begärt att på grund av annan orsak få frånträda sin befattning. Som väl är kan en person, som råkat bli sjuk, åter komma till hälsa. Så var fallet här, och denne man kunde ånyo börja arbeta. Hade emellertid mannen utan mellankommande sjukdom kunnat fortsätta sitt arbete, hade han haft stora möjligheter att få befordran. Vi reservanter ha ansett, att man i den föreliggande frågan bör ta hänsyn även till denna omständighet. Rättsfärdighetskänslan bjuder, tro vi, att kammaren bifaller vad reservanterna här föreslagit. På den grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få återkomma i frågan.

Ett av skälen för att man skall tillerkänna Erdmann pension har, så vitt jag kan finna, inte framförts, i vart fall inte tillräckligt kraftigt, vare sig i de hand-

Ang. pension åt kamreraren och sekreteraren hos handelsflottans pensionsanstalt Nils Axel Fredrik Erdmann. (Forts.)

lingar, som åtföljt den kungl. propositionen, eller i övriga handlingar. Att Erdmann är 79 år gammal är ju ett faktum, som ingen kan bestrida. Det är också ett faktum, att tjänsten som kamrerare vid handelsflottans pensionsanstalt varit en bisyssla och avlönats som sådan. Man kan inte begära, att vederbörande skall kunna reda sig enbart på lönen från denna befattning. Erdmanns vigör är nu sådan att Erdmann även i fortsättningen skulle kunna upprätthålla den nuvarande befattningen vid handelsflottans pensionsanstalt. I och med den omorganisation, som skall genomföras den 1 juli innevarande år, blir emellertid tjänsten så pass krävande, att en yngre kraft måste anställas. Så vitt jag nu minns rätt, är det fråga om att då inrätta en halvtidstjänst. Men det kan också hända, att det blir en heltidstjänst. Med tanke på detta och med hänsyn till den avlöning, som Erdmann åtnjutit vid handelsflottans pensionsanstalt under de 36 år, han tjänstgjort där, tycker jag, att det är både billigt och rättvist att han får en liten pension, när han nu efter välförrättat värv avgår från tjänsten.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Motionären, herr Lindberg i Stockholm, och reservanterna tala inte om här, att denne man redan har en pension på 3,504 kronor. Nu vill man ge honom påökning på denna pension. Denne man var i tjänst så länge, att han kunde få pension. Han fick förtidspension på grund av sjukdom, men han var inte mera sjuk än att han kunde upprätthålla den befattning, som man nu vill ge honom en extra pension på.

Vart skulle det bära hän, om vi började dela ut pensioner på två befattningar? Herr Lindberg i Stockholm talar om billighet och rättvisa och herr Osberg om rättfärdighetskänsla. Det måtte vara ett underligt slag av billighet och rättvisa och en underlig rättfärdighetskänsla som säger, att vi böra följa herrarnas förslag här. Jag tror, att det är bättre att vi hålla oss till den gamla billigheten och rättvisan och den gamla rättfärdighetskänslan i stället för att tillägna oss de nya påfund, som herrarna här komma med.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag skall bara be att få säga till herr Paulsen, att om avundsjukemomentet skall vara avgörande, så skall denne man naturligtvis inte ha denna pension.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 22—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lotteriförordning.

Ang. förslag till lotteriförordning.

Genom en den 20 januari 1939 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 76, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden förklarar sig vilja inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till lotteriförordning.

Ang. förslag till lotteriförordning. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t förklara, att riksdagen vid sin granskning av det genom förevarande proposition framlagda förslaget icke funnit anledning till andra erinringar än dem, som i utskottets motivering upptagits.

3 § i det vid propositionen fogade förslaget till lotteriförordning var av följande lydelse:

»3 §.

Lotteri, däri insatser, om sådana fordras, och vinster äro till antal och storlek bestämda enligt uppgjord plan, må, oaktat de i 2 § angivna förutsättningarna icke äro för handen, anordnas

a) efter anmälan hos polismyndigheten minst 7 dagar innan, under förutsättning

att lotteriet anordnas i samband med tillställning till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål,

att lotteriet bedrivs allenast inom för tillställningen avsett område,

att vinsterna icke utgöras av penningar eller värdepapper,

att behållningen i lotteriet uteslutande användes för det ändamål, till vars förmån den tillställning äger rum i samband varmed lotteriet är anordnat, samt

att icke vid samma tillställning anordnas lotterier, som avses i denna paragraf, med insatser till högre sammanlagt belopp än 1,000 kronor;

b) efter tillstånd av länsstyrelsen under förutsättning

att lotteriet anordnas till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller till svenska konstidkares understöd och uppmuntran,

att lotteriet bedrivs allenast inom länet,

att vinsterna icke utgöras av penningar eller värdepapper, samt

att icke inom länet av samme anordnare under kalenderåret anordnas lotterier, som avses i denna paragraf, med insatser till högre sammanlagt belopp än 3,000 kronor, lotterier, vilka anordnas enligt 2 § eller enligt a) här ovan, därvid dock icke medräknade.»

Utskottet hade (å sid. 16 i det tryckta utlåtandet) uttalat bland annat följande:

»I förslagets 3 § under a) medgives rätt att vid vissa tillställningar efter anmälan hos polismyndighet anordna egentliga lotterier — d. v. s. företag där insatser och vinster på förhand reglerats enligt uppgjord plan; såsom exempelvis de vanliga tombolalotterierna — under förutsättning bland annat, att icke vid samma tillställning anordnas lotterier av nyssnämnd beskaffenhet med insatser till högre sammanlagt belopp än 1,000 kronor. Med den föreslagna avfattningen av paragrafen synas i nämnda maximisumma skola inräknas icke blott — såsom av departementschefen framhållits — lotterier, som vid tillställningen anordnas efter tillstånd av Kungl. Maj:t eller länsstyrelse, utan även sådana egentliga lotterier som anordnas efter anmälan enligt 2 §. Enligt utskottets mening skulle en ur praktisk synpunkt icke oväsentlig förenkling vinnas, om maximibeloppet anknötes allenast till sådana lotterier som vid tillställningen anordnas på grund av förevarande moment a) i 3 §. I samband härmed synes maximibeloppet kunna nedsättas, särskilt som denna rätt att anordna lotterier skall kunna utövas utan någon inskränkning i fråga om antalet tillställningar under en viss tidsperiod. De sakkunniga hade föreslagit ett maximibelopp för varje tillställning av 500 kronor, vilket lämnades utan erinran av flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Utskottet föreslår därför att såsom vill-

Ang. förslag till lotteriförordning. (Forts.)

kor för anordnande av lotteri enligt 3 § under a) uppställs, att icke vid samma tillställning anordnas lotterier, som avses i förevarande paragraf under a), med insatser till högre sammanlagt belopp än 500 kronor.»

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Mosesson: Herr talman! Jag skall först be att inför herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ge uttryck åt den tillfredsställelse, som jag känner över detta förslag till lotteriförordning. Förslaget som sådant intresserar mig allenast i ett avseende, nämligen i vad det gäller ideella sammanlutningar, som till främjande av sina syften äga rätt att anordna smålotterier med arbeten, som deras medlemmar skänkt eller förfärdigat. Somliga förfärdiga efter sina förhållanden mycket dyrbara saker, som i vanliga fall inte skulle kunna finna köpare inom denna krets. I det fallet har man ordnat det hela så att man har gjort vissa insatser, och så har man kommit överens om, att genom ett enkelt lotteri fördela de olika sakerna bland intresserade.

Statsrådet har nu i propositionen föreslagit, att dylika smålotterier allenast skulle behöva anmälas hos polismyndigheten. Man skulle alltså inte behöva begära tillstånd för dem. Herr statsrådet har vidare föreslagit, att sådana lotter skulle få säljas för en sammanlagd summa av 1,000 kronor, en summa, som utskottet för sin del velat nedpruta till 500 kronor. Med lotternas försäljning på stället kan jag för min del inte finna, att det skulle vara förenat med någon som helst risk att sätta summan till 1,000 kronor. Det är nämligen mycket troligt, att om man sänker summan till 500 kronor, man riskerar att icke få alla sina saker avyttrade om tillställningen pågår två dagar.

Jag skall, herr talman, inte längre uppehålla mig vid denna fråga. Jag hemställer emellertid, att kammaren måtte besluta att låta ur utskottets motivering utgå den del, som återfinnes på sidan 16, och som börjar med orden: »I samband härmed synes maximibeloppet kunna nedsättas», och som slutar med orden »med insatser till högre sammanlagt belopp än 500 kronor». Jag vet väl, att första kammaren, om jag så får säga, av förbiseende strukit en ännu större del av utskottets motivering i samma stycke, men för egen del inskränker jag mig till detta förslag, som jag anser riktigare. Jag skulle vara ledamöterna av första lagutskottet tacksam, om de inte ville anse detta mitt förslag för ett högmålsbrott och om de inte med någon större kraft ville försvara sin mening. Jag anser nämligen, att herr statsrådets ståndpunkt är bättre än deras.

I detta anförande instämde herrar *Thorell* och *Johanson* i Huskvarna.

Herr Bergquist: Jag kan försäkra herr Mosesson, att första lagutskottet inte skall ta hans angrepp såsom något högmålsbrott. Vi ta det tvärtom med största ro.

Det rör sig ju här inte om någon stor fråga. Den gäller endast var man skall dra gränsen för de s. k. fria lotterierna. Några fria lotterier finnas ju för närvarande inte, utan tillstånd till anordnande av lotteri fordras i varje särskilt fall, ibland av länsstyrelsen och ibland av Kungl. Maj:t. Nu har Kungl. Maj:t i överensstämmelse med de sakkunniga föreslagit, att vissa smärre lotterier skulle få vara fria och få anordnas allenast efter anmälan till polismyndigheten i orten. Då gäller frågan: hur stora skola de lotterier få vara, som endast skola behöva anmälas? De sakkunniga, som utarbetade det ursprungliga förslaget, hade föreslagit en maximigräns för varje tillställning av 500 kronor. Kungl. Maj:t har i sitt förslag höjt beloppet till 1,000 kronor. Vi i första lagutskottet ha hyst en viss tvekan om lämpligheten av denna höj-

Ang. förslag till lotteriförordning. (Forts.)
ning upp till 1,000 kronor, och vi ha gjort detta av rena försiktighetsskäl. Det gäller dock här att nu släppa bestämmelserna fria på ett område, som tidigare varit reglerat. Tidigare har i varje särskilt fall fordrats en prövning av vederbörande myndighet, antingen då av länsstyrelsen eller av Kungl. Maj:t. Nu skall man ta bort denna prövning. Vi ha då ansett klokheden bjuda, att man går försiktigt fram, i vart fall i början. Varje förening får rätt att hur ofta som helst anordna ett sådant här lotteri. Den kan göra det flera gånger i veckan, om den så vill, och detta kan naturligtvis leda till missbruk och olägenheter av olika slag. Vi ha därför ansett, att när man nu släpper hela detta område fritt, så skall man gå försiktigt fram, och för det ändamålet ha vi föreslagit en lägre gräns än Kungl. Maj:t eller maximum 500 kronor. Skulle det emellertid sedan visa sig, att några faror inte äro förbundna med detta system, är det ju ingen konst att ändra på saken. Det hela är alltså från utskottets sida en ren försiktighetsåtgärd.

Nu ligger frågan så till att första kammaren bifallit ett yrkande, som innefattade, att hela tredje stycket på sid. 16 i utskottets motivering ströks. Herr Mosesson har här framställt ett mera begränsat yrkande, vilket innebär, att av utskottets motivering skall strykas allenast det, som rör maximigränsen. Tvivelsutan har första kammaren strukit mera av motiveringen än som egentligen var avsett, enär yrkandet där väl skulle sammanfalla med herr Mosessons. En möjlighet till sammanjämkning finns emellertid, om andra kammaren godtar utskottets förslag oförändrat. Blir detta fallet, ha vi möjlighet att förena de två olika ståndpunkter, som tagit sig uttryck i kamrarnas olika beslut.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag anser mig skyldig kammaren en förklaring, varför jag på denna punkt avvek från det kommittéförslag, som förelåg. Det var ju egentligen den enda punkt, där någon avvikelse skett. Jag lämnar denna förklaring bland annat därför, att ingen skall inbilla sig, att jag är någon särskild vän av lotterier. De ha aldrig intresserat mig. Jag tillhör inte spelarna i det här landet, och det gör, att i och för sig har jag inte haft något vidare intresse för hela denna lotterifråga.

Under ärendets beredning i departementet sade jag mig, att skall man nu göra något åt detta, blir det en nyordning utan egentlig mening, om man skulle begränsa de fria lotteriernas storlek till 500 kronor. Det är ju inte så, att de, som anordna lotterierna, få några 500 kronor. Jag vet, att de ideella föreningarna — och det var närmast dem jag tänkte på i detta sammanhang — ofta ha det mycket bekymmersamt med sin administration. De kunna inte leva på sina medlemsavgifter utan måste göra vissa tillställningar för att överhuvud taget kunna existera. Om en sådan förening anordnar ett lotteri, begränsat till 500 kronor, skulle den, under förutsättning att den finge varenda lott såld, få ett överskott på kanske 150 kronor. Jag tyckte det var bra futtigt att erbjuda folk att sätta i gång sådana här saker för möjligheten att ernå ett sådant tillskott till sin kassa. Därför förordade jag, att man skulle höja gränsen från 500 till 1,000 kronor. Jag beräknade, att i så fall skulle en förening — också under förutsättning, att den verkligen sålde alla lotter — möjligen kunna få en inkomst på lotteriet av 400 kronor. Därmed skulle även större föreningar kunna klara sig ganska bra — för mycket små föreningar kanske ett tillskott på 150 kronor skulle vara tillräckligt. Jag räknade uppriktigt sagt inte med — vilket tyckes ha spelat en roll i utskottet — att föreningarna skulle göra lotterier till en formlig industri. Jag tvivlar mycket starkt på

Ang. förslag till lotteriförordning. (Forts.)

att de komma att förfalla härtill. Att anordna ett lotteri är nämligen förenat med ganska mycket besvär. Det skall inköpas varor, göras upp vinstplan o. s. v., och eftersom föreningarnas styrelser i regel inte ha några arvoden, underkasta de sig av nödtvång ett sådant arbete. Jag har därför inte räknat med upprepningssiffran såsom en verklig fara. Under sådana förhållanden blev jag — det medger jag gärna — rätt överraskad, då jag fick detta utskottsutlåtande. Jag misstänkte, att man inte riktigt tänkt efter, vad mening- en var. Min enkla mening var, att man skulle bereda ideella föreningar möj- lighet att ordna sin ekonomi — sedan fyller förordningen naturligtvis vissa andra ändamål också, som jag emellertid inte här skall gå in på.

Beträffande frågan om att stryka en del av utskottets yttrande så är det väl ändå bäst, om andra kammaren har den uppfattningen, att man inte skall gå ned till 500 kronor, att ge uttryck åt detta genom att göra den föreslagna strykningen. I och för sig är det inte så viktigt, vilket beslut, som fattas i detta avseende, ty efter första kammarens beslut anser jag mig fri att i den förordning, som en gång skall utfärdas av Kungl. Maj:t, förorda gränsen 1,000 kronor, och jag anser mig också fri att iakttaga det som står i första delen av denna strykning. Den har jag ingenting att invända emot. Tvärtom tycker jag att det är en förbättring, som föreslås från utskottets sida, då det gäller att skilja på § 2 och § 3. Jag skall inte närmare gå in på vad det innebär. Det är en förbättring, och det bör alltså iakttagas. Men vad som efter min uppfattning är en försämring finns knappast någon anledning för andra kammaren — om den inte i sak delar utskottets mening — att ställa sig bakom. Det är vad jag har att säga i denna fråga.

De övriga erinringar, som utskottet gjort, har jag ingen invändning emot. Jag är naturligtvis litet tveksam om höjningen till 5,000 kronor för Konungens befallningshavande. Det är ju så, att de stora lotterierna skola gå till Kungl. Maj:t, och vi måste vara försiktiga, då det gäller stora lotterier, att utvidga det klientel, som önskar lotterier, eljest blir det allt för många, som konkurrera med varandra. Man förlorar själv på det, och hela anordningen blir utsatt för förfall. Om det skulle bli många 5,000 kronors lotterier i ett län bredvid små- lotterierna och bredvid de av Kungl. Maj:t beviljade mycket stora lotterier- na, så är jag rädd att det kan bli litet för mycket av det goda. Jag skall emel- lertid inte upptaga någon tvist på den punkten. Jag tror man kan experi- mentera sig fram och hoppas att undgå svårigheter.

Herr Bergquist: Herr talman! Jag förstår mycket väl de synpunkter, som herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet anfört, och vi ha visst inte i utskottet varit främmande för att det här gäller att göra det lätt och bekvämt för en del ideella föreningar. Men det är ju så både enligt vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, att det blir inget som helst hinder för de ideella föreningarna att ha större lotterier. Frågan är bara, var gränsen skall gå, då de få ha dem endast efter anmälan eller då de måste söka tillstånd hos länsstyrelsen. Även enligt utskottets förslag innebär den nya förordning- en en väsentlig lindring i förhållande till den nuvarande. Nu måste varje förening, hur litet lotteri, som än skall anordnas, begära tillstånd hos läns- styrelsen. Det slipper man nu utom i vissa fall, och då ha vi föreslagit en något lägre gräns än vad Kungl. Maj:t har gjort.

Herr statsrådet trodde, att det inte skulle vara någon fara för missbruk, och invände, att det är ganska mycket besvär med att anordna lotterier. Inom utskottet ansågo vid emellertid, att det inte behövde vara så mycket besvär med detta, ty det finns ju välvilliga firmor, som stå till förfogande med fullständi- ga vinstplaner, och arbetet för arrangörerna kan bli minimalt. Det finns dock

Ang. förslag till lotteriförordning. (Forts.)
 en viss risk, och när man nu går så långt att man slipper ifrån åtskilligt av det som tidigare varit reglerat, ha vi som sagt ansett, att man bör gå försiktigt fram.

Herr Mosesson: Jag tänker inte så mycket, herr talman, på sådana små lotterier, som anordnas med inköpta varor, utan fast mera på sådana, där kvinnliga medlemmar genom idogt arbete förfärdigat mera konstmässiga saker, såsom draperier, gardiner och dylikt. Om vi tänka oss, att allt, som vid ett sådant tillfälle lottas bort, inte får uppgå till mer än 500 kronor, kan detta innebära, att man nödgas gå till länsstyrelsen och begära tillstånd. Det är fördenskull som jag är viss om att de bättre skälen äro på Kungl. Maj:ts sida och icke på utskottets.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag skall bara säga några ord i anledning av den rent formella sidan av saken.

Nu har ju första kammaren fattat ett beslut, som innebär strykning av viss del av motiveringen. Vilket beslut som än andra kammaren fattar i denna del, måste ärendet gå tillbaka till första lagutskottet för sammanjämkning. Då förefaller det mig, som om det vore lättare att få en sammanjämkning, om andra kammaren nu bifaller första lagutskottets yttrande sådant som det föreligger. Såvitt jag kan se kommer en sammanjämkning att ske på det sättet, att statsrådet Möller får det som han vill ha det, d. v. s. att gränsen sättes till 1,000 kronor i stället för 500 kronor, som utskottet föreslagit.

Alltså, herr talman, tror jag att det bästa resultatet blir, om andra kammaren bifaller utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Mosesson; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa hos Norrbottens läns kolonisationsnämnd redovisade fordringar; och nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Boden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion, II: 104, angående revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan. *Ang. revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 104, hade herr *Jonsson* i Haverö hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan.

Utskottet hemställde med viss motivering, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Larsson* i Östersund, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Jonsson* i Haverö: Herr talman! Då, såsom utskottet tillkännagivit, det endast torde vara en tidsfråga, när en allmän översyn av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan kommer att äga rum, finner jag icke längre någon anledning att yrka på en riksdagsskrivelse i ämnet. Jag anser emellertid, att det icke finns något skäl för utskottet att redan nu på vissa punkter ge direktiv för denna förestående revision av undervisningsplanen.

På grund härav skall jag för dagen inskränka mig till att endast yrka bifall till den av herr *Larsson* i Östersund avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr *Kyling*: Herr talman! Då jag är övertygad om att en strid i detta ämne skulle vara till föga båtnad för saken, skall jag be att endast få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall heller inte bli mångordig, men jag vill begagna tillfället att påpeka, att en revision icke blott av undervisningsplanen för kristendomsundervisningen i folkskolan är nödvändig, utan att också i lika hög grad en revision av undervisningsplanen överhuvud taget är starkt av behovet påkallad. Jag vill uttrycka en förhoppning om att det inte skall dröja länge, innan skolöverstyrelsen kan finna sig i stånd att företaga en sådan revision.

I föreliggande ärende ansluter jag mig till reservationen. Den är kortare och klarare. Den är så att säga mindre pratsam än utskottets förslag till yttrande, och den binder inte kammarens ledamöter på något sätt vid den kommande prövningen.

Jag yrkar således bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr *Jonsson* i Haverö begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller sitt första tillfälliga utskotts hemställen i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 83 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställen.

§ 18.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, II: 179, angående främjande från statens sida av landsbygdsundomens möjligheter att efter slutad folkskola kunna förvärva fortsatt utbildning vid olika slag av högre läroanstalter, blev utskottets däri gjorda hemställen av kammaren bifallen.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under rikstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under rikstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för arbetsläraren Sigrid Maria Svenonius och tekniska biträdet Hanna Maria Gräns;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken jämte en motion;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Tidaholms järnvägsaktiebolag tillhöriga Tidaholms järnväg;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Mjölby—Hästholmens nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Mjölby—Hästholmen; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Lysekils järnvägsaktiebolag tillhöriga Lysekils järnväg;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 29, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen slutberättelse över kommitténs verksamhet;

nr 30, i anledning av väckt motion angående underlättande för skogsägare av belåning av avverkade skogsprodukter och försäljningskontrakt avseende skogsprodukter; och

nr 31, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om uppläggande av offentligt register över i riket befintliga stiftelser och donationer.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående statsbidrag till enskilda vägar, motionerna:

nr 397 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*;

nr 398 av herr *Nolin m. fl.*;

nr 399 av herrar *Sandberg* och *Nilsson* i Norrlångträsk; och

nr 400 av herr *Lindmark m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående anslag till förbättrad bostadsförsörjning för lantarbetare m. m., motionen nr 401 av herrar *Andersson* i Tungalsta och *Persson* i Tidaholm;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m., motionen nr 402 av herrar *Mäler* och *Sandström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, angående ändrad lydelse av 35 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8), motionen nr 403 av herr *Hansson* i Rubbestad;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 149, angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m., motionen nr 404 av herr *Lundqvist m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående anvisande av medel för beredande av ersättning för vissa förskingrade förmyndarmedel, motionen nr 405 av herrar *Dahlbäck* och *Holmbäck*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m., motionen nr 406 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 146, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditori-arbete m. m., motionerna:

nr 407 av herr *Arnemark m. fl.*;

nr 408 av herr *Henriksson m. fl.*; och

nr 409 av herrar *Fredberg* och *De Geer* i Lesjöfors;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till förordning om skyddskoppypmpning m. m., motionerna:

nr 410 av herr *Eriksson* i Sandby; och

nr 411 av herr *Lundqvist*;

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 20.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting och kommun drivna sjukhus, motionen nr 412 av herr *Bagge m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m., motionerna:

nr 413 av herr *Mosesson m. fl.*;

nr 414 av herr *Tengström m. fl.*; och

nr 415 av herr *Lindqvist* och fru *Nordgren*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för viss personal hos vägdistriktet, motionen nr 416 av herr *Lindmark*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 204, angående vissa den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten berörande frågor, motionen nr 417 av herr *Ericsson* i Sörsjön i *m. fl.*

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

	under	2 dagar	fr. o. m.	den	24 mars,
fröken <i>Öberg</i>					
herr <i>Osberg</i>	»	2	»	»	23 »
» <i>Nilsson</i> i Landskrona	»	2	»	»	23 »
» <i>Olsson</i> i Kullenbergatorp	»	3	»	»	27 »
» <i>Mattsson</i>	»	3	»	»	23 »
» <i>Blomquist</i>	»	3	»	»	24 »
» <i>Bergström</i>	»	4	»	»	24 »
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	5	»	»	25 »
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	3	»	»	24 »
» <i>De Geer</i> i Lesjöfors	»	3	»	»	24 »
» <i>Olovson</i> i Västerås	»	3	»	»	23 »
» <i>Kyling</i>	»	4	»	»	24 »
» <i>Herou</i>	»	4	»	»	27 »
» <i>Sundström</i> i Skövde	»	3	»	»	23 »
» <i>Viklund</i>	»	3	»	»	23 »
» <i>Lindqvist</i>	»	3	»	»	24 »
» <i>Vougt</i>	»	4	»	»	24 »
» <i>Fält</i>	»	5	»	»	25 »
» andre vice talmannen <i>Magnusson</i>	»	2	»	»	25 » och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.7 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 24 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 206, angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

§ 3.

Föredrogos var efter annan och remitterades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

- nr 397 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*;
- nr 398 av herr *Nolin m. fl.*;
- nr 399 av herrar *Sandberg* och *Nilsson* i Norrlångträsk;
- nr 400 av herr *Lindmark m. fl.*;
- nr 401 av herrar *Andersson* i Tungelsta och *Persson* i Tidaholm;
- nr 402 av herrar *Måler* och *Sandström*;
- nr 403 av herr *Hansson* i Rubbestad;
- nr 404 av herr *Lundqvist m. fl.*; och
- nr 405 av herrar *Dahlbäck* och *Holmbäck*.

Vid nu skedd föredragning av motionen nr 406 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m., hänvisades motionen, såvitt anginge automobilskatteförordningen, till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogos övriga på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

- nr 407 av herr *Arnemark m. fl.*;
- nr 408 av herr *Henriksson m. fl.*;
- nr 409 av herrar *Fredberg* och *De Geer* i Lesjöfors;
- nr 410 av herr *Eriksson* i Sandby;
- nr 411 av herr *Lundqvist*;
- nr 412 av herr *Bagge m. fl.*;
- nr 413 av herr *Mosesson m. fl.*;
- nr 414 av herr *Tengström m. fl.*; och
- nr 415 av herr *Lindqvist* och fru *Nordgren*;

till bankoutskottet motionen nr 416 av herr *Lindmark*; samt
till jordbruksutskottet motionen nr 417 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 5, 6 och 80—84, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 29—31 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 5.

Vid föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 254, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om viss åtgärd för åvägabringande av större enhetlighet i fråga om måltidstider, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

Vidare föredrogs ett likaledes från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 255, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder i syfte att minska utbredningen av tandsjukdomar; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 85, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till bidrag till folkliga musikskolan i Arvika;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av lantförsvarets och sjöförsvarets expensanslag;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Svea artilleriregementes och Stockholms tygstations förläggningar å Järvaältet;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvaltningskostnader för handelsflottans pensionsanstalt;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av den kronan tillhöriga, av lotsverket disponerade Laboratorieholmen vid Kalmar;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till byggnad m. m. för ett tekniskt laboratorium;

nr 91, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till försvarsväsendets demokratisering;

nr 92, i anledning av väckt motion om anslag till Flintrännans fördjupning och förseende med fasta fyrrar;

nr 93, i anledning av väckt motion om anslag till stödjande av det internationella hjälparbetet i tider av världsöd och folkolycka;

nr 94, i anledning av väckta motioner om viss ändring i tillägsbestämmelserna till allmänna resereglementet;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående trafikeringen av Falkenbergs järnväg;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett reningsverk till huvudavloppsledningen mellan Järva och Lilla Värtan m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 2 mars 1934 (nr 34) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa;

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen å economisers;

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av 56 § i lagen om vägdistrikt;

nr 12, i anledning av väckt motion angående undantagande av tilläggs-pension från beskattning; och

nr 13, i anledning av väckta motioner angående utredning om viss ändring i gällande bestämmelser om lindring i eller befrielse från skatt för dödsbo samt angående lindring i skattskyldigheten för åldringar och dödsbon;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion, II: 353, angående upptagande av undervisning i mjölkning såsom ordinarie ämne i jordbruksbetonad fortsättningsskola;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning om kostnadsfritt anlåtande av vägdistriktens maskiner för underhåll av enskild väg m. m.; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående reglering av handeln med beagnade motorfordon; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion, angående anstånd med indrivning av skatter m. m. under tider av svåra kreaturssjukdomar; och

nr 2, i anledning av väckt motion, angående hemhjälpverksamhetens planmässiga organiserande och stödande från det allmännas sida.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till statens bosättningslånefond m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banan Långsele—Boden;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ett sjuktransportflygplan; och

nr 130, i anledning av väckt motion om restitution av viss stämpelavgift; samt

från bankoutskottet:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggs pension åt reservkaptenen i flottan D. H. T. Börjeson;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen, kaptenen i Vendes artilleriregementes reserv K. A. W. Berg von Linde från skyldighet att till statsverket återbetala oriktigt uppburen pension;

nr 133, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.; och

nr 134, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Nilsson* i Steneberg *m. fl.*, nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 149, angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.;

herr *von Seth m. fl.*, nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående anslag till förbättrad bostadsförsörjning för lantarbetare m. m.;

herr *Aqvist m. fl.*, nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 207, angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet; och

herr *Aqvist*, nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m., nämligen:

av herr *Lindén* nr 422;

av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* nr 423 och 424;

av herr *Lundgren* nr 425;

av herrar *Arnemark* och *Lundqvist* nr 426;

av herrar *Hansson* i Vännäsby och *Persson* i Falla nr 427;

av herr *Aqvist m. fl.* nr 428; och

av herr *Larsson* i Hede *m. fl.* nr 429.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Erlander</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 24 mars,
» <i>Andersson</i> i Rasjön	» 3 » » » 24 »
» <i>Ward</i>	» 3 » » » 24 »
» <i>Werner</i> i Höjen	» 2 » » » 24 »
» <i>Sjögren</i>	» 4 » » » 24 »
» <i>Lithander</i>	» 2 » » » 27 »
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 3 » » » 27 »
» <i>Persson</i> i Falla	» 3 » » » 25 »

herr *Råstock* under 2 dagar fr. o. m. den 25 mars,
› *Olsson* i Staxång › 3 › › 25 ›
› *Jonsson* i Eskilstuna › 3 › › 24 › och
› *Ekdahl* › den 27 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.18 e. m.

In fidem
Sune Norrman.
